cupore
KULTTUURIPOLITIIKAN TUTKIMUSKESKUS
CUPOREN VERKKOJULKAISUJA 77

OULU2026 – KOHTI EUROOPAN KULTTUURI-PÄÄKAUPUNKIVUOTTA

Lähtötilanne arviointiin vuonna 2022

MERVI LUONILA, VAPPU RENKO,
MINNA RUUSUVIRTA, SAKARIAS SOKKA,
AINO LEPPÄNEN & SAULI OKKER

Oulu2026
Euroopan kulttuuri-
pääkaupunki

Cuporen verkkojulkaisuja 77

Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore

© Tekijät ja Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö 2024

ISBN 978-952-7200-80-3

ISSN 1796-9263

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons- lisenssillä
pois lukien julkaisussa olevat kuvat.
Taitto ja kuvat: Harri Tarvainen / Kota Collective

SISÄLLYS

LUKIJALLE 7

1 OULU2026 ALUEKEHITYKSEN AJURINA 9

Oulu2026 – juuret 9

Oulu2026 – tavoitteet, seuranta ja arviointi 12

Päämääränä kulttuuri-ilmastonmuutos 12

Tavoitellut vaikutukset ja vaikuttavuus 13

Oulu2026-toiminnan seuranta ja arviointi 15

Aineistot ja menetelmät 18

2 YLEISKUVA OULU2026-ALUEESTA VUONNA 2022 21

Sosiaalinen kehitys: lähtötilanne 21

Taloudellinen kehitys: lähtötilanne 24

Kulttuurinen kehitys: lähtötilanne 26

3 SISÄLLÖT JA TARJONTA 31

Miksi mittasimme 31

Miten mittasimme ja mitä löysimme 32

Sisällöt ja tarjonta: lähtötilanne indikaattoreiden valossa 32

Yleiskuva Oulu2026-ohjelmasta 34

4 TAIDE- JA KULTTUURIALAN TOIMINTAEDELLYTYKSET 38

Miksi mittasimme 38

Miten mittasimme ja mitä löysimme 39

Taide- ja kulttuurialan toimintaedellytykset: lähtötilanne indikaattoreiden valossa 39

Oulu2026-ohjelmahankkeiden kanavoimat taloudelliset resurssit alueella 41

Kulttuuritoimijoiden osaamisen sekä toiminta- ja ansaintamallien kehittämiseen keskittyvät hankkeet Oulu2026-toiminnassa 42

Taide- ja kulttuuritoimijoiden yhteistyö eri tasoilla ja sektoreilla 45

5 TILAT 48
Miksi mittasimme 48
Miten mittasimme ja mitä löysimme 49
Tilat: lähtötilanne indikaattoreiden valossa 50
Rakennushankkeet osana Oulu2026-toimintaa 51
Oulun keskeisten taide- ja kulttuurilaitosten uudistaminen ja käytön laajentaminen 54
Osana Oulu2026-toimintaa avatut uudet kulttuurin tilat 55
Oulu2026-ohjelman toteutuspaikkojen maantieteellinen sijainti 56

6 OSALLISTUMINEN JA OSALLISUUS 58
Miksi mittasimme 58
Miten mittasimme ja mitä löysimme 59
Osallistuminen ja osallisuus: lähtötilanne indikaattoreiden valossa 60
Osallistumista korostavat Oulu2026-ohjelmahankkeet eri alueilla ja eri väestöryhmille 62
Osallistumisen muodot ja esteet Oulu2026-toiminnassa 63
Vapaaehtoiset Oulu2026-toiminnassa 64

7 YHTEISÖLLISYYS JA HYVINVOINTI 65
Miksi mittasimme 65
Miten mittasimme ja mitä löysimme 66
Yhteisöllisyys ja hyvinvointi: lähtötilanne indikaattoreiden valossa 66
Oulu2026-toimintaan osallistumisen merkitys yhteisöllisyydelle ja hyvinvoinnille 68
Eurooppalainen ulottuvuus 69

8 MAINE JA IMAGO 70
Miksi mittasimme 70
Miten mittasimme ja mitä löysimme 71
Maine ja imago: lähtötilanne indikaattoreiden valossa 72
Oulu2026-toiminnan medianäkyvyyden kattavuus ja äänensävy 73
Oulun maineen kehitys Oulu2026-toiminnan myötä 74

9 KOHTI KULTTUURI-ILMASTONMUUTOSTA 76

Arvosanat kulttuuri-ilmastolle 77

Yhteenveto ja johtopäätökset: kulttuuri-ilmaston tila vuonna 2022 78

Eloisa, kiehtova kaupunki 79

Tasapainoinen yhteisö 80

Luova alue 81

LÄHTEET 83

LIITTEET 87

Liite 1. Oulu2026-toimintaa seuraavat määrälliset indikaattorit ja syventävät tarkastelut 87

Liite 2. Tilastollinen kuntaryhmitys Oulu2026-alueella. 92

KUVIOT

KUVA 1. Raportoinnin rytmi. 8

KUVA 2. Oulu2026-kunnat (tilanne 31.12.2022). 11

KUVA 3. Euroopan kulttuuripääkaupunkitoiminnan tavoitehierarkia. 14

KUVA 4. Oulu2026-toiminnan vaikutusten seurannan lähtökohta. 16

KUVA 5. Oulu2026-arviointikehyksen teemat. 17

KUVA 6. Oulu2026-ohjelmakokonaisuuden muodostuminen. 34

KUVA 7. Toisessa ohjelmahaussa hakeneiden hankkeiden painopisteet. 37

KUVA 8. Arvio Oulu2026-hankkeseen liittyvistä tila- ja investointisuunnitelmista Oulu2026 -alueen kunnissa. 56

KUVA 9. Kulttuuripalvelujen käyttämisen tai kulttuurin harrastamisen esteet: Oulu2026-alue 64

KUVA 10. Näkemyksiä Oulu2026-toiminnan vaikutuksista käsityksiin alueesta. 75

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Seuranta- ja arviointitutkimuksen aineisto. 19

TAULUKKO 2. Sosiaalinen kehitys: lähtötilanne Oulu2026-alueella vuonna 2022. 23

TAULUKKO 3. Taloudellinen kehitys: lähtötilanne Oulu2026-alueella vuonna 2022. 25

TAULUKKO 4. Kulttuurinen kehitys: lähtötilanne kuntatasolla vuonna 2022. 28

TAULUKKO 5. Kulttuurinen kehitys: lähtötilanne maakuntatasolla vuonna 2022 30

TAULUKKO 6. Määrälliset indikaattorit: sisällöt ja tarjonta. 33

TAULUKKO 7. Oulu2026-hakukirjan ohjelmakartta. 35

TAULUKKO 8. Ohjelmalinjojen CCC-tekijät Oulu2026-hakukirjassa. 36

TAULUKKO 9. Määrälliset indikaattorit: taide- ja kulttuurialan toimintaedellytykset. 40

TAULUKKO 10. Osaamisen kehittämiseen keskittyvät hankkeet Oulu2026-toiminnassa. Tilanne vuonna 2022 43

TAULUKKO 11. Määrälliset indikaattorit: tilat. 50

TAULUKKO 12. Hakukirjassa listatut Oulu2026-ohjelman toteutusta tukevat investoinnit 53

TAULUKKO 13. Määrälliset indikaattorit: osallistuminen ja osallisuus. 60

TAULUKKO 14. Eri väestöryhmien osallistumista painottavat ohjelmahankkeet Oulu2026-hakukirjassa. 62

TAULUKKO 15. Määrälliset indikaattorit: yhteisöllisyys ja hyvinvointi. 67

TAULUKKO 16. Määrälliset indikaattorit: maine ja imago. 72

TAULUKKO 17. Oulu2026-mediaseuranta vuodelta 2022. 74

TAULUKKO 18. Määrälliset indikaattorit: kulttuuri-ilmastonmuutos. 77

LUKIJALLE

Euroopan kulttuuripääkaupunkeja on valittu vuodesta 1985. Kulttuuripääkaupungin titteli myönnetään vuodeksi kerrallaan tietylle eurooppalaiselle kaupungille tai alueelle, joka toteuttaa vuoden mittaisen kulttuuriin keskittyvän ohjelmakokonaisuuden. Euroopan kulttuuripääkaupunki (European Capitals of Culture, ECOC) on tunnetuimpia Euroopan unionin (EU) toimia kulttuurialalla. Kulttuuripääkaupunkeja on vuosittain kahdesta kolmeen eri puolilla Eurooppaa.

Vuonna 2017 Oulu teki päätöksen hakea kulttuuripääkaupungin titteliä. Kesäkuun alussa vuonna 2021 Oulu kumppanikuntineen valittiin Euroopan kulttuuripääkaupungiksi vuodelle 2026. Oulu on Suomen kolmas kulttuuripääkaupunki; aiempia ovat Helsinki (2000) ja Turku (2011). Vuonna 2026 toinen kulttuuripääkaupunki on Trenčín Slovakiassa.

Kulttuuripääkaupunkitoimintaa ohjaavat EU:n tavoitteet. Niihin kuuluvat muun muassa Euroopan eri kulttuurien esiintuominen, kansalaisten keskinäisen yhteisymmärryksen edistäminen, eurooppalaisen ulottuvuuden sisältävän kulttuuriohjelman toteuttaminen sekä pitkäjänteisen kaupunkikehityksen edistäminen kulttuurin kautta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston päätös kulttuuripääkaupungeista (N:o 445/2014/EU) edellyttää, että kulttuuripääkaupungilla on käytössään suunnitelmat kulttuuripääkaupunkitoiminnan vaikutusten seurantaa ja arviointia varten. Oulu aloitti jo vuonna 2018 kulttuuripääkaupunkitoiminnan seurantaan ja arviointiin liittyvän yhteistyön Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cuporen kanssa.

Vuodesta 2018 lähtien Cupore tuotti tutkimustietoa hakemuksen tueksi. Kulttuuripääkaupunkivalinnan ratkettua Cupore on koonnut ja analysoinut tietoa toiminnan toteutuksesta. Vuoden 2027 loppuun mennessä Cupore tuottaa tietoa Oulu2026-kulttuuripääkaupunkivuoden toiminnasta, toiminnan vaikutuksista ja vaikuttavuudesta sekä toteuttaa EU:n edellyttämän kulttuuripääkaupunkitoiminnan arvioinnin.

Oulu2026-hakukirjassa kuvatun mukaisesti Oulu2026-toimintaa seurataan ja arvioidaan vuosina 2022–2027 kolmessa vaiheessa:

Jakso 1 ajoittuu ajalle ennen kulttuuripääkaupunkivuotta. Seuranta- ja arviointityön pohjaksi määritellään Oulu2026-toiminnan lähtötilanne (*baseline*) vuonna 2022.

Jakso 2 on kulttuuripääkaupunkivuosi 2026. Tällöin kerätään kattavasti tietoa tuloksista, vaikutuksista ja vaikuttavuudesta.

Jakso 3 sisältää tulosten analysoinnin ja julkaisun vuonna 2027. Loppuraportti Oulu2026 -toiminnasta julkaistaan vuoden 2027 loppuun mennessä.[1]

1 Ks. Hakukirja, 2021, s., 15.

Käsillä oleva raportti on osa raporttisarjaksi muodostuvaa Cuporen tutkimusta. Raportoinnin rytmi kuvataan kuvassa 1. Toimintaa seurataan vuosittain vuoteen 2026 saakka. Kulttuuripääkaupunkivuoden jälkeen vuonna 2027 tarkastellaan, miltä osin tilanne on muuttunut suhteessa toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin. Raportit julkaistaan avoimesti saataville Cuporen julkaisukanavissa.

Tässä raportissa esitetään vuotta 2022 kuvaava lähtötilanne kulttuuripääkaupunkivuoden seurantaan ja arviointiin Oulu2026-alueella. Lähtötilanteen raportointi perustuu indikaattoreihin eli tunnuslukuihin, joiden kautta voidaan kuvata jatkossa kulttuuripääkaupunkitoiminnan toteutuksen myötä syntyviä muutoksia. Indikaattorit on muodostettu yhteistyössä Oulu2026:n toteutuksesta vastaavan organisaation (jatkossa Oulun kulttuurisäätiö) kanssa ja ne pohjautuvat EU:n ohjeistuksiin. Indikaattorit ja niiden valinta kuvataan tarkemmin seuraavassa luvussa.

Lähtötilanteessa Oulu2026-toimintaa ei ole vielä kattavasti toteutunut. Siksi lähtötilanteen raportointi nojaa etenkin Oulun kaupungin laatimaan hakukirjaan (*bid book*)[2], jonka perusteella Oulu2026 valittiin kulttuuripääkaupungiksi. Hakukirjassa kuvataan Oulu2026-toiminnan keskeiset tavoitteet, joihin myös indikaattoreiden valinta perustuu.

KUVA 1. Raportoinnin rytmi.

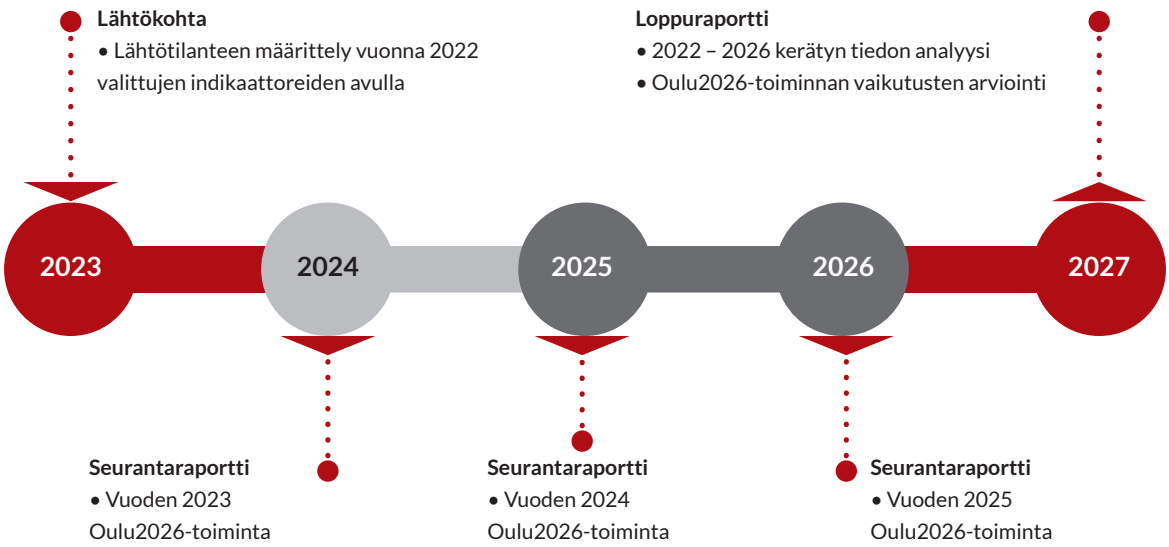

2 Viittauskäytäntö tekstissä: suomenkielisestä versiosta Hakukirja, 2021 tai englanninkielisestä Bid Book, 2021.

1. OULU2026 ALUEKEHITYKSEN AJURINA

Euroopan kulttuuripääkaupunki Oulu2026 on taiteeseen ja kulttuuriin painottuva vuoden mittainen tapahtumakokonaisuus, jonka valmistelu kestää useita vuosia. Kulttuuripääkaupunki toimii sateenvarjona, jonka alle ohjelma ja muu toiminta kootaan. Tästä näkökulmasta kulttuuripääkaupunkitoiminta vertautuu esimerkiksi valtiollisiin juhlavuosiin. Oulu2026:lla on kiinnostava yhteys Suomen 100-vuotisjuhlavuoteen, sillä Oulun kaupunginvaltuusto teki päätöksen tavoitella kulttuuripääkaupunkinimitystä juuri Suomi 100 vuotta -juhlakokouksessaan.[3]

Rajatusta ajallisesta kestosta huolimatta Oulu2026-toiminnalta odotetaan myönteisiä vaikutuksia, jotka näkyvät alueella myös kulttuuripääkaupunkivuoden jälkeen. Oulu2026 onkin myös aluekehityksen väline, jonka ytimessä ovat taide ja kulttuuri. Kulttuuripääkaupunkitoiminnan yhteys pitkäjänteiseen paikalliseen ja alueelliseen kehittämiseen heijastaa 1990-luvulta alkaen vahvistunutta laajempaa ilmiötä, jossa kulttuuria on kytketty aluekehitykseen. Kulttuurin kautta haetaan vaikutuksia esimerkiksi talouteen, matkailuun, osallisuuteen ja hyvinvointiin alueilla.[4]

Oulu2026 – juuret

Oulussa kulttuurin merkitys pitkäjänteisessä kaupunkikehityksessä on tunnistettu jo kauan. Vuonna 2014 laadittiin *Kaupunkikulttuurin toimenpideohjelma*[5] ja aloitettiin kaupunkikulttuurin pitkäjänteinen kehittäminen. Vuonna 2017 laadittiin *Keskustavisio*, jossa kaupunkikulttuuri ja tapahtumat nostettiin painopistealueeksi.[6] Samana vuonna kulttuuripääkaupunki nostettiin Oulun kaupunkistrategian yhdeksi kärjeksi.[7]

Oulun kaupunginvaltuusto teki 27.2.2017 päätöksen pyrkiä Euroopan kulttuuripääkaupungiksi.[8] Suomi 100 -juhlapäätöksen esittelytekstissä asiaa perusteltiin seuraavasti:

”Kaikkialla maailmassa kasvua ja suotuisaa kehitystä hakevat kaupungit pitävät elämisen laatua ja asukkaiden viihtymistä tärkeimpinä kaupunkikehittämisen osatekijöinä. Oulun kaupungin Suomi 100 -juhlapäätös hakea Euroopan kulttuuripääkaupungin asemaa vuodeksi 2026 edistää laajasti kaupungin tavoitteita ja luo uudenlaisia mahdollisuuksia Oulun kaltaisessa korkeaan koulutus- ja osaamistasoon perustuvassa keskuksessa.”

3 Hakukirja, 2021, s. 4; ks. myös Ruokolainen ym., 2020, s. 83.
4 Ks. mm. Alexander ym., 2017; Ilmonen, 2009; Lindeborg & Lindkvist, 2013; Lindqvist & Lorentzen, 2015.
5 Hyväksytty kaupunginhallituksessa 8.12.2014. Ks. 6.4.
6 Hyväksytty kaupunginvaltuustossa 3.4.2017.
7 Ks. myös Hakukirja, 2021, s. 4.
8 OUKA/1499/12.00.02/2016

Ehdokaskaupungeilta edellytetään muun muassa voimassa olevaa kulttuuristrategiaa, suunnitelmia kulttuurialan ja luovien alojen valmiuksien vahvistamiseksi sekä ennakointia kulttuuripääkaupunkitoiminnan pitkän aikavälin sosiaalisista, kulttuurisista ja taloudellisista vaikutuksista alueella.[9] Vuonna 2020 valtuusto hyväksyi yksimielisesti *Oulun kulttuuristrategia 2030*:n, jossa todettiin Oulun hakevan Euroopan kulttuuripääkaupungiksi vuodelle 2026. Kulttuuristrategian tarkoituksena on nostaa taiteen ja kulttuurin merkitystä Oulun kaupunkikehityksessä ja hyödyntää tässä kehitystyössä Oulussa jo olemassa olevaa ”kulttuurista pääomaa: taiteilijoita, kulttuuriperintöä, omaperäistä pohjoista luovuutta sekä taiteen, tieteen ja teknologian yhdistämisen potentiaalia”.[10]

Kulttuuripääkaupunkitoiminta on yksi Oulun kaupungin strategisista painopistealueista. Kulttuuristrategian mukaan Oulu2026-toiminta vahvistaa kaupungin veto- ja pitovoimaa. Kaupungin strategiset tavoitteet liitetään kulttuuripääkaupunkiohjelman teemallisiin pitkän aikavälin tavoitteisiin, joita ovat 1) eloisa, kiehtova kaupunki, 2) tasapainoinen yhteisö ja 3) luova alue. Kaupungin strategisena tavoitteena on myös luoda kasvua matkailun avulla sekä parantaa kaupungin houkuttelevuutta viihtyisällä, toiminnallisella, terveellisellä ja turvallisella kaupunkiympäristöllä.[11]

Oulu2026-toiminnasta vastaa Oulun kaupunginhallituksen 4.10.2021 nimeämä Oulun kulttuurisäätiö sr.[12] Säätiön tehtävänä on kehittää Oulua kulttuuri- ja tapahtumakaupunkina ja edistää taiteilijoiden ja kulttuurialan toimintaedellytyksiä sekä osallistua kulttuurialaa kehittävään toimintaan kansallisesti ja kansainvälisesti[13].

Maantieteellisesti laaja neljän maakunnan alueelle ulottuva toteutusalue on Oulu2026-toiminnan erityispiirre suhteessa esimerkiksi keskieurooppalaisiin verrokkikaupunkeihin[14]. Samalla alueellinen näkökulma vastaa EU:n kulttuuripääkaupunkitoiminnan tavoitteita, jotka korostavat kulttuuripääkaupungin merkitystä paikallisessa ja alueellisessa kehittämisessä. Oulu2026-toteutusalueen maantieteellinen laajuus edellyttää alueellista yhteistyötä. Hakukirjassa kuvataan useassa yhteydessä Oulu2026-toiminnan tavoitetta rakentaa vahvempaa Pohjois-Suomea.

Hakuvaiheessa Oululla oli 32 kuntakumppania, joiden kanssa kulttuuripääkaupunkitoimintaa suunniteltiin.[15] Valinnan jälkeen Oulu2026-alue on edelleen laajentunut. Marraskuussa 2023 Oulu2026-toteutusalue koostui Oulun lisäksi 39 kunnasta, joista kunkin valtuusto on tehnyt päätöksen kunnan mukanaolosta Oulu2026:ssa. Tässä raportissa tarkasteltavassa lähtötilanteessa, vuoden 2022 lopussa, Oulu2026-alueeseen kuului kaikkiaan 39 kuntaa neljästä eri maakunnasta (Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu ja Pohjois-Savo)[16] (kuva 2).

---

9 N:o 445/2014/EU, 5 artikla.

10 Oulun kaupunki, 2020, s. 5.

11 Oulun kaupunki, 2020.

12 OUKA/1518/00.02.01/2020.

13 Oulun kulttuurisäätiö, 2023a.

14 Oulu2026-alue on laajuudeltaan yli 40 000 km2. Vastaavasti esimerkiksi Slovakian valtion pinta-ala on 49 000 km2. Slovakiassa sijaitsee toinen vuoden 2026 Euroopan kulttuuripääkaupungeista Trenčín.

15 Hakukirja, 2021 s. 6, ks. myös s. 70.

16 Oulu2026-alue on laajentunut edelleen vuoden 2023 aikana. Ranua liittyi Oulu2026-alueeseen keväällä 2023.

KUVA 2. Oulu2026-kunnat (tilanne 31.12.2022).

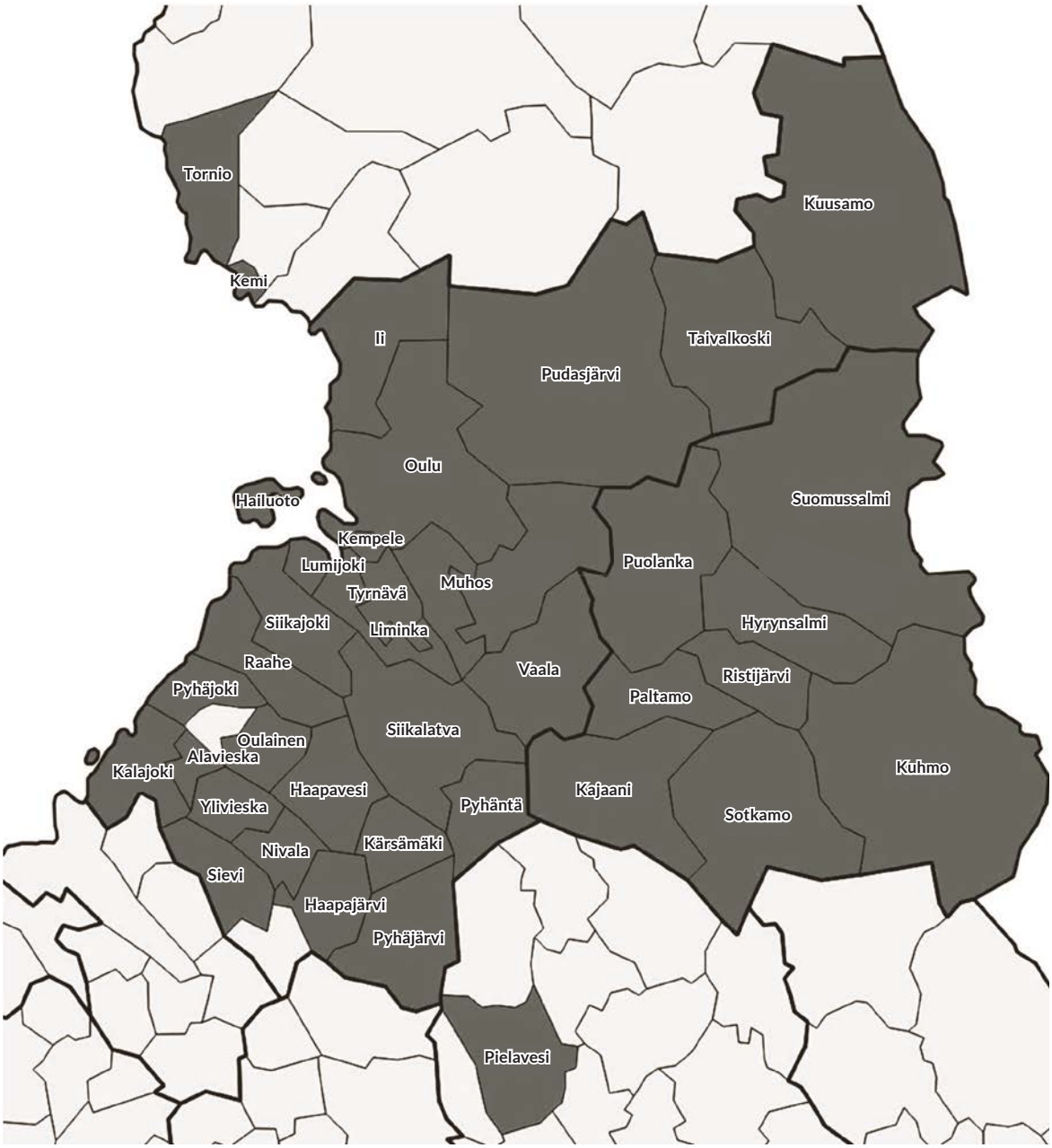

Oulu2026 – tavoitteet, seuranta ja arviointi

Päämääränä kulttuuri-ilmastonmuutos

Oulu2026:n keskeinen tavoite on kulttuuri-ilmastonmuutos (*Cultural Climate Change, CCC*). Kulttuuri-ilmastonmuutos esiteltiin *Oulun kulttuuristrategia 2030*:ssa kulttuuristrategiaa sekä Oulu2026-hanketta yhdistävänä visiona.[17] Kulttuuri-ilmastonmuutoksen käsite on laaja, ja se muotoutui edelleen jo hakuvaiheen aikana.[18]

Kulttuuristrategiassa tavoitellaan kulttuuri-ilmastonmuutosta, jossa kulttuuri on yksi kaupungin tulevaisuuden keskeisiä kehittämisen voimavaroja.[19] Kulttuurisen ulottuvuuden lisäksi kulttuuri-ilmastonmuutos kytkee yhteen sosiaaliset, taloudelliset ja ekologiset ulottuvuudet. Kulttuuri-ilmastonmuutoksen arvioidaan toteutuvan kaupunki-identiteetin kehityksenä, kaupunkikeskustan elävöitymisenä, luovien alojen lisääntyneinä työpaikkoina ja Oulun kaupungin kykynä pysyä mukana yhteiskunnan rakenteellisissa muutoksissa kestävällä tavalla.[20]

Oulun kaupunkistrategiassa kulttuuri-ilmastonmuutos kuvataan uutena yhdessäolon tunteena, oululaisena asenteena ja tapana toimia. Kulttuuri-ilmastonmuutoksen myötä tavoitteena on saada ”enemmän kaupunkia, kulttuuri-infrastruktuurin parantamista, kulttuuritapahtumia sekä kansallisia ja kansainvälisiä vieraita ja yhteistyömahdollisuuksia”.[21] Näin ollen kulttuuri-ilmastonmuutos kytkeytyy vahvasti myös taide- ja kulttuurialan toimijoiden toimintaedellytysten vahvistamiseen.

Myös Oulu2026-hakukirjassa kulttuuri-ilmastonmuutos kuvataan yhdessäolon tunteena ja ihmisten muuttuneina tapoina olla vuorovaikutuksessa keskenään.[22] Kulttuuri-ilmastonmuutoksen päämäärä on alueellinen: kulttuuriohjelman tavoitteina on kasvattaa Oulu2026-alueen elinvoimaa liittämällä kulttuuri ja luovuus laajasti yhteiskunnan toimintoihin sekä yhdistämällä kulttuuria ja eri alojen osaamista uusilla ja innostavilla tavoilla. Kulttuuriohjelman kuvataan olevan vahvasti yhteisöllinen ja kulttuuri-ilmastonmuutoksen hakevan ratkaisuja siihen, ”miten kulttuurin ja taiteen keinoin saamme tuotua ihmiset aidosti yhteen, luotua kohtaamisia, uusia yhteyksiä, parannettua yhteistyötä sekä yhdistettyä teknologiaa, taidetta ja luontoa ennennäkemättömällä tavalla”.[23]

Kulttuuri-ilmastonmuutoksen määritelmä on muovautunut strategiaprosessien ja Oulu2026-toiminnan etenemisen myötä. Viimeisin määritelmä on lähtötilaa kuvaavalta vuodelta 2022, jolloin Oulun kulttuurisäätiö määritteli kulttuuri-ilmaston seuraavasti:

---

17 Oulun kaupunki, 2021a, s. 8.
18 Hakukirja, 2021, s. 7.
19 Oulun kaupunki, 2021a, s. 5, 8.
20 Oulun kaupunki, 2020.
21 Oulun kaupunkistrategia 2030, Kaupunginvaltuusto 31.1.2022 § 3.
22 Bid Book, 2021, s. 7, 8.
23 Oulu2026, Mistä kulttuuripääkaupungissa on kyse.
https://oulu2026.eu/mista-on-kyse-oulu2026-kokonaisuudessa/

”Kulttuuri-ilmastonmuutos yhdistää kulttuuria, taidetta ja teknologiaa yllättävälläkin tavalla, luo kohtaamisia ja synnyttää vuorovaikutusta. Oulu on eurooppalaisen kulttuurin näyttämö vuonna 2026 ja on aika nostaa kulttuuri, kulttuurin tekijät ja taiteilijat arvoiseensa asemaan ja tunnistaa kulttuurin merkitys alueiden elinvoimalle.” (Oulu2026, Mistä on kyse.)

Tavoitellut vaikutukset ja vaikuttavuus

Kulttuuri-ilmastonmuutos on Oulu2026:n yleinen päämäärä; visio, jota konkretisoivat hakukirjaan jäsennellyt täsmennetyt tavoitteet. Oulu2026:n pitkän aikavälin tavoitteiden – eloisa, kiehtova kaupunki, tasapainoinen yhteisö, ja luova alue – lisäksi hakukirjassa nimetään useita täsmennettyjä tavoitteita.

Oulu2026:n (ja muiden kulttuuripääkaupunkien) tavoitteet täydentävät EU:n kulttuuripääkaupunkitoiminnalle asettamia tavoitteita, sillä kulttuuripääkaupunkitoiminta toteutuu lähtökohtaisesti EU:n määrittelemässä kehyksessä.

EU jakaa kulttuuripääkaupunkitoiminnan tavoitteet yleisiin tavoitteisiin (*general objectives, GO*), erityisiin tavoitteisiin (*special objectives, SO*) ja toiminnallisiin tavoitteisiin (*operational objectives*) (kuva 3). Tavoitehierarkian ajatus on, että yleiset tavoitteet täsmentyvät edelleen erityisten ja toiminnallisten tavoitteiden kautta. Kuvassa alimpana ovat toiminnalliset tavoitteet kuvaavat tavoitteiden soveltamista kulttuuripääkaupungin tasolla.[24]

Oulu2026:n kolme pitkän aikavälin päätavoitetta liitetään hakukirjassa EU:n kulttuuripääkaupunkitoiminnan tavoitteisiin. Eloisa, kiehtova kaupunki liittyy EU:n yleisiin ja erityisiin tavoitteisiin vahvistaa kulttuurialan valmiuksia ja sen yhteyksiä muihin aloihin sekä kohottaa kaupunkien kansainvälistä profiilia kulttuurin kautta. Tasapainoisen yhteisön päätavoite kytketään EU:n tavoitteiden mukaisesti kulttuuritarjonnan saanti- ja osallistumismahdollisuuksien laajentamiseen, Euroopan kulttuurien monimuotoisuuden suojelemiseen, edistämiseen ja yhteisten piirteiden korostamiseen sekä kansalaisten tunteen yhteiseen kulttuurialueeseen kuulumisesta vahvistamiseen. Luovan alueen päätavoite liittyy kulttuurin panoksen edistämiseen kaupunkien ja kuntien pitkän aikavälin kehityksessä sekä kaupunkien ja kuntien kulttuuritarjonnan valikoiman, monimuotoisuuden ja eurooppalaisen ulottuvuuden vahvistamiseen myös valtioiden rajat ylittävän yhteistyön avulla.[25] Hakukirjassa mainitaan laaja joukko täsmentäviä tavoitteita, esimerkiksi kasvanut kulttuurinen osallisuus ja parantunut infrastruktuuri. [26]

Tavoitteidensa kautta Oulu2026-toiminta pyrkii saamaan aikaan vaikutuksia, jotka näkyvät alueella myös vuoden 2026 jälkeen. Kun toiminnan aikaansaamat vaikutukset vastaavat tavoiteltuja, puhutaan yleisesti toiminnan vaikuttavuudesta. Oulu2026-toiminnan vaikuttavuus viittaa näin ollen toivottuihin ja tavoiteltuihin muutoksiin, joita nimetään esimerkiksi Oulun kaupunki- ja kulttuuristrategiassa ja jotka konkretisoituvat Oulu2026-hakukirjassa.

24 European Commission, 2018, s. 7.
25 Hakukirja, 2021, s. 13, 15–16.
26 Hakukirja, 2021, s. 13.

KUVA 3. Euroopan kulttuuripääkaupunkitoiminnan tavoitehierarkia.
Lähde: European Commission, 2018, s. 7.

Yleiset tavoitteet (GO)
Suojellaan ja edistetään Euroopan kulttuurien monimuotoisuutta ja korostetaan niiden yhteisiä piirteitä sekä vahvistetaan kansalaisten tunnetta kuulumisesta yhteiseen kulttuurialueeseen (GO1) ja edistetään kulttuurin panosta kaupunkien pitkän aikavälin kehitykseen (GO2)

Erityiset tavoitteet (SO)			
SO1:Vahvistetaan kaupunkien kulttuuritarjonnan valikoimaa, monimuotoisuutta ja eurooppalaista ulottuvuutta, myös valtioiden rajat ylittävän yhteistyön avulla	SO2: Laajennetaan kulttuuritarjonnan saanti- ja osallistumismahdollisuuksia	SO3: Vahvistetaan kulttuurialan valmiuksia ja sen yhteyksiä muihin aloihin	SO4: Kohotetaan kaupunkien kansainvälistä profiilia kulttuurin kautta

Toiminnalliset tavoitteet				
Edistetään kattavia ja taiteellisesti korkealaatuisia kulttuuriohjelmia	Varmistetaan, että kulttuuriohjelmiin liittyy vahva eurooppalainen ulottuvuus ja valtioiden välinen yhteistyö	Osallistetaan laaja joukko kansalaisia ja sidosryhmiä kulttuuriohjelman valmisteluun ja täytäntöönpanoon	Luodaan laajalle joukolle kansalaisia uusia tilaisuuksia osallistua kulttuuritapahtumiin	
Parannetaan kulttuuri-infrastruktuuria	Kehitetään kulttuurialan osaamista, valmiuksia ja hallintoa	Edistetään kumppanuuksia ja yhteistyötä muiden alojen kanssa	Markkinoidaan kaupunkia ja sen kulttuuriohjelmaa	Parannetaan asukkaiden kansainvälisiä näkymiä

Oulu2026:n vaikutusten ja vaikuttavuuden seurannassa ja arvioinnissa tarkastellaan, kuinka kulttuuripääkaupunkitoiminnan erilaiset muodot ja sisällöt edistävät vuodelle asetettuja tavoitteita sekä toiminnan aikaansaamia vaikutuksia. Tarkastelu keskittyy EU:n määrittelemiin seurantaa ja arviointia ohjaaviin suuntaviivoihin, joita sovelletaan Oulu2026-toiminnan kehyksessä. Käytännössä vaikuttavuuden ymmärtäminen vaatii laajaa näkökulmaa, sillä tavoitteiden toteuttamisessa voi käydä monin tavoin. Tavoitteita ei välttämättä saavuteta, saavutetaan vain jotkin tavoitteet, tai voidaan päätyä tilanteeseen, jota ei alun perin osattu edes tavoitella.[27]

27 vrt. Mintzberg ym., 1998, s. 11–12.

Oulu2026-toiminnan seuranta ja arviointi

EU edellyttää, että kulttuuripääkaupungit vastaavat kulttuuripääkaupunkivuotensa tulosten arvioinnista. Arviointimenettelyn yhdenmukaisen lähestymistavan varmistamiseksi Euroopan komissio on vahvistanut kaupungeille suuntaviivat ja indikaattorit, jotka perustuvat kulttuuripääkaupunkitoiminnan edellä kuvassa 3 esitettyihin tavoitteisiin (artikla 2) sekä kriteereihin (artikla 4).[28]

Tässä raportissa indikaattorilla tarkoitetaan yleisesti asioiden muutosta kuvaavaa tunnuslukua, joka auttaa seuraamaan ja ymmärtämään seurannan kohteena olevaa ilmiötä. Indikaattori kuvaa asioiden tilaa, muutosta tai kehityssuuntaa. Tavoitteena on suuren tietomäärän tiiviistäminen indikaattoreiden avulla hallittavaan ja ymmärrettävään muotoon.[29]

EU:n ohjeistuksessa kulttuuripääkaupunkitoiminnan seurannasta ja arvioinnista listataan joukko ohjeellisia indikaattoreita (*indicative indicators*), jotka liittyvät edellä kuvattuihin kulttuuripääkaupunkitoiminnan yleisiin ja erityisiin tavoitteisiin sekä niiden soveltamiseen toiminnallisiin tavoitteisiin kaupungin tasolla (ks. edellä kuva 3). Ohjeistuksessa todetaan, että indikaattoreita tulee tarvittaessa muotoilla edelleen sekä täydentää suhteessa kulttuuripääkaupunkien erilaisiin toimintaympäristöihin.

Tässä raportissa indikaattoreilla tarkoitetaan määrällisiä tunnuslukuja. Arviointikehyksen määrälliset indikaattorit vastaavat indikaattoreille asetettuja yleisvaatimuksia: indikaattoreiden tulee kuvata tarkoitetun ilmiön ydintä, mitata tarkoitettua asiaa sekä perustua luotettavasti kerättyyn ja analysoituun aineistoon. Lisäksi toimitaan käytännöllisesti ja taloudellisesti hyödyntämällä mahdollisimman kattavasti sellaista tietoa, jota eri tahoilla jo kootaan.[30]

Määrällisten indikaattorien lisäksi toteutetaan syventäviä laadullisia tarkasteluja. Syventävät tarkastelut täydentävät indikaattoreita sekä laajentavat ymmärrystä kulttuuripääkaupunkitoiminnan vaikutuksista ja muista yhteisöjen ja alueen kehitykseen vaikuttavista tekijöistä.[31] Niiden tarkoitus on syventää eri teemojen tarkastelua keskittymällä kulttuuripääkaupunkitoiminnan arvioinnin lähtökohdista asioihin, joita määrälliset indikaattorit eivät yksin kykene ilmaisemaan.

Näistä lähtökohdista Oulu2026-toiminnan seuranta- ja arviointityö perustuu arviointikehykseen, johon kuuluu määrällisiä indikaattoreita sekä syventäviä laadullisia tarkasteluja. Cupore on kehittänyt arviointikehyksen tiiviissä yhteistyössä Oulun kulttuurisäätiön kanssa ja pohjautuen hakukirjassa kuvattuun alustavaan indikaattorikokonaisuuteen.[32] Kokonaisuus nojaa Oulu2026-hakukirjan keskeisiin tavoitteisiin, jotka edellä kuvatulla tavalla heijastavat EU:n kulttuuripääkaupunkitoiminnalle asettamia yleisiä, erityisiä ja toiminnallisia tavoitteita sekä Oulun kaupungin strategisia tavoitteita.

28 45/2014/EU, 16 artikla.
29 Ks. esim. OPM, 2009.
30 OPM, 2009.
31 European Commission 2018, s. 7; ks. myös Lemola ym., 2008; Opetusministeriö, 2009.
32 Hakukirja, 2021, s. 18–19.

KUVA 4. Oulu2026-toiminnan vaikutusten seurannan lähtökohta.

Arviointikehyksen määrälliset indikaattorit vastaavat EU:n edellyttämiä niin kutsuttuja SMART-kriteerejä: ne ovat täsmällisiä (*specific*), mitattavia (*measurable*), saavutettavia (*achievable*), relevantteja (*relevant*) ja aikaan sidottuja (*time-bound*). Myös laadulliset tarkastelut vastaavat SMART-kriteerejä muuten paitsi määrällisen mitattavuuden osalta. Seurannan ja arvioinnin määrälliset indikaattorit ja laadullisen tarkastelun näkökulmat listataan liitteessä 1.

Laajan ja monitasoisen tavoiteasetelman konkretisoimiseksi Oulu2026-toiminnan seurannan ja arvioinnin kehys on jaettu kuuteen toisiinsa limittyvään temaattiseen kokonaisuuteen (kuva 5)[33]. Teemat ovat sisällöt ja tarjonta, taide- ja kulttuurialan toimintaedellytykset, tilat, yhteisöllisyys ja hyvinvointi, maine ja imago sekä kulttuuri-ilmastonmuutoksen kehitys. Nämä teemat keskittyvät Oulu2026-toimintaan. Lisäksi seurataan tunnuslukuja, jotka kuvaavat laajemmin kulttuuripääkaupunkitoiminnalla tavoiteltua taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kehitystä Oulu2026-alueella[34].

KUVA 5. Oulu2026-arviointikehyksen teemat.

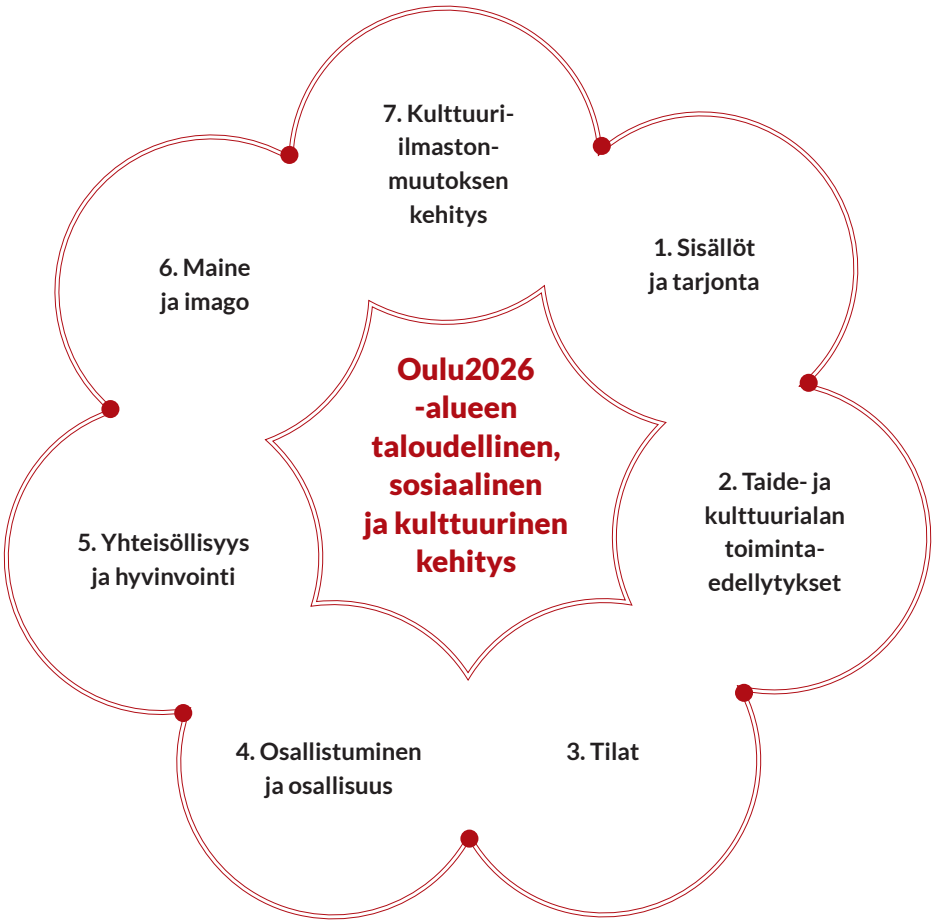

33 Teemoittelussa on hyödynnetty Aarhusin yliopiston kehittämää rakennetta koskien Aarhusin vuoden 2017 kulttuuripääkaupunkitoiminnan tutkimus- ja seurantatyötä (ks. https://projects.au.dk/aarhus2017).
34 N:o 445/2014/EU, 5 artikla

Aineistot ja menetelmät

Tässä raportissa edellä kuvatun arviointikehyksen kautta tarkasteltava lähtötilanne kuvaa vuotta 2022. Koska Oulu2026-vuoden toiminta, ohjelmahankkeiden valinnat sekä kulttuuriohjelman tuotannot ja niiden seuranta ovat vielä monelta osin kehitysvaiheessa, kaikista indikaattoreista ei saada tietoa seurannan tässä vaiheessa. Toiminnan kehittyessä ja tuotantoprosessin edetessä myös seurantaraportointi täydentyy (ks. kuva 1, s. 8).

Seuranta- ja arviointitutkimuksessa hyödynnetään laajasti eri lähteistä kerättävää määrällistä ja laadullista aineistoa (taulukko 1). Ensisijainen aineisto muodostuu tutkimushankkeessa kerättävästä aineistosta. Näitä aineistoja ovat laajalle kohdejoukolle suunnatut kyselyt ja tutkimushaastattelut, olemassa olevista tietolähteistä kerättävät tilastotiedot sekä Oulu2026-ohjelmahankkeista kerättävät tiedot. Lisäksi aineistona hyödynnetään aiempaa aihepiirin tutkimusta ja olemassa olevaa kirjallista materiaalia (mm. Oulu2026-alueen kuntien strategiatekstit ja päätösasiakirjat ja media-aineisto).

Käsitystä seurattavasta ja arvioitavasta kulttuuripääkaupunki-ilmiöstä täydennetään myös seuraamalla muiden ajankohtaisten kulttuuripääkaupunkien toimintaa sekä havainnoimalla käynnissä olevia muita kulttuuripääkaupunkitoimintaa koskevia tutkimus- ja arviointihankkeita.

TAULUKKO 1. Seuranta- ja arviointitutkimuksen aineisto.

Aineistolähde	Aineiston muoto	Aineistonkeruun tiheys
Kansalaiset	Kysely koko Suomessa	2022, 2025, 2027
Taide- ja kulttuuritoimijat	Kysely Oulu2026-alueella, syventävät haastattelut	”
Viranhaltijat (kulttuuritoimi tai vastaava)	Kysely Oulu2026-alueella, syventävät haastattelut	”
Valtuutetut	Kysely Oulu2026-alueella	”
Keskeiset sidosryhmäkumppanit	Kysely, syventävät haastattelut	2025 ja 2027
Kävijät	Kysely Oulu2026-kävijöille	2026
Ohjelmahankkeet / Oulun kulttuurisäätiö sr.	Avustusjärjestelmän tiedot Tuotannonohjausjärjestelmän tiedot Tapahtumakalenterin tiedot Määrälliset tiedot säätiön toiminnasta (vapaaehtoiset, henkilöstö, talous) Oulun kulttuurisäätiön itsearviointiaineisto	Vuosittain
Tilastot	Eri tahoilla koottava tilastotieto (mm. Tilastokeskus)	Vuosittain
Aiempi tutkimus	Aihepiirin aiempi tutkimus, käynnissä olevien tutkimus- ja arviointihankkeiden tulokset muissa kulttuuripääkaupungeissa	Jatkuva
Yritykset	Kysely alueen yrityksille	2025 ja 2027
Mediaseuranta	Oulu2026:n tilaaman mediaseurannan aineistot (Meltwater)	Vuosittain
Kirjallinen aineisto	Dokumenttiaineisto Oulu2026-alueelta (kunnat, alue), EU-tason aineisto	Jatkuva
Havainnointiaineisto	Muistiinpanot, valokuvat ym. havainnointiaineisto	Jatkuva

2. YLEISKUVA OULU2026 -ALUEESTA VUONNA 2022

Euroopan komission kulttuuripääkaupunkeja koskevan päätöksen mukaan nimityksellä tulee olla kestäviä vaikutuksia kaupunkien taloudelliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen kehitykseen.[35] Taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen kehitys ovat laajoja kokonaisuuksia, jotka liittyvät yleisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin ja joilla ei aina ole välitöntä yhteyttä itse kulttuuripääkaupunkitoimintaan. Yksin kulttuuripääkaupunkitoiminnan vaikutuksia näihin laajoihin kokonaisuuksiin on vaikeata tai jopa mahdotonta erottaa muusta yhteiskuntakehityksestä.

Euroopan komission päätöksessä ei tarkemmin konkretisoida, kuinka vaikutuksia kolmella kuvatulla ulottuvuudella tulisi seurata. Tässä seuranta- ja arviointityössä päädyimme tarkastelemaan yleistä Oulu2026-alueen kehitystä keskittymällä sellaisiin sosiaalista, kulttuurista ja taloudellista kehitystä kuvaaviin tunnuslukuihin, jotka korostuvat Oulu2026-hakukirjassa. Seuraavassa kuvaamme nämä tunnusluvut ja niiden yhteyden hakukirjan tavoitteisiin. Yleiskuva koskee lähtötilannetta vuonna 2022.

Yleiskuvaa kuvaavat tunnusluvut kerätään ensi sijassa kuntatasolla kaikista Oulu2026-alueen kunnista. Oulu2026-toiminta kattoi vuoden 2022 lopussa 39 kuntaa. Tässä luvussa taulukot on tiivistetty siten, että kuntatasolla kuvataan tilanne Oulussa, muissa kaupunkimaisissa kunnissa[36], taajaan asutuissa kunnissa sekä maaseutumaisissa kunnissa. Kuntatyypit perustuvat Tilastokeskuksen tilastolliseen kuntaryhmitykseen.[37] Maakuntatason tietoja tarkastellaan niiltä osin kuin kuntatason tietoa ei ole saatavilla.

Sosiaalinen kehitys: lähtötilanne

Oulu2026-hakukirjassa nostetaan esiin useita sosiaaliseen kehitykseen liittyviä tavoitteita, joihin kulttuuripääkaupunkitoiminnalla pyritään osaltaan vaikuttamaan. Tavoitteet liittyvät nuorten työllisyyteen, alueelliseen houkuttelevuuteen, asukkaiden viihtyvyyteen sekä eri väestöryhmien huomiointiin ja osallisuuteen.

Nuorten kohdalla tavoitellaan, että nuoria aikuisia (25–34-vuotiaita) muuttaa enemmän Ouluun kuin Oulusta pois vuonna 2027 ja että nuorten työllisyys alueella paranee. Oulu2026:n pitkän aikavälin tavoitteena mainitaan ”taiteilijoita ja nuoria houkutteleva asuinalue”. Houkuttelevuus ja viihtyvyys korostuvat tavoitteessa, jonka mukaan vuoteen 2027 mennessä 80 prosenttia Oulun

35 14 §.

36 Kajaani, Kemi, Kempele, Raahe, Tornio

37 https://www.stat.fi/meta/kas/til_kuntaryhmit.html (haettu 1.12.2023.)

asukkaista kokee, että kaikkien on hyvä olla Oulussa. [38] Eri väestöryhmien huomioon ottamista ja osallisuutta korostetaan hakukirjan lähtökohdassa tehdä Oulu2026 yhdessä asukkaiden kanssa. Lisäksi Oulu2026 on laatinut yhdenvertaisuus- ja monimuotoisuusstrategian eri väestöryhmien osallisuuden huomioimiseksi.[39]

Näiden painopisteiden kautta sosiaalista kehitystä osoittaviksi tunnusluvuiksi valittiin ikärakenteen ja opiskelijamäärän kehitys, työttömien osuudet, väkiluvun muutos, eri kieliryhmien ja ulkomaalaistaustaisten osuudet sekä hyvinvoinnin kokemus. Tietoa saadaan tietoa Cuporen toteuttamasta kansalaiskyselystä. Tietoa saadaan useasta eri lähteestä. Väestötietoja tarkastellaan Tilastokeskuksen väestörakennetilaston perusteella. Opiskelijoiden ja koululaisten osuus väestöstä saadaan Tilastokeskuksen työssäkäyntitilaston tietojen kautta, joissa kuvataan väestön pääasiallista toimintaa. Nuorisotyöttömyyttä ja työttömien osuutta työvoimasta seurataan THL:n ylläpitämän Sotkanet-tilastopalvelun kautta. Seurantatietoa kokemukseen, että Oulussa on hyvä olla, kerätään kansalaiskyselyllä vuosina 2022, 2025 ja 2027.

Oulu2026-alueen kunnat ovat väestömäärältään ja -rakenteeltaan hyvin erilaisia. Vuoden 2022 lopussa alueella oli kaikkiaan 528 227 asukasta, joista 40 prosenttia asui Oulussa, 23 prosenttia muissa alueen kaupunkimaisissa kunnissa, 20 prosenttia alueen taajaan asutuissa kunnissa ja 17 prosenttia alueen maaseutumaisissa kunnissa. Vuoden 2022 lopussa alle 15-vuotiaiden osuus oli keskimäärin korkein taajaan asutuissa ja matalin maaseutumaisissa kunnissa (Liite2). Työikäisen väestön (15–64-vuotiaat) osuus oli korkein Oulussa ja yli 64-vuotiaan väestön osuus korkein maaseutumaisissa kunnissa. (Taulukko 2.)

Suurin osa Oulu2026-alueen kuntien väestöstä on suomenkielisiä. Ruotsinkielisiksi on tilastoitu maaseutumaisissa kunnissa 0,1 ja muissa 0,2 prosenttia alueen väestöstä. Vieraskielisiksi tilastoituja on eniten Oulussa ja muissa kaupunkimaisissa kunnissa. (Taulukko 2.) Saamenkielisiä asuu alueella etenkin Oulussa. Prosentuaalisesti osuus väestöstä on hyvin pieni.[40]

Useimmissa alueen kunnissa väestön määrä on laskusuunnassa. Vuosien 2021 ja 2022 välillä ainoastaan neljässä kunnassa väkiluku oli noussut: nämä kunnat ovat Oulu (1,1 %), Hailuoto (1,1 %), Kempele (1,0 %) ja Liminka (0,4 %). Neljässä kunnassa väkiluku pysyi lähes ennallaan (muutos -0,2–0,2 välillä) ja muissa 25 kunnassa väkimäärä oli laskenut 0,3–3,0 prosenttia.

Lähtötilanteessa hieman alle puolet (48 %) Cuporen toteuttaman kansalaiskyselyn oululaisista vastaajista koki, että Oulussa kaikenlaisten ihmisten on hyvä olla.

38 Hakukirja, 2021, s. 13, 15–16.

39 Hakukirja, 2021, s. 85–86.

40 Vuoden 2022 lopulla Oulu2026-alueen kunnissa asui 193 saamenkieliseksi tilastoitua henkilöä, joista 143 asui Oulussa.

TAULUKKO 2. Sosiaalinen kehitys: lähtötilanne Oulu2026-alueella vuonna 2022.

Sosiaalinen kehitys Oulu2026 -alueella	**Oulu**	**Muut kaupunkimaiset kunnat** (5)	**Taajaan asutut kunnat** (10)	**Maaseutumaiset kunnat** (23)	**Oulu 2026 -alue** (39) *
Väkiluku 31.12.2022, lkm.	211 848	120 396	103 653	92 330	528 227
- Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä, %	16,6	17,1	19,2	15,8	16,8
- 15–64-vuotiaiden osuus väestöstä, %	66,3	58,0	55,8	52,2	54,2
- Yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä, %	17,1	24,9	25,0	32,0	28,9
Opiskelijoiden ja koululaisten osuus väestöstä, %	11	7	7	5	6
Nuorten aikuisten nettomuutto (25–34), lkm.	-617	-107	206	-15	-533
Työttömiä työvoimasta, %	11,4	9,8	8,2	9,1	9,1
Nuorisotyöttömät, % 18–24-vuotiaasta työvoimasta	15,6	14,3**	11,1**	10,7**	11,4**
Väkiluvun muutos edellisestä vuodesta, %	1,1	-0,6	-0,6	-1,6	-1,2
Suomenkielisten osuus väestöstä, %	94,5	96,1	98,0	97,7	97,5
Ruotsinkielisten osuus väestöstä, %	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Vieraskielisten osuus väestöstä, %	5,2	3,6	1,9	2,2	2,4
Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä, %	5,3	3,9	1,9	2,3	2,6
Kokemus siitä, että Oulussa on hyvä olla, %***	48 % kokee, että Oulussa kaikenlaisten ihmisten on hyvä olla	-	-	-	-

*Ranua liittyi Oulu2026-alueeseen vuonna 2023. Se ei ole mukana taulukon tiedoissa. Muiden kuin Oulun kohdalla esitetään muuttujan arvo yhteensä (%-osuuksissa keskiarvo)

**Nuorisotyöttömyyteen liittyvissä tiedoissa sovelletaan THL:n ylläpitämässä Sotkanet-palvelussa kynnysarvoa 5, jonka alittavia havaintomääriä ei ole saatavilla. Tästä syystä Hailuodon, Pyhännän ja Ristijärven tiedot puuttuvat keskiarvoista.

*** Kysymys kansalaiskyselyssä vain oululaisille vastaajille (n=1.317)

Taloudellinen kehitys: lähtötilanne

Oulu2026-hakukirjassa korostuvat taloudelliseen kehitykseen kytkeytyvät tavoitteet liittyvät etenkin luoviin aloihin. Esimerkkinä onnistumisen määrittelystä mainitaan, että vuoteen 2027 mennessä Oulun seudun luova talous on kasvanut 20 prosentilla ja luovien alojen työpaikkojen määrä on kasvanut 30 prosentilla. Taloudelliseen kehitykseen kytkeytyvät myös hakukirjan tavoitteet matkailun edistämisestä sekä kaupunkisuunnittelun kehittämisestä. Tavoitteina on lisätä alueen kulttuurimatkailua kestävällä ja uutta luovalla tavalla.[41]

Tietoa yrityksistä ja työpaikoista luovilla aloilla ja yleisesti Oulu2026-alueen kunnissa saadaan Tilastokeskuksen toimipaikkalaskurista. Kulttuurin ja luovien alojen määrittely ei ole yksiselitteistä. Tilastokeskuksen kulttuuritilastoinnissa tarkastellaan kulttuurin ja joukkoviestinnän yrityksiä. Tällöin mukaan luetaan laajasti taiteellisen luomisen ja sitä tukevan toiminnan lisäksi esimerkiksi muotoilun, kustannusalan ja taideliikkeiden toimintaa. Tilastoista saadaan tietoa myös matkailijamääristä ja matkailijoiden yöpymisistä Oulussa.[42]

Kulttuurin ja joukkoviestinnän toimipaikkojen määräksi tilastoitiin Oulu2026-alueella noin 2 000, joista noin puolet sijaitsi Oulussa. Oulun majoitusliikkeisiin saapui vuonna 2022 noin 358 000 matkailijaa. Yöpymisvuorokausia oli noin 560 000. Koko maassa matkailijamäärä oli noin 11,5 miljoonaa ja yöpymisvuorokausien määrä noin 22 miljoonaa.

Vuonna 2022 Oulu2026-alueella kulttuurin ja joukkoviestinnän toimipaikkojen osuus alueen toimipaikoista oli 4,1 prosenttia. Vaihtelua oli alueittain niin kuntaryhmän kuin Oulun ja muiden alueiden välillä kahdesta prosentista vajaaseen seitsemään prosenttiin. Alan henkilöstötyövuosien osuus toimipaikkojen henkilöstötyövuosista oli alueella 0,8 prosenttia, ja ero Oulun ja muiden kuntien välillä oli tässä osuudessa selvä. Kulttuurin ja joukkoviestinnän toimipaikkojen liikevaihdon osuus alueen toimipaikkojen liikevaihdosta oli 0,4 prosenttia, ja myös tässä Oulu erottui selvästi muista kunnista.

41 Hakukirja, 2021, s. 16, 80.

42 Alueen taloudellista kehitystä koskevissa yrityksiä käsittelevissä tiedoissa hyödynnetään Tilastokeskuksen Kunnittaisen toimipaikkatilaston tietoja. Tiedot pohjaavat Tilastokeskuksen yritysrekisteriin, ja edellisen vuoden tiedot valmistuvat kuluvana vuonna loppuvuodesta. Kunnittaisella tasolla ne ovat saatavilla seuraavan vuoden alkuvuodesta. Matkailua koskevat tiedot perustuvat Tilastopalvelu Rudolfin tietoihin majoitusliikkeisiin saapuneista matkailijoista ja yöpymisistä majoitusliikkeissä. Matkailutiedot esitetään ainoastaan Oulun ja koko maan osalta matkailutilaston tiedonkeruun rajoitteiden vuoksi (matkailuliikkeiden riittävä lukumäärä kunnassa).

TAULUKKO 3. Taloudellinen kehitys: lähtötilanne Oulu2026-alueella vuonna 2022.
Lähde: Tilastokeskus, Toimialoittainen yritystietopalvelu.

Taloudellinen kehitys Oulu2026 -alueella	**Oulu**	**Muut kaupunkimaiset kunnat** (5)	**Taajaan asutut kunnat** (10)	**Maaseutumaiset kunnat** (23)	**Oulu 2026 -alue** (39)*
Kulttuurin ja joukkoviestinnän toimipaikat, lkm.	1122	384	349	245	2100
Kulttuurin ja joukkoviestinnän toimipaikkojen henkilöstö (henkilöstötyövuosi).*	915	79	56	8	1058
Kulttuurin ja joukkoviestinnän toimipaikat kaikista toimipaikoista, %*	6,6	4,0	2,9	2,0	4,1
Kulttuurin ja joukkoviestinnän toimipaikkojen henkilöstö kaikkien toimipaikkojen henkilöstöstä, %*	1,6	0,2	0,2	0,0	0,8
Kulttuurin ja joukkoviestinnän toimipaikkojen liikevaihto, 1 000 euroa*	167 012	9108	7038	2135	185 293
Kulttuurin ja joukkoviestinnän toimipaikkojen liikevaihdon osuus kaikkien toimipaikkojen liikevaihdosta*	1,0	0,1	0,1	0,0	0,4
Majoitusliikkeisiin saapuneet matkailijat	358 039	-	-	-	-
Yöpymisvuorokausien määrä	560 014	-	-	-	-
Majoitusalan toimipaikat, lkm.*	78	65	140	119	402
Ravitsemusalan toimipaikat, lkm.*	485	238	225	163	1111

* Kaupunkimaisten, taajaan asuttujen ja maaseutumaisten kuntien prosenttiosuuksissa esitetään osuuksien keskiarvo, Oulun ja koko alueen osalta prosenttiosuus. Tilastokeskuksen vuoden 2022 toimipaikkatiedoissa on hyödynnetty aiempaan verrattuna uusia tietolähteitä, jolloin toimipaikoille on pystytty päättelemään enemmän sijaintitietoja. Tästä syystä toimipaikkojen lukumäärät ovat nousseet tilastossa useissa kunnissa vuoteen 2021 verrattuna. Muutos vaikuttaa erityisesti toimialoihin, joilla toimii tyypillisesti paljon pieniä toimijoita. (Henkilökohtainen tiedonanto 16.1.2024.) Tietoja puuttuu tietosuojasyistä henkilöstötyövuosien ja liikevaihdon osalta runsaasti erityisesti niissä tapauksissa, kun kunnassa toimii alle 3 toimialan toimipaikkaa, ja tältä osin tiedot ovat suuntaa antavia.
**Raportointihetkellä Pudasjärven osalta havaittiin virhe toimipaikkatilaston tiedoissa koskien vuotta 2022. Kunta ei tästä syystä sisälly taulukon tietoihin. Tieto lisätään tutkimushankkeen myöhempiin raportteihin.

Kulttuurinen kehitys: lähtötilanne

Kulttuurinen kehitys on Oulu2026-toiminnan ytimessä, sillä kulttuuripääkaupunkitoiminta pohjaa kulttuurin käyttämiseen paikallisen ja alueellisen kehittämisen välineenä. Hakukirjassa korostuvat tavoitteet vakiintuneen toiminnan laajentamisesta ja avaamisesta (”kulttuurisysteemin uudistaminen”) sekä kulttuuriin osallistumisen ja osallisuuden laajentamisesta. Hakukirjassa viitataan Eurobarometrin tietoon siitä, että etenkin maaseutualueilla kulttuuritarjonta koetaan suppeaksi ja huonolaatuiseksi. Hakukirjassa Oulu2026:n pitkän aikavälin vaikutuksina tavoitellaan kasvaneita kulttuurin resursseja.[43] Hakukirjassa nostetaan esiin myös kulttuurin vahva yhteys kaupunkisuunnitteluun. [44]

Kulttuurisesta kehityksestä Oulu2026-alueella saadaan tietoa vakiintuneita kulttuuripolitiikan rakenteita ja rahoitusta tarkastelevien tilastojen kautta (Tilastokeskuksen kulttuuritilasto ja kulttuurirakennusten osalta rakennuskannan ja rakentamisen tietokannasta, opetus- ja kulttuuriministeriön ja Taiken tuottamat tiedot, THL:n kulttuurin TEAviisari[45]). TerveSuomi-kyselystä saadaan tietoa kulttuuripalveluiden käytöstä sekä asukkaiden kokemuksesta kulttuuripalvelutarjonnan riittävyydestä suhteessa tarpeeseen.

Suomessa kunnilla on lain mukaan velvollisuus järjestää kulttuuritoimintaa ottaen huomioon paikalliset olosuhteet ja voimavarat sekä eri väestöryhmien tarpeet. Samalla kunnilla on laaja vapaus itse määritellä kulttuuritoiminnan sisällöt ja muodot.

Valtion tukema taide- ja kulttuurilaitosjärjestelmä muodostaa Suomessa keskeisen kulttuuripoliittisen rakenteen. Oulu2026-alueen kunnissa oli vuonna 2022 yhteensä 12 valtionosuutta saavaa museota, teatteria ja orkesteria. Näistä kuusi on museoita, neljä teattereita ja kaksi orkestereita. Taide- ja kulttuurilaitosten toiminta keskittyy Ouluun ja muihin kaupunkimaisiin kuntiin.[46] Myös koko maassa taide- ja kulttuurilaitokset ovat keskittyneet suurimpiin kaupunkeihin. Valtionosuudet taide- ja kulttuurilaitoksille Oulu2026-alueella vuonna 2022 olivat kaikkiaan 9,7 miljoonaa euroa, joista yli puolet (52 %) osoitettiin teattereille, 29 prosenttia museoille ja 19 prosenttia orkestereille. Oulussa sijaitseville taide- ja kulttuurilaitoksille osoitettiin 61 prosenttia koko Oulu2026-alueella sijaitsevien laitosten valtionosuuksista.

---

43 Hakukirja, 2021, s. 5, 13, 20, 77.

44 Hakukirja, 2021, s. 11.

45 Kuntien terveydenedistämisaktiivisuutta kuvaava TEAviisari ei päivity vuosittain. Siksi muista aineistoista poiketen lähtötilanteessa tarkastellaan vuotta 2023 koskevia tietoja.

46 Vos-museoita ovat Aineen taidemuseo ja Torniolaakson museo (Tornio), Oulun museo- ja tiedekeskus Luuppi, Kemin taidemuseo sekä Kainuun museo ja Kajaanin taidemuseo (Kajaani). Tilastoinnissa Oulun museo- ja tiedekeskus Luuppi lasketaan yhdeksi taide- ja kulttuurilaitokseksi, kun taas Kajaanissa Kainuun museo ja Kajaanin taidemuseo ovat erillisiä yksiköitä. Vos-teattereita ovat Kajaanin kaupunginteatteri, Kemin teatteri, Oulun kaupunginteatteri ja JoJo - Oulun tanssin keskus. Vos-orkestereita ovat Kemin kaupunginorkesteri ja Oulun kaupunginorkesteri.

TEAviisarin tiedot kuvaavat kuntien tarjoamia kulttuuriosallistumisen mahdollisuuksia. Suurimmalla osalla (26 kuntaa) Oulu2026-kunnista on käytössä pysyvä käytäntö, jolla lasten ja nuorten on mahdollista osallistua taiteen perusopetukseen maksutta ja/tai saada maksuihin huojennusta taloudellisen tilanteen perusteella.

29 kunnalla on käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla lapsille ja nuorille tarjotaan kulttuuritarjontaa ja -vinkkejä (esim. alennetut liput, harrastuspassi, yläkoululaisten kulttuurikortti ym.).

Prosenttiperiaatteen kautta luodaan paitsi julkista taidetarjontaa myös toimintaedellytyksiä taiteilijoille ja muille ammattilaisille. TEAviisarin tietojen mukaan 13 Oulu2026-alueen kunnassa on tehty päätös rakentamiseen liittyvän taiteen prosenttiperiaatteen noudattamisesta ja/tai sovellettu sitä.

TAULUKKO 4. Kulttuurinen kehitys: lähtötilanne kuntatasolla vuonna 2022.

Kulttuurinen kehitys Oulu2026-alueella	**Oulu**	**Muut kaupunkimaiset kunnat** (5)	**Taajaan asutut kunnat** (10)	**Maaseutumaiset kunnat** (23)	**Oulu 2026 -alue** (39) *
Valtionosuutta saavat taide- ja kulttuurilaitokset (lkm.): museot	1	5	-	-	6
Valtionosuutta saavat taide- ja kulttuurilaitokset (lkm.): teatterit	2	2	-	-	4
Valtionosuutta saavat taide- ja kulttuurilaitokset (lkm.): orkesterit	1	1	-	-	2
Valtionosuudet vos-museoille, €	1 506 891	1 304 336	-	-	2 811 227
Valtionosuudet vos-teattereille, €	2 834 735	2 217 798	-	-	5 052 533
Valtionosuudet vos-orkestereille, €	1 567 704	233 581	-	-	1 801 285
Kulttuurin asukaskohtaisten nettokustannusten keskiarvo, €/asukas	169,4	168,7	130,9	115,8	127,8
- Museopalvelut	29,0	30,2	4,8	6,9	11,7
- Teatteri-, tanssi- ja sirkuspalvelut	27,3	80,4	2,8	2,2	28,2
- Visuaalisen taiteen palvelut	1,8	-	12,8	0,1	6,7
- Yleisen kulttuuritoiminnan palvelut	21,5	16,5	25,4	20,1	21,1
- Kirjastopalvelut	51,8	52,7	66,5	85,6	75,6
- Taiteen perusopetus	14,4	44,3	32,3	7,8	20,7
Kunnalla on käytössä pysyvä käytäntö, jolla lasten ja nuorten on mahdollista osallistua taiteen perusopetukseen maksutta ja/tai saada maksuihin huojennusta taloudellisen tilanteen perusteella	Kyllä	Kyllä 4/5	10/10	11/21	26/37
Kunnalla on käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla lapsille ja nuorille tarjotaan kulttuuritarjontaa ja -vinkkejä (esim. alennetut liput, harrastuspassi, yläkoululaisten kulttuurikortti ym.)	Kyllä	Kyllä 5/5	9/10	14/10	29/37
Kunnassa on tehty päätös rakentamiseen liittyvän taiteen prosenttiperiaatteen noudattamisesta ja/tai sovellettu sitä	Kyllä	Kyllä 2/5	4/10	6/21	13/37
Kulttuurirakennukset (lkm.)	35	36	62	59	192

* TEAviisarista puuttuvat Oulu2026-kunnista Siikalatvan ja Vaalan tiedot, niiden osalta n=21/37.

Osasta kulttuurista kehitystä kuvaavia tunnuslukuja on saatavilla tietoa vain maakuntatasolla. Tässä tarkastellaan kaikkia neljää maakuntaa, joiden alueilta on mukana kuntia Oulu2026-alueessa (ks. kuva 2). Maakuntatason tiedot liittyvät Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) kohdentamaan valtionrahoitukseen sekä TerveSuomi-kyselyn tietoihin eri alueiden asukkaiden kokemuksesta kulttuuripalvelujen saatavuudesta ja käytöstä.

Vuonna 2022 Taike myönsi Oulu2026-alueen maakuntiin apurahoja ja avustuksia yhteensä 6,1 miljoonaa euroa. Taiken tilastojen mukaan kaikesta sen vuonna 2022 jakamasta rahoituksesta noin neljä prosenttia kohdentui Pohjois-Pohjanmaalle. Osuus oli vastaava Lapissa, mutta matalampi muissa Oulu2026-alueen maakunnissa. Oulu2026-maakunnista tulleet hakijat muodostavat 9,5 prosenttia kaikista Taikelta apurahoja tai avustuksia hakeneista. Alueelta apurahoja tai avustuksia saaneiden osuus kaikista saaneista on 11,1 prosenttia. Alueelle myönnettyjen apurahojen ja avustusten kokonaismäärä puolestaan käsittää 12,6 prosenttia koko maan myönnöistä.

TerveSuomi-kyselyn mukaan noin neljännes (25,5 %) asukkaista käytti jotakin kulttuuripalvelua (ml. kirjastopalvelut) Pohjois-Pohjanmaalla vuonna 2022. Osuus oli hieman matalampi Kainuussa ja hieman korkeampi Lapissa ja Pohjois-Savossa. Kulttuuripalveluja käyttivät kaikissa maakunnissa etenkin korkeakoulutetut. Pohjois-Pohjanmaalla kuitenkin pienempi osuus (31,6 %) korkeakoulutetuista käytti kuukausittain jotakin kulttuuripalvelua kuin muissa Oulu2026-alueen maakunnissa.

Palveluja tarvinneista Pohjois-Pohjanmaan asukkaista 26,2 prosenttia koki, että kulttuuripalveluja ei ole tarjolla riittävästi. Osuus oli Oulu2026-alueen maakunnista huomattavasti muita korkeampi Lapissa (40,7 %). Kiinnostavaa on, että vaikka kulttuuripalveluja käyttäneiden osuus oli kaikissa maakunnissa suurin korkeakoulutettujen asukkaiden keskuudessa, matalan koulutuksen saaneet kokivat useammin, ettei kulttuuripalveluja ole tarjolla tarpeeseen nähden riittävästi.

TAULUKKO 5. Kulttuurinen kehitys: lähtötilanne maakuntatasolla vuonna 2022.

Kulttuurinen kehitys Oulu2026 alueella	**Pohjois-Pohjan-maa**	**Lappi**	**Kainuu**	**Pohjois-Savo**	**Kaikki Oulu2026 -alueen maakunnat**
Taiken apurahojen ja avustusten hakijoiden osuus alueella (% kaikista Taiken apurahojen hakijoista)	3,8	2,7	0,7	2,2	9,5
Taiken apurahojen ja avustusten saajien osuus alueella (% kaikista Taiken apurahojen saajista)	3,9	3,3	1,1	2,7	11,1
Taiken myöntösumman (apurahat ja avustukset) osuus (% koko myöntösummasta)	3,8	4,0	2,1	2,6	12,6
Taiken myöntösumma (apurahat ja avustukset), €	1 862 090	1 965 190	1 038 620	1 282 800	6 148 700
Kuukausittain jotakin kulttuuripalvelua (ml. kirjastopalvelut) käyttäneiden osuus (%)*	25,5	27,6	24,3	28,3	26,4
- 20–64-vuotiaat	26,1	31,8	22,6	29,5	27,5
- 65 vuotta täyttäneet	23,9	19,9	27,2	25,8	24,2
- 75 vuotta täyttäneet	21,1	18,6	18,6	23,4	20,4
- matala koulutus	19,9	20,1	17,5	21,1	19,7
- keskitason koulutus	28,6	29,3	25,0	31,8	28,7
- korkea koulutus	31,6	40,8	43,3	37,8	38,4
Kulttuuripalveluita ei tarjolla riittävästi (pl. kirjastopalvelut), (%) palveluja tarvinneista*	26,2	40,7	22,8	25,4	28,8
- 20–64-vuotiaat	25,4	43,1	20,9	24,8	28,6
- 65 vuotta täyttäneet	28,8	34,9	26,8	27,0	29,4
- 75 vuotta täyttäneet	32,0	39,4	27,9	31,2	32,6
- matala koulutus	29,4	46,1	25,1	31,8	33,1
- keskitason koulutus	26,6	32,2	19,7	19,0	24,4
- korkea koulutus	21,1	42,2	21,3	21,6	26,6

* Viimeiseen sarakkeeseen laskettu maakuntien prosenttiosuuksien keskiarvo (ei käytettävissä alkuperäistä dataa).

3. SISÄLLÖT JA TARJONTA

Miksi mittasimme

Sisällöt ja tarjonta on ensimmäinen Oulu2026-arviointikehyksen teema. Teema on keskeinen, sillä kulttuuripääkaupunkitoiminnan ytimessä on kulttuuritarjonta ja kulttuurin käyttö paikallisessa ja alueellisessa kehittämisessä. EU:n kulttuuripääkaupunkitoiminnan erityisiin tavoitteisiin kuuluu kaupunkien kulttuuritarjonnan valikoiman, monimuotoisuuden ja eurooppalaisen ulottuvuuden vahvistaminen myös valtioiden rajat ylittävän yhteistyön avulla. Painopiste on kulttuuripääkaupunkivuoden aikaisessa tarjonnassa. Hakuoppaan mukaan kulttuuripääkaupungin titteliä ei myönnetä kaupungeille niiden nykyisen kulttuuritarjonnan perusteella. Sen sijaan nimitys pohjautuu tulevaan kulttuuripääkaupunkivuoden ohjelmaan, jonka kaupunki määrittelee hakukirjassaan.[47]

Euroopan kulttuuripääkaupunkitoiminta on esimerkki tapahtumatoiminnalle tyypillisestä monialaisesta ja paikkasidonnaisesta toiminta-alustasta, joka mahdollistaa ympärivuotisen kulttuuritapahtumien tuotannon ja kulttuuriin osallistumisen.[48] Kulttuuripääkaupungit hahmottavat vuoden tarjontaa useimmiten ohjelmakokonaisuuksina, joihin sisältyy mittavia nk. lippulaivaprojekteja (*flagships*) ja erilaisia ohjelmalinjoja, joihin yksittäiset ohjelmasisällöt sovitetaan. Näin toimitaan myös Oulu2026:ssa. Oulu2026-kulttuuriohjelman vision muodostavat inspiroivuus, kestävyys ja eurooppalaisuus.[49] Hakukirjan mukaan ohjelman taiteellinen visio nojaa kolmeen peruspilariin: 1) kestävyyteen, 2) uusiin areenoihin ja yleisöihin sekä 3) kulttuurisysteemin uudistamiseen, laitosmaisuuden keventämiseen ja kulttuuritoiminnan laajaan levittämiseen.[50]

Oulu2026-ohjelmaa on alusta saakka valmisteltu laajassa yhteistyössä: hakukirjan mukaan ”kulttuurinen yhteiskehittäminen on ollut ohjelmavalintojamme ohjaavana periaatteena aivan hakemusprosessin alusta asti”. Yhteiskehittämisellä tarkoitetaan valintapäätöksen jälkeen hakemuksessa esitetyn kulttuuriohjelman rungon laajentamista ja syventämistä yhdessä asukkaiden, taiteilijoiden ja yhteistyökumppanien kanssa.[51]

47 European Commission, 2019, s. 11.
48 Kajdanek, 2022; van der Steen & Richards, 2021.
49 ”Inspiring. Sustainable. European. That is our vision for the Oulu 2026 cultural programme.” (Bid Book, s. 16)
50 Hakukirja, 2021, s. 20.
51 Hakukirja, 2021, s. 5, 72.

Miten mittasimme ja mitä löysimme

Sisältöjä ja tarjontaa koskevat indikaattorit rakennettiin kattamaan Oulu2026-kulttuuriohjelman sisältöjä. Samalla tunnistetaan niiden laajemmat vaikutukset paikalliseen ja alueelliseen kulttuuritarjontaan.

Cuporen toteuttamat kyselyt osoittavat lähtötilanteessa toiveita Oulu2026:n pitkäkestoisemmista vaikutuksista kuntien kulttuuritarjontaan. Oulu2026-alueen viranhaltijoille ja valtuutetuille suunnatuissa kyselyissä kolmanneksi yleisin toivottu vaikutus kulttuuripääkaupunkitoiminnalta omassa kunnassa oli kunnan taide- ja kulttuuritarjonnan monipuolistuminen. Tätä vaikutusta toivoi 76 prosenttia vastanneista viranhaltijoista ja 53 prosenttia valtuutetuista. Kansalaiskyselyssä kaikista toivotuin kulttuuripääkaupunkitoiminnan vaikutus liittyi kulttuuritarjontaan. Noin 75 prosenttia kyselyn vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että Oulu2026 vahvistaa alueen kulttuurielämää.

Lähtötilanteessa hakukirjassa esitettyä kulttuuriohjelmaa ei ole juuri lainkaan vielä toteutunut. Siten kulttuuriohjelmaa voidaan tässä vaiheessa kuvata etenkin suunnitelmien ja odotusten perusteella osan indikaattoreista kautta. Lähtötilanteessa tiedot ohjelmahankkeista perustuvat etenkin hakukirjaan. Lisäksi hyödynnetään Oulun kulttuurisäätiöstä saatuja taloustietoja ja toimijakyselyä. On huomattava, että hakukirjassa kuvattu ohjelma ylipäätään on vasta ”runko, jota valintapäätöksen jälkeen ryhdytään yhdessä asukkaiden, taiteilijoiden ja yhteistyökumppanien kanssa laajentamaan ja syventämään”. [52]

Sisältöä ja tarjontaa koskevien määrällisten indikaattorien tiedot tulevat täydentymään vuodesta 2023 eteenpäin Oulun kulttuurisäätiön ohjelmatyön järjestelmistä sekä myöhemmin avattavasta tapahtumakalenterista saatavilla tiedoilla. Lisäksi tulevissa kansalais- ja toimijakyselyissä tullaan kysymään arvioita kulttuuriohjelman sisällöistä.

Sisällöt ja tarjonta: lähtötilanne indikaattoreiden valossa

Oulu2026:n sisältöä ja tarjontaa kuvaa kahdeksan määrällistä indikaattoria. Neljästä saadaan tieto lähtötilanteesta. (Taulukko 6.)

Oulu2026-ohjelmahankkeiden lukumäärä hakukirjassa on 51. Ohjelmahankkeet kuvataan tarkemmin alla. Yksi Oulu2026-toiminnan menestystä kuvaava tekijä on, että 70 prosentissa Oulu2026-projekteista yhdistyy taide ja teknologia. Hakukirjassa taide- ja teknologiaprojekteihin keskittyvän Art <3 Tech -ohjelmalinjan hankkeita on ohjelmahankkeista kymmenesosa.

Toimijakyselyn vastaajien (n=115) arviossa taiteellisesta laadusta on lähtötilanteessa kyse lähinnä mielikuvasta, sillä kulttuuripääkaupunkiohjelmaa ei ole toistaiseksi juuri toteutunut. Toimijaky-

52 Hakukirja, 2021, s. 5.

selyyn vastanneista enemmistö on jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että kulttuuriohjelma vaikuttaa kiinnostavalta (60 % vastanneista) ja monipuoliselta (54 % vastanneista).

Hakukirjaan kirjattu kulttuuriohjelman kokonaisbudjetti on 31 miljoonaa euroa. Hakukirjan ohjelma kattaa noin 60 prosenttia koko kulttuuriohjelman budjetista.[53] Tieto Oulu2026-ohjelmahankkeisiin kokonaisuudessaan myönnetystä rahoituksesta saadaan kulttuuripääkaupunkivuoden lopussa. Kulttuuriohjelmabudjetti kattaa myös Oulun kulttuurisäätiöstä kanavoituvan rahoituksen hakumenettelyillä valituille kulttuuriohjelmaprojekteille ja yhteisötoiminnalle (Meidän Oulu). Lähtötilanteessa ohjelman kokonaiskustannukset olivat noin 860 000 euroa.

TAULUKKO 6. Määrälliset indikaattorit: sisällöt ja tarjonta.

Indikaattori	**Vuosi 2022**	**Lähde**
Oulu2026-ohjelma-hankkeiden lukumäärä	**51** ohjelmahanketta hakukirjassa	Lähtötilanteessa hakukirja, toteutuneen ohjelman osalta ohjelmatyön järjestelmät
Taide- ja teknologiaprojektien osuus Oulu2026-ohjelmahankkeista	**10 %** Art <3 Tech -ohjelmalinjan hankkeita hakukirjassa	”
Arvio Oulu2026-ohjelman taiteellisesta laadusta	**3,71** asteikolla 1 (täysin eri mieltä) – 5 (täysin samaa mieltä)	Toimijakysely (n=112)
Kansalaisten arvio Oulu2026 -ohjelman sisällöstä	Tarkastellaan toteutuneen ohjelman osalta	Kansalaiskysely (2025, 2027)
Ammattilaisten arvio Oulu2026-ohjelman sisällöstä	”	Toimijakysely (2025, 2027)
Oulun keskustan ulkopuolella toteutettujen projektien osuus Oulu2026-ohjelmassa	”	Tuotannonohjausjärjestelmä
Tapahtumien lukumäärä Oulu2026-ohjelmassa	”	Tapahtumakalenteri
Oulu2026-ohjelman kokonaiskustannukset	**859 684 €**	Lähtötilanteessa säätiön kirjanpito, toteutuneen ohjelman osalta ohjelmatyön järjestelmät ja kumppanikuntien ilmoitukset

53 Hakukirja, 2021, s. 72.

Yleiskuva Oulu2026-ohjelmasta

Oulu2026-kulttuuriohjelman kokonaisuus on muodostunut monessa vaiheessa ja tiiviissä yhteistyössä taide- ja kulttuuritoimijoiden kanssa. Oulu2026-organisaatio on toteuttanut kaksi avointa ohjelmahakua, joista ensimmäinen toteutettiin hakuvaiheessa ja toinenloppuvuonna 2022. Lähtötilanteessa ohjelmakokonaisuuden muodostuminen on vielä meneillään. Ohjelmakokonaisuus täydentyy lähempänä kulttuuripääkaupunkivuotta avattavalla avoimella haulla, jonka teemana on Me olemme kulttuuria – Vi är kultur. Haku suunnataan ruohonjuuritason toimijoille. Haun on tarkoitus aueta syksyllä 2024. (Kuva 6.)

KUVA 6. Oulu2026-ohjelmakokonaisuuden muodostuminen.

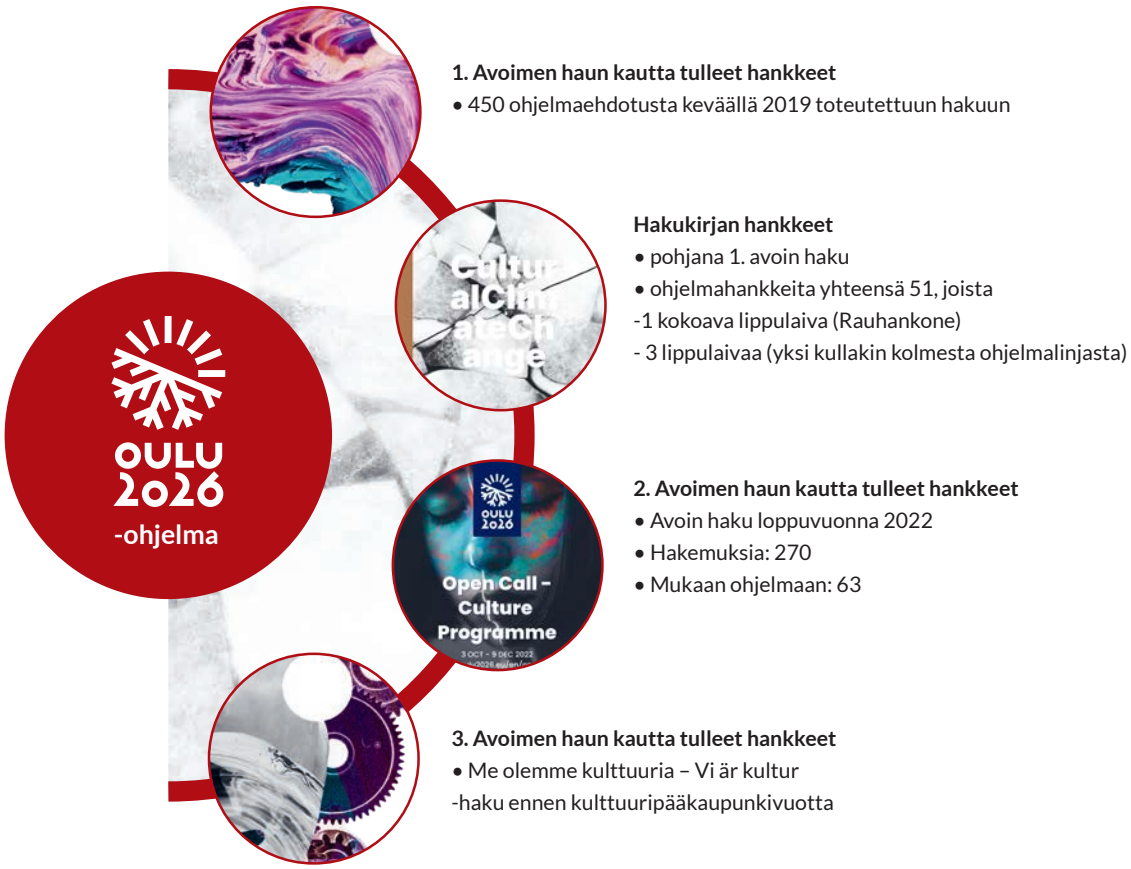

Keväällä 2019 toteutettiin ensimmäinen avoin ohjelmahaku, johon saatiin 450 ehdotusta. Kaikki hakukirjan projektit, joiden tuottajana ei ole Oulun kulttuurisäätiö, perustuvat tähän ensimmäiseen ohjelmahakuun.[54]

Lähtötilanteessa Oulu2026-kulttuuriohjelma koostui 51 ohjelmahankkeesta, jotka mainitaan hakukirjassa. Ohjelmahankkeet on jaoteltu eri ohjelmalinjojen alle. Ohjelman pääteemana on kulttuuri-ilmastonmuutos, johon liittyy Rauhankone-ohjelmakokonaisuus. Kolme pääteemasta juontavaa teemaa ovat villisti kaupunki, vastakohtien voima ja rohkeasti reunalla. Kunkin teeman käynnistää laajamittainen kansainvälinen lippulaivatuotanto. Lisäksi kuhunkin kuuluu joukko toisiinsa liittyviä ohjelmahankkeita.[55]

TAULUKKO 7. Oulu2026-hakukirjan ohjelmakartta.

Pääteema	**Lippulaiva**		
Kulttuuri-ilmastonmuutos	Rauhankone		
Teema	**Lippulaiva**	**Ohjelmalinja**	**Hankkeet, lkm.**
Villisti kaupunki	The Rise of the Tar Kingdom	Art Takeover!	5
		Luovat kylät	8
		STREAM to the Future	3
		Urban Boost	4
Vastakohtien voima	Underground Clash	Art <3 Tech	5
		Dark Matters	4
		Oulu Calling!	4
Rohkeasti reunalla	Climate Clock	Idän ja lännen välissä	5
		Luonnollisesti taidetta	4
		Northern Vibes	5
Yhteensä, lkm.	**4**	**10**	**47**

Kullekin ohjelmalinjalle on hakukirjassa määritelty kulttuuri-ilmastonmuutostekijä (CCC-tekijä), joka kuvaa, miten ohjelmalinja toteuttaa kulttuuri-ilmastonmuutosta ja määrittelee sen keskeisiä toteutusvalmiuksia (ks. taulukko 8).[56] Kulttuuri-ilmastonmuutostekijöiden joukko kuvaa käsitteen moniulotteisuutta (ks. 1. luku).

54 Kirjallinen tiedonanto, Samu Forsblom 23.11.2023.
55 Hakukirja, 2021, s. 21.
56 Hakukirja, 2021, s. 21.

TAULUKKO 8. Ohjelmalinjojen CCC-tekijät Oulu2026-hakukirjassa.

Ohjelmalinja	CCC-tekijät
Art Takeover!	sykkivä kaupunki, luova työssäkäynti, digitaalisuus
Luovat kylät	kulttuuriset oleskelutilat, tilojen uudistaminen, nuorten kaupunki
STREAM to the Future	kulttuurin kautta oppiminen, luovuuden kehittäminen, lasten kulttuuri Euroopassa
Urban Boost	nuorisotyöttömyyden hoitaminen, inspiroiva tulevaisuus, paikallisesta globaaliin
Art <3 Tech	kestävä, esteetön ja saavutettava kulttuuri, digitaalisen kulttuurin inhimillistäminen, tulevaisuuden taiteen alustat
Dark Matters	tasapainoinen yhteisö, kulttuurihyvinvointi, marginaalin ääni
Oulu Calling!	paikallinen identiteetti, juurien ja myyttien löytäminen, moniulotteinen alue
Idän ja lännen välissä	kulttuuriset vaikutteet, eurooppalaisten yhteyksien elvyttäminen, Euroopan reuna-alueiden esiin nostaminen
Luonnollisesti taidetta	taiteen ja luonnon uudelleenyhdistäminen, ilmastonmuutos, saamelainen alkuperäiskulttuuri
Northern Vibes	pohjoisen kulttuurin ja luonnonolojen esittely Euroopalle, ylpeys ja ilo lumesta ja jäästä, kestävä gastronomia

Varsinaisen kulttuuriohjelman lisäksi hakukirjassa mainitaan joukko muita hankkeita, jotka liittyvät toimintaedellytysten kehittämiseen alueella sekä tukevat kulttuuripääkaupunkitoimintaa. Näitä käsitellään seuraavassa Taide- ja kulttuurialan toimintaedellytykset -luvussa.

Lähtötilannevaiheen kansalaiskyselyssä 21 prosenttia vastaajista arvioi tuntevansa Oulu2026-kulttuuripääkaupunkitoimintaa hyvin tai erittäin hyvin. Parhaiten tunnettiin Northern Vibes -ohjelmalinjaan kuuluva pohjoiseen ruokakulttuuriin keskittyvä Arctic Food Lab, jonka 22 prosenttia vastaajista arvioi tuntevansa hyvin tai erittäin hyvin. Sen sijaan kulttuuri-ilmastonmuutoksen Rauhankone-lippulaivatuotantoa tunnettiin vielä varsin vähän, kun vain 10 prosenttia vastaajista arvioi tuntevansa ohjelmakokonaisuutta hyvin tai erittäin hyvin. Toimijakyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan, miten erilaiset adjektiivit kuvaavat heidän näkemystään Oulu2026-kulttuuriohjelmasta. Kolme yleisintä ohjelmaa kuvaavaa adjektiivia olivat kiinnostava (60 % jokseenkin tai täysin samaa mieltä), monipuolinen (54 %) ja taiteellisesti laadukas (49 %).

Toinen avoin ohjelmahaku toteutettiin loppuvuonna 2022. Tähän ammattilaisille suunnattuun avoimeen hakuun saapui kaikkiaan 270 hakemusta[57]. Hakijoista 70 prosenttia oli organisaatioita

57 Lisäksi hakijoina oli 3 hakukirjan hanketta ja 1 hakija, joka veti hakemuksensa pois pian haun päätyttyä. Näitä ei ole laskettu mukaan hakemusten kokonaismäärään.

(n=189). Työryhmiä oli alle viidennes (17 %, 45) ja yksittäisiä hakijoita noin kymmenesosa (13 %, 36).

Lähes kaikki hakijat (89 %) olivat Suomesta. Yksittäisiä hakemuksia tuli seuraavista maista: Alankomaat, Argentiina, Armenia, Belgia, Brasilia, Espanja, Irlanti, Israel, Italia, Japani, Luxemburg, Norja, Ranska, Ruotsi, Saksa, Slovenia, Tanska, Unkari, Iso-Britannia ja Yhdysvallat. Kaikista hakemuksista 41 % (111) tuli Oulusta. Oulun lisäksi hakemuksia tuli 22 muusta Oulu2026-kunnasta. Näistä kunnista useampia hakemuksia tuli Kajaanista (7), Hailuodosta ja Limingasta (kummastakin 5), Iistä, Kempeleestä ja Kuusamosta (kustakin 3) sekä Kalajoelta, Kemistä, Muhoksesta, Nivalasta ja Sotkamosta (kustakin 2).

Hakulomakkeella kysyttiin tiettyjä painopisteitä, joita projekti kehittää. Vaihtoehdoiksi annettiin Oulu2026-ohjelmatyössä havaittuja painopistealueita seuraten Taide & Teknologia, Luonnon ja taiteen yhdistäminen, Terva & merellisyys, Ruokakulttuuri, Festivaalien kehittäminen ja Luovat tilat. Projektien ei kuitenkaan tarvinnut kohdistua mihinkään mainituista. Tällöin vastaajia pyydettiin valitsemaan Muu-vaihtoehto, jonka valitsi 26 prosenttia vastaajista.[58] Annetuista painopistealueista valittiin useimmiten Luonnon ja taiteen yhdistäminen (20 %), Taide & Teknologia ja Luovat tilat (19 %). Harvimmin valittiin Ruokakulttuuri (2 %) sekä Terva & Merellisyys (3 %). Festivaalien kehittämisen merkitsi painopisteeksi 12 prosenttia hakijoista (kuva 6).

Toisen ohjelmahaun hakemuksista Oulu2026-ohjelmaan valittiin keväällä 2023 mukaan 63 hanketta. Ohjelmahaussa valittujen hankkeiden yksityiskohtaisempi seuranta aloitetaan vuoden 2023 Oulu2026-seurantaraportoinnin yhteydessä.

KUVA 7. Toisessa ohjelmahaussa hakeneiden hankkeiden painopisteet.
Lähde: Hakuaineisto, Oulun kulttuurisäätiön avustusjärjestelmä.

Avoimen haun kautta hakeneet ohjelmahankkeet: aktiviteetti

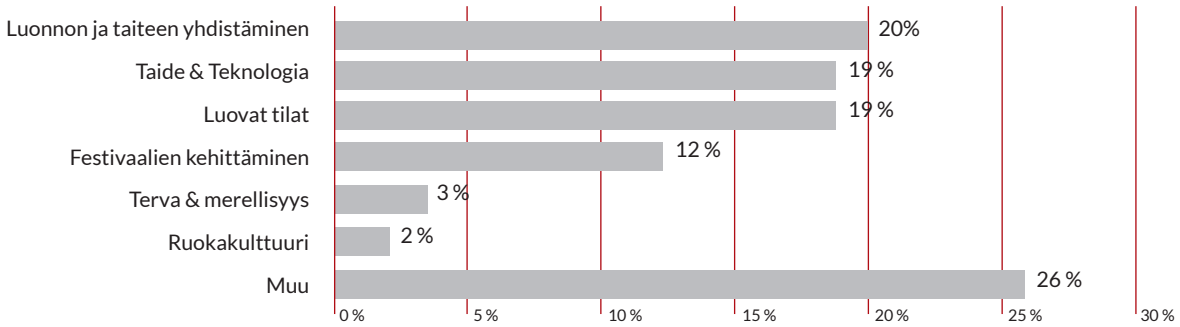

58 Vuoden 2022 ohjelmahaun valinnat julkistettiin 31.5.2023. Valittua ohjelmasisältöä käsitellään vuoden 2023 toimintaa tarkastelevassa seurantaraportissa.

4. TAIDE- JA KULTTUURIALAN TOIMINTAEDELLYTYKSET

Miksi mittasimme

Taide- ja kulttuurialan toimintaedellytykset on toinen Oulu2026-arviointikehyksen teema. Toimintaedellytykset muodostavat laajan kokonaisuuden. Yksittäisten taiteilijoiden ja muiden alan toimijoiden työskentely ja toimeentulo edellyttävät muun muassa monipuolisia ansainta- ja rahoituslähteitä, koulutusta ja osaamista, työskentely- ja esitystiloja sekä yleisöpohjaa. Taide- ja kulttuurialan toimijat ovat osa laajempaa systeemiä, jossa vaikuttaa erilaisia keskenään vuorovaikutuksessa olevia toimijoita ja toimijoiden verkostoja.[59] Systeemin elinvoimalla on vaikutusta yksittäisten toimijoiden toimintaedellytyksiin. Elinvoimaa synnyttävät esimerkiksi monipuolinen toimijaverkosto, yhteistyö sekä osaamisen jakaminen.

EU:n kulttuuripääkaupunkitoiminnan erityisiin tavoitteisiin kuuluu vahvistaa kulttuurialan valmiuksia ja sen yhteyksiä muihin aloihin. Valmiudet liittyvät taide- ja kulttuuritoimijoiden toimintaedellytyksiin sekä yhteistyöhön, joka luo pitkäaikaisia yhteyksiä eri sektoreiden välille.[60] Aikaisemmissa tutkimuksissa kulttuuripääkaupunkivuoden on todettu vaikuttaneen positiivisesti uusien menetelmien ja ideoiden syntyyn, yhteistyöhön ja verkostoitumiseen sekä ammattimaistumiseen kulttuurialan toimijoiden keskuudessa.[61] Samaan aikaan on todettu, että vahvistuneiden toimintaedellytysten ylläpitäminen ja säilyttäminen kulttuuripääkaupunkivuoden jälkeen on haastavaa ja vaatii selkeää strategiaa ja toimenpiteitä.[62]

Kulttuurialan toimintaedellytysten ja yhteistyön kehittäminen korostuvat myös Oulun kaupungin tavoitteissa. Oulun kulttuuristrategiassa nostetaan esiin avustusten määrän nostaminen ammattilaisten työn tukemiseksi sekä kulttuurisektorin kansainvälistyminen. Kulttuuristrategian tavoitteisiin kuuluu taiteen ja kulttuurin ammattilaisten työskentelyn edistäminen ja yhteyksien kasvattaminen alan sisällä. Yhteistyötä etenkin kulttuurialan, yritysten ja tieteen välillä korostetaan.[63]

Oulu2026:n tavoitteena on pitkäkestoinen kulttuuri-ilmastonmuutos, jossa yhtenä keskeisenä tavoitteena on vahvistaa kulttuurialan valmiuksia ja sen yhteyksiä muihin aloihin.[64] Hakukirjassa

59 Esim. Holden, 2015.
60 European Commission, 2019, s. 14.
61 Bergsgard & Vassenden, 2011; Quinn, 2010.
62 Quinn, 2010.
63 Emt., s. 16, 17.
64 Hakukirja, 2021, s. 15.

painotetaan esimerkiksi taide- ja kulttuurilaitosten merkitystä kulttuuri-ilmastonmuutoksen toteuttamisessa.[65] Yhteistyössä korostetaan taiteen ja teknologian yhteyksiä. Taide- ja kulttuurialan valmiuksien ja toimintaedellytysten kehittäminen Oulu2026-alueella edistää kulttuuripääkaupunkitoiminnan pitkäkestoista vaikuttavuutta ja toteuttaa osaltaan kaupunki- ja kulttuuristrategioiden tavoitteita.

Miten mittasimme ja mitä löysimme

Taide- ja kulttuurialan toimintaedellytysten seuranta kohdistuu Oulu2026-toimintaan. Indikaattoreilla seurataan Oulu2026-alueen taide- ja kulttuuritoimijoiden kokemuksia omista toimintaedellytyksistään. Lisäksi indikaattorit kuvaavat yhteistyön laajuutta, päätöksentekijöiden asenteita sekä Oulu2026-toiminnan roolia rahoituksen kanavoinnissa ja osaamisen kehittämisessä taide- ja kulttuurialalla.

Teemaan liittyvät syventävät laadulliset tarkastelut kohdentuvat ohjelmahankkeiden kanavoimiin taloudellisiin resursseihin, kulttuuritoimijoiden osaamiseen sekä toiminta- ja ansaintamallien kehittymiseen keskittyviin hankkeisiin sekä yhteistyön muotoihin eri tasoilla ja sektoreilla.

Cuporen syksyllä 2022 toteuttaman kyselyn tulokset nostavat esiin kulttuuritoimijoiden toiveen Oulu2026:n vaikutuksista toimintaedellytyksiin ja laajemmin taide- ja kulttuurialan elinvoimaan alueella. Kyselyn toteutushetkellä syksyllä 2022 toimijat kokivat toimintaedellytyksensä monin osin heikoiksi. Erityisen heikoiksi arvioitiin taloudelliset resurssit/toimeentulo (40 % arvioi melko tai erittäin huonoksi), tilat (34 %) ja toiminnan arvostus (23 %). Parhaaksi listatuista toimintaedellytyksistä arvioitiin oma osaaminen (84 % arvioi melko tai erittäin hyväksi). Oulu2026:n toivottiin edistävän toimintaedellytyksiä monella tapaa. Useimmiten toimijakyselyn vastaajat toivoivat Oulu2026:n edistävän laajempaa kysyntää ja yleisöpohjaa (91 % arvioi melko tai erittäin tärkeäksi), arvostuksen kasvua (87 %), parempia yhteistyö- ja verkostoitumismahdollisuuksia (86 %) sekä toimijoiden parempaa näkyvyyttä ja tunnettuutta Oulu2026-alueella (86 %).

Taide- ja kulttuurialan toimintaedellytykset: lähtötilanne indikaattoreiden valossa

Taide- ja kulttuurialan toimintaedellytyksiä kuvaa kahdeksan määrällistä indikaattoria (taulukko 9). Lähtötilanteen tiedot perustuvat toimijoille ja valtuutetuille suunnattujen kyselyjen vastauksiin sekä hakukirjaan. Tietoa ohjelmahankkeista tullaan jatkossa täydentämään Oulun kulttuurisäätiön ohjelmatyön järjestelmistä saatavalla aineistolla.

65 ”And since the main cultural institutions account for 80% of what we spend on culture, then we won’t achieve CCC without bringing them along too.” (s. 8.)

TAULUKKO 9. Määrälliset indikaattorit: Taide- ja kulttuurialan toimintaedellytykset.

Indikaattori	Vuosi 2022	Lähde
Taide- ja kulttuuritoimijoiden kokemus kotikunnan toiminnalleen osoittamasta tuesta*	**2,6** asteikolla 1 (erittäin huonosti) – 5 (erittäin hyvin)	Toimijakysely (n=110)
Taide- ja kulttuuritoimijoiden kokemus mahdollisuudesta osallistua kulttuuria koskevaan päätöksentekoon kotikunnassa	**2,4** asteikolla 1 (erittäin huonosti) – 5 (erittäin hyvin)	Toimijakysely (n=115)
Taide- ja kulttuuritoimijoiden välinen yhteistyö Oulu2026-alueella**	**2,8** asteikolla 1 (ei lainkaan) – 5 (runsaasti)	Toimijakysely (n=114)
Taide- ja kulttuuritoimijoiden välinen yhteistyö muualla Suomessa**	**2,2** asteikolla 1 (ei lainkaan) – 5 (runsaasti)	Toimijakysely (n=114)
Taide- ja kulttuuritoimijoiden välinen yhteistyö muualla Euroopassa**	**1,7** asteikolla 1 (ei lainkaan) – 5 (runsaasti)	Toimijakysely (n=113)
Kansainvälisten yhteistyöprojektien osuus Oulu2026-ohjelmassa	**82 %** hakukirjan kulttuuriohjelman hankkeista suunniteltu kansainvälistä yhteistyötä	Lähtötilanteessa hakukirja, toteutuneen ohjelman osalta ohjelmatyön järjestelmät
Päätöksentekijöiden suhtautuminen Oulu2026 -toimintaan kotikunnassaan***	**4,1** asteikolla 1 – (täysin eri mieltä) – 5 (täysin samaa mieltä)	Valtuutettukysely (n=168)
Päätöksentekijöiden suhtautuminen kulttuuriin kotikunnassaan****	**4,0** asteikolla 1 – (täysin eri mieltä) – 5 (täysin samaa mieltä)	Valtuutettukysely (n=171)

*Väittämät: Kuntani tukee taide- ja kulttuuritoimijoiden hanketoimintaa, Kuntani tukee rahallisesti ammattimaista taiteen tekemistä, Kuntani tukee taide- ja kulttuuritoimijoiden viestintää ja tiedotusta, Kuntani tukee toiminnallaan taide- ja kulttuuritoimijoita rahoituksen löytämisessä, Kuntani edesauttaa uusien yhteyksien ja yhteistyömahdollisuuksien syntyä eri toimialojen välille, Kuntani tukee rahallisesti kansainvälistä toimintaa, Kuntani edistää taiteen ja kulttuurin ammattilaisten työllistymismahdollisuuksia.

**Yhteistyö yksittäisten taiteilijoiden tai muiden alan toimijoiden, yritysten, julkisen sektorin tai kolmannen sektorin toimijoiden kanssa

***Väittämät: Oulu2026 on hyvä asia kulttuuritoimijoille kunnassamme, Oulu2026 on hyvä asia kuntamme asukkaille, Oulu2026 on hyvä asia yrityksille kunnassamme.

****Väittämät: Kulttuuritoiminnan järjestäminen on kuntien keskeinen tehtävä, On tärkeää, että kunnassamme asuu ja työskentelee taiteilijoita, Taide ja kulttuuri tarjoavat ratkaisuja tulevaisuuden haasteisiin kunnassamme, Kuntalaisillamme on hyvät mahdollisuudet käyttää kulttuuripalveluja tai harrastaa kulttuuria.

Lähtötilanteessa toimijakyselyn vastaajien arviot kunnan tuesta ja osallistumismahdollisuuksistaan olivat keskitasoa. Kokemus kunnan tuesta oli 2,6 ja osallistumismahdollisuuksista 2,4 asteikolla erittäin huonosta (1) erittäin hyvään (5). Kokemukseen kunnan tuesta on yhdistetty joukko aihetta koskevia väittämiä.

Lähtötilanteessa toimijoilta kysyttiin näiden vuonna 2022 tekemästä yhteistyöstä Oulu2026-toteutusalueella eri toimijoiden kanssa (yksittäiset taiteilijat tai muut taide- ja kulttuuritoimijat, kolmannen sektorin toimijat, yritykset, julkisen sektorin toimijat). Yhteistyötä tehtiin varsin vähän etenkin kansainvälisesti. Asteikolla yhdestä (ei lainkaan yhteistyötä) viiteen (runsaasti yhteistyötä) keskiarvo yhteistyön tekemisen tiheydestä oli lähtötilanteessa Oulu2026-alueella 2,8, muualla Suomessa 2,2 ja muualla Euroopassa 1,7.

Hakukirjassa asetetaan tavoitteeksi, että 80 prosenttia ohjelmahankkeista toteutuu kansainvälisenä yhteistyönä. 82 prosentissa hakukirjan kulttuuriohjelman hankkeista on suunniteltu kansainvälistä yhteistyötä eli tuottajia, partnereita tai molempia on Suomen ulkopuolelta.

Lähtötilanteessa päätöksentekijöiden suhtautuminen Oulu2026:een ja kulttuuriin yleisesti omassa kunnassaan on positiivinen. Keskiarvo suhtautumisessa Oulu2026:een oli 4,1 ja kulttuuriin 4,0 asteikolla yhdestä (täysin eri mieltä) viiteen (täysin samaa mieltä). Kumpaankin yhdistettiin joukko väittämiä.

Oulu2026-ohjelmahankkeiden kanavoimat taloudelliset resurssit alueella

Kulttuuripääkaupunkitoiminnan kaltainen aikasidonnainen tapahtumatoiminta synnyttää aluetalouteen suoria vaikutuksia, välillisiä vaikutuksia ja kerrannaisvaikutuksia. Alueelliset talousvaikutukset syntyvät Oulu2026-toimijoiden ja paikallisten yritysten muodostamissa verkostoissa. Näitä vaikutuksia ovat esimerkiksi tapahtumien ja tilaisuuksien tuotannon synnyttämät paikalliset rahavirrat, tapahtumakävijöiden kulutus, Oulu2026-toimintaan suoraan tai välillisesti työllistyneiden kulutus sekä työllistyneiden ja tuotantojen luomat paikallisverotulovaikutukset.[66]

Syventävän laadullisen tarkastelun kautta tullaan jatkossa syventämään analyysia Oulu2026-ohjelmahankkeiden kanavoimista taloudellisista resursseista alueella. Tietoa kerätään ohjelmatoteuttajilta prosentuaalisella arviotasolla ennen kulttuuripääkaupunkivuotta Oulun kulttuurisäätiön ohjelmatyön järjestelmien kautta. Tietoa täydennetään Oulu2026-vuoden jälkeen toteutettavalla kyselyllä.

66 Ks. myös Herrero ym., 2006; Kainulainen, 2005; Luonila ym., 2022; Tohmo, 2005.

Kulttuuritoimijoiden osaamisen sekä toiminta- ja ansaintamallien kehittämiseen keskittyvät hankkeet Oulu2026-toiminnassa

Kulttuuriohjelman lisäksi Oulu2026-toiminta kattaa laajan joukon hankkeita, joilla pyritään vahvistamaan kulttuurin ja luovan alan toimijoiden toimintaedellytyksiä alueella. Hakukirjassa listataan joukko tällaisia toimintaedellytysten kehittämiseen keskittyviä hankkeita, joiden pohjana on Oulun kaupungin vuonna 2019 toteuttama selvitys edellytyksistään parantaa osaamistaan kansainvälisen rahoituksen hakijana.[67]

Hakukirjassa listattujen hankkeiden lisäksi hakuvaiheen jälkeen on käynnistynyt myös uusia toimintaedellytysten kehittämishankkeita, jotka mainitaan Oulun kulttuurisäätiön verkkosivuilla. Esimerkiksi Kulttuurialan kestävyyskoulu pyrkii lisäämään kulttuurialan ja erityisesti tapahtuma-alan toimijoiden tietämystä ja osaamista vastuulliseen ja kestävään tapahtumatuotantoon liittyvissä kysymyksissä.[68]

Taulukossa 10 listataan kulttuuritoimijoiden osaamisen kehittämiseen keskittyvät hankkeet Oulu2026-toiminnassa lähtötilanteessa vuonna 2022. Lähteenä ovat hakukirja, Oulun kulttuurisäätiön verkkosivut ja Oulun kaupungin hanketietokanta[69]. Listaus osoittaa hankkeiden laajaa kokonaisuutta sekä toimintaedellytysten kehittämisen keskeisyyttä osana Oulu2026-toimintaa.

On huomattava, että toimijoiden osaamista kehitetään myös monessa kulttuuriohjelman hankkeessa. Lisäksi Oulun kulttuurisäätiö on järjestämässä hanketoteuttajille Oulu2026-akatemiaa, jonka tarkoituksena on tukea alueen toimijoiden toimintaedellytyksiä eri tavoin. Säätiö myös jakaa tietoa ja kehittää osaamista rahoitusinfojen ja muiden tilaisuuksien kautta. Oulun kulttuurisäätiö on yhteistyökumppanina esimerkiksi uudessa alueellisessa elokuva- ja media-alan kannustinpolitiikassa, jossa elokuvien ja tv-sarjojen tuotantoa tuetaan kymmenellä prosentilla paikallisesti syntyneistä kustannuksista.

67 Hakukirja, 2021, s. 95–96.

68 https://futurevents.oulu.com/ (haettu 1.12.2023).

69 Oulun kaupungin Kehittämishankkeet ja -projektit.
https://www.ouka.fi/kehittamishankkeet-ja-projektit?accordion=accordion-15094

TAULUKKO 10. Osaamisen kehittämiseen keskittyvät hankkeet Oulu2026-toiminnassa. Tilanne vuonna 2022.

Hanke	Kuvaus	Tilanne 2022
Arctic Pulse	Rajaton saamelaiskulttuuri -tuotannon vahvistaminen; hanke vei pohjoissuomalaisia artisteja esiintymään Ruotsiin ja Norjaan ja toi esiintyjiä naapurimaista Pohjois-Suomeen	Toteutunut (2019–21)
Black Hole -verkoston luominen	Pohjois-Pohjanmaalla asuvien kirjailijoiden sekä kaikkien kustannusalalta toimeentulonsa saavien ammattilaisten – graafikoiden, kuvittajien ja kustannustoimittajien – työllistämisen ja toimeentulon edistäminen.	Toteutunut (2021–22)
Culture United	STREAM to the Future -ohjelmalinjan osaamisen kehittäminen; oppimisen edistäminen peruskoulussa	Toteutunut (2019–22)
DigiCult	Hankkeessa kehitetty digitaalinen kulttuuri- ja luontokohteiden esittelyalusta tuo kulttuurikokemukset ja luontokohteet tutummiksi kuntalaisille ja kunnassa vieraileville	Toteutunut (2021–22)
EU-osaamisen nosto	EU-rahoituksen hakuvalmiuksien kehittäminen; hankkeessa tiivistettiin yhteistyötä Oulun ja maakunnan alueella kansainvälisen rahoituksen määrän ja osuuden kasvattamiseksi organisaatiokohtaisesti	Toteutunut (2019–22)
Kansainvälinen residenssien innovaatioverkosto Pohjois-Pohjanmaalla (KRIPA)	Taiteilijaresidenssien monialaisen yhteistyön kehittämiseen; hankkeessa kartoitettiin residenssitoiminnan strategisia yhteistyömahdollisuuksia ja kumppanuuksia sekä pilotoidaan residenssien välittäjäliiketoimintaa	Toteutunut (2020–22)
Lukulumoa ja kirjavimmaa	Hankkeen keskeisenä tavoitteena on löytää keinot pysyvään malliin, jonka tuloksena oululaisista varhaiskasvattajista ja opettajista kuoritaan esiin sanataidekasvattajia ja lukemisen innostajia.	Toteutunut (2020–22)
Luovuus +	Urban Boost -ohjelmalinjan edistäminen; hanke edisti 17–29-vuotiaiden nuorten luovien alojen työllistymismahdollisuuksia, uusien osaajien rohkaisemista alalle ja mahdollisuuksia osoittaa itse hankittua osaamistaan luovien alojen ammattilaisten verkostoissa	Toteutunut (2019–21)

Hanke	Kuvaus	Tilanne 2022
OSAaValo	Valmiuksien kehittäminen Dark Matters -ohjelmalinjalle; hankkeessa kehitettiin ja pilotoitiin valaistussuunnittelun koulutusta Suomeen ja tehtiin valoon liittyvää kaupunki- ja liiketoimintamallikehitystä	Toteutunut (2019–22)
Sustainability in culture	Valmiuksien kehittäminen tapahtumien hiilineutraaliudelle ja kansainvälisten verkostojen kehittäminen.	Toteutunut (2021–22)
TRACES - Transformative tourism across European Capitals of Culture	Ainutlaatuisten, matkailijaa muuttavien kokemusten kehittäminen Oulun matkailutarjontaan	Toteutunut (2020–21)
Urban Boost	Urban Boost -ohjelmalinjan edistäminen; hanke edisti innovatiivisesti nuorten aikuisten työllisyyttä ja osallisuutta sekä kaupunkikulttuurin tuottamisen mahdollisuuksia Oulun alueella.	Toteutunut (2019–21)
Vapaata tilaa	Urban Boost -ohjelmalinjan edistäminen; hanke edisti nuorten ja muiden heikossa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä.	Toteutunut (2020–22)
Warjakan tarinat - lisätty todellisuuskokemus ja -galleria	Kulttuuriohjelman Art<3Tech. Uusien teknologioiden kehittäminen kulttuuriperinnän esittämiseen. Hanke loi alueen kulttuuriperinnöstä myös uudenlaisen voimavaran, joka tukee alueen matkailun kehittämistä.	Toteutunut (2019–20)
Artistivarikko	Artistivarikko-projekti parantaa musiikkialan koulutuksen osuvuutta ja saavutettavuutta tuottamalla koulutuskokonaisuuden. Työelämälähtöinen koulutus on suunnattu uransa eri vaiheissa oleville artisteille ja yhtyeille, ja pyrkii parantamaan heidän liiketoimintaosaamistaan ja työllistymistään.	Käynnissä (2021–23)
ARTS up	Uusien toimintamallien kehittäminen, jotka tukevat nuorten tekijöiden omaehtoista toimintaa ja itsensä työllistämistä sekä mahdollistavat innovaatioita.	Käynnissä (2022–23)
Euroopan kestävin kulttuuripääkaupunki	Tapahtumakentän kestävän kehityksen toimintamallit; hanke edistää vähähiilistä ja kestävää taloutta tapahtumien ja innovaatio-organisaatioiden uudenlaisella yhteistyöllä	Käynnissä (2019–23)
Kulttuurin elämysoppaat	Kulttuurialan työllisyys, kulttuurimatkailu, kulttuuri hoivalaitoksissa; hankkeessa pyritään luomaan Pohjois-Pohjanmaalle kulttuurimatkailun toimintamalli ja toimijaverkosto, joka auttaa matkailijoita löytämään uudenlaisia elämyksiä Pohjois-Pohjanmaalta.	Käynnissä (2021–23)
Light Art in Public Spaces (LAIPS)	Valotaiteen osaamisen kehittäminen; hanke edistää valotaiteen asemaa ja vahvistaa kokemustenvaihtoa sekä digitaalisten työkalujen kehittämistä alalla	Käynnissä (2020–23)

Hanke	Kuvaus	Tilanne 2022
Making City	Kestävän kehityksen osaamisen vahvistaminen; Oulussa Kaukovainiolla suunnitellaan, toteutetaan ja testataan innovatiivisiin energiaratkaisuihin perustuva pilottikohde, jota kutsutaan PED (Positive Energy District) -alueeksi	Käynnissä (2019–23)
MaKuRu	Pohjois-Pohjanmaan ruokakulttuurin ja matkailun kehittäminen osana Euroopan kulttuuripääkaupunkivalmistelua -hankkeessa valmistaudutaan kulttuuripääkaupunkivuoteen aktivoimalla toimijoita, lisäämällä eri toimialojen välistä yhteistyötä ja nostamalla ruokakulttuuri keskeiseksi kulttuurisisällöksi Arctic Food Lab -ohjelmakokonaisuudessa	Käynnissä (2022–23)
More Than Planet	Luova Eurooppa -ohjelman hanke on johdantoa Oulun kulttuuripääkaupunkivuodelle 2026.	Käynnissä (2022–25)
Oulun asuntomessujen 2025 taideohjelma -hanke	Hankkeen tavoitteena on laatia Ouluun Hartaanselänrannalle prosenttitaiteen mukainen taiteen ammattilaisen koordinoima taideohjelma.	Käynnissä (2022–23)
Pohjoinen kulttuurivirta	Valmiuksien kehittäminen Delta Life ja Hybridise Your Festival -projekteihin; hankkeessa kehitetään kulttuuritapahtumien viestintää ja näkyvyyttä ja vahvistetaan yhteistyötä kulttuurisisältöjen ja matkailupalvelujen kanssa	Käynnissä (2021–23)
TechArt	Kapasiteetin lisääminen TechArt-ekosysteemille ja Art<3Tech-ohjelmalinjalle kulttuuriohjelmassa	Käynnissä 2021–22
Ulysses A European Odyssey (UEO)	Projekti kuuluu Oulu2026-hakukirjan Light Matters -kokonaisuuteen. Projektin avulla tuotetaan taideteos Lumo-valofestivaalille 2023 ja vahvistetaan eurooppalaista yhteistyöverkostoa.	Käynnissä (2019–24)

Taide- ja kulttuuritoimijoiden yhteistyö eri tasoilla ja sektoreilla

Yhteistyötä voidaan tarkastella eri näkökulmista esimerkiksi eri sektorien ja tasojen kautta. Yhteiskunnallinen toiminta jaetaan vakiintuneesti yksityiseen, julkiseen ja kolmanteen sektoriin. Yksityinen liittyy markkinaehtoiseen toimintaan. Kolmas sektori kuvaa kansalaisyhteiskunnan toimintaa. Toimijasektoreiden kautta voidaan hahmottaa yhteistyötä esimerkiksi julkisen ja kolmannen sektorin välillä. Alueellisesta näkökulmasta yhteistyötä voidaan hahmottaa eri aluetasoilla (paikallinen, alueellinen, kansallinen, kansainvälinen). Kuten määrälliset indikaattorit edellä osoittavat, toimijakyselyyn vastanneet taide- ja kulttuuritoimijat tekevät lähtötilanteessa varsin vähän etenkin kansainvälistä yhteistyötä. Kansallisella ja etenkin paikallisella tasolla yhteistyötä tehdään enemmän.

Lähtötilanteessa lähes kaikki toimijakyselyn vastaajat (90 %) olivat tehneet ainakin vähän yhteistyötä yksittäisten taiteilijoiden tai muiden taide- ja kulttuurialan toimijoiden kanssa Oulu2026-alueella vuonna 2022. Runsaasti tai melko runsaasti yhteistyötä oli tehnyt lähes puolet (45 %) vastaajista.

Yli kolme neljästä toimijakyselyn vastaajasta oli tehnyt yhteistyötä Oulu2026-alueen kolmannen sektorin organisaatioiden (78 %) ja julkisen sektorin toimijoiden (77 %) kanssa. Kolmanneksella toimijoista yhteistyö näiden organisaatioiden kanssa oli ollut vähintäänkin melko runsasta. Selkeä enemmistö (60 %) toimijoista oli tehnyt yhteistyötä alueen yritysten kanssa; reilulla kymmenesosalla (14 %) yhteistyö yritysten kanssa oli runsasta.

Yksittäisten taiteilijoiden tai muiden taide- ja kulttuurialan toimijoiden kanssa tehtiin runsaasti yhteistyötä myös muualla Suomessa. Yhteistyötä oli yksittäisten taiteilijoiden tai muiden taide- ja kulttuurialan toimijoiden kanssa vuonna 2022 tehnyt kolme neljästä (75 %) toimijakyselyn vastaajasta. Muualla Suomessa toimivien kolmannen sektorin organisaatioiden kanssa yhteistyötä oli tehnyt 56 prosenttia, julkisen sektorin kanssa 49 prosenttia ja yritysten kanssa 38 prosenttia vastaajista.

Lähes puolet (47 %) toimijakyselyn vastaajista oli lähtötilanteessa vuonna 2022 tehnyt yhteistyötä yksittäisten taiteilijoiden tai muiden taide- ja kulttuurialan toimijoiden kanssa muualla Euroopassa. Eurooppalaisten kolmannen sektorin organisaatioiden kanssa yhteistyötä oli tehnyt 36 prosenttia, julkisen sektorin kanssa 32 prosenttia ja yritysten kanssa viidennes (20 %) vastaajista.

Toimijakyselyn vastaajista neljännes (26 %) koki, että Oulu2026 on tähän mennessä vahvistanut heidän yhteistyötään Oulu2026-alueella vähintäänkin jonkin verran. Vastaajista 16 prosenttia näki Oulu2026:n vahvistaneen yhteistyötä muualla Suomessa.

Kuntien näkökulmaa yhteistyöhön saatiin lähtötilanteessa viranhaltijakyselystä, joka osoitettiin Oulu2026-kuntien kulttuurista vastaaville viranhaltijoille. Lähtötilanteessa vastaajakuntia oli 33. Vuonna 2022 kuntien kulttuuritoimien yhteistyö muiden kunnan toimialojen kanssa oli vähintään melko runsasta useimmissa kunnissa sivistystoimen (tai vastaavan) kanssa (30 kuntaa), teknisen toimen (tai vastaavan) kanssa (22), elinkeinotoimen (tai vastaavan) kanssa (14), konsernihallinnon (tai vastaavan) kanssa (17) sekä sosiaali- ja terveystoimen (tai vastaavan) kanssa (13). Kunnista reilu kolmannes (13) koki Oulu2026-toiminnan jo vahvistaneen yhteistyötä muiden toimialojen kanssa ainakin jonkin verran.

Noin 40 prosenttia kunnista (14 kuntaa) oli tehnyt vähintään melko runsaasti yhteistyötä muiden Oulu2026-alueen kuntien kanssa vuonna 2022. Sen sijaan muualla Suomessa sijaitsevien kuntien kanssa yhteistyötä oli runsaasti tehnyt ainoastaan kaksi kuntaa. Enemmistö kunnista (70 %, 23 kuntaa) koki lähtötilanteessa Oulu2026-toiminnan vahvistaneen yhteistyötä Oulu2026-alueen kuntien välillä ainakin jonkin verran. Viisi kuntaa koki toiminnan vahvistaneen yhteistyötä muualla Suomessa sijaitsevien kuntien kanssa

Lähes kaikissa kunnissa (30 kuntaa) oli tehty vähintäänkin melko runsaasti yhteistyötä yhdistysten ja muiden kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa vuonna 2022. Kolmannes kunnista (11) koki, että Oulu2026-toiminta oli vahvistanut tällaista yhteistyötä ainakin jonkin verran. Vastaava osuus kunnista (36 %, 12 kuntaa) oli tehnyt vuonna 2022 yhteistyötä yritysten kanssa. Yhdeksän kuntaa koki, että Oulu2026-toiminta oli vahvistanut yhteistyötä yritysten kanssa jonkin verran. Enemmistö kunnista (70 %, 23 kuntaa) oli tehnyt yhteistyötä taiteilijoiden kanssa vuonna 2022. Kunnista 14 koki, että Oulu2026-toiminta oli vahvistanut yhteistyötä ainakin jonkin verran.

Kansainvälistä yhteistyötä kunnat tekivät vielä lähtötilanteessa varsin vähän. Kuusi kunnista oli tehnyt vuonna 2022 kansainvälistä yhteistyötä Euroopassa. Viisi kuntaa koki, että Oulu2026-toiminta oli vahvistanut yhteistyötä ainakin jonkin verran.

5. TILAT

Miksi mittasimme

Tilat on kolmas Oulu2026-arviointikehyksen teema. Paikka ja alueen fyysinen ympäristö sekä niiden kehittäminen ovat oleellisia tekijöitä siinä, syntyykö alueelle luovia keskuksia, kulttuurialan yritystoimintaa ja edelleen uusia tuotteita ja työpaikkoja.[70] Kulttuuritoiminnalla ja kulttuurin tiloilla osana kaupunkien ja alueiden uudistamista ja elävöittämistä (*urban regeneration*) on pitkät perinteet.[71] Rakentamalla uusia kulttuurin tiloja, uudistamalla vanhoja rakennuksia sekä tuomalla taidetta ja kulttuuria julkisiin tiloihin on pyritty esimerkiksi luomaan mahdollisuuksia osallistua ja kokea taidetta ja kulttuuria sekä paikkoja kohtaamisille ja aktiiviselle kulttuuritoiminnalle. Näin on haluttu edistää muun muassa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä luovien alojen toimintaedellytyksiä.[72] Näyttävillä ja arkkitehtonisesti kiinnostavilla lippulaivahankkeilla on puolestaan haluttu esimerkiksi houkutella vierailijoita ja parantaa kaupunkikuvaa.[73]

Paikkojen, tilojen ja infrastruktuurin kehittämisen hankkeet ovat olleet keskiössä myös monissa Euroopan kulttuuripääkaupungeissa.[74] Usein kulttuuripääkaupunkitittelin hakeminen ja saaminen heijastuvat myönteisenä ilmapiirinä julkisille investoinneille, mikä luo pohjaa kulttuuritilojen rakennus- ja korjaushankkeille. Uusien ja uudistettujen tilojen kautta haetaan esimerkiksi näkyvyyttä tapahtumalle sekä houkutellaan yleisöä ja mediaa.[75] Kulttuuripääkaupunkivuoden yhteydessä uusituilla kulttuurin tiloilla on todettu olleen ainakin lyhytaikaista positiivista vaikutusta lähialueilla sijaitsevien asuntojen hintoihin.[76]

Monille kulttuuripääkaupungeille tilat muodostavat perinnön, joka pysyy ja näkyy myös varsinaisen juhlavuoden jälkeen. Rakennus ja -korjaushankkeita on kuitenkin myös kritisoitu muun muassa siitä, että ne ovat vieneet resursseja ja fokusta pois varsinaisesta toiminnasta.[77] Investoiminen suuriin rakennuskohteisiin on juhlavuoden jälkeen saattanut myös johtaa vaikeuksiin ylläpitää ja hyödyntää uutta infrastruktuuria.[78] Parhaimmillaan tilat mahdollistavat ja tukevat toimintaa tarjoamalla sille tarkoituksenmukaiset puitteet. Tärkeää on löytää oikeanlainen tasapaino sen suhteen,

70 Markusen & Gadwa, 2010.
71 Anders, 2011, s. 795; Gunay, 2010.
72 Grodach, 2010; Anders, 2011.
73 Esim. Sternberg 2002; Frey 1998.
74 Esim. Anders, 2011; Nemeth, 2010; Balsas, 2004; Gunay, 2010.
75 Nemeth, 2010; Balsas, 2004.
76 Dzupka & Gróf, 2020.
77 Balsas, 2004.
78 Nemeth, 2010; García, 2005.

miten panostetaan infrastruktuuriin ja miten puolestaan resursoidaan toimintaa tai esimerkiksi kulttuuritoimijoiden muiden valmiuksien kehittämistä.[79]

Oulu2026-hakukirjassa kulttuurilla todetaan olevan vahva yhteys kaupunkiympäristön suunnitteluun. Tässä myös tiloilla ja niiden uudenlaisella käytöllä on keskeinen rooli. Hakukirjassa listataan useita tiloihin ja niiden käyttöön liittyviä odotettuja tuloksia ja vaikutuksia. Pyrkimyksenä on luoda toisaalta kokonaan uusia tiloja taiteelle ja kulttuurille ja toisaalta laajentaa perinteisten kulttuurin tilojen käyttöä. Kulttuuri-ilmastonmuutoksen tavoitteena on kulttuurin laajempi läsnäolo julkisissa tiloissa sekä julkisten ja kulttuurin tilojen laajempi ja avoimempi käyttö. Näin edistetään kohtaamisia ja yhteyksiä erilaisten toimijoiden välillä sekä kulttuurin alalla että sen ulkopuolella.[80]

Kulttuurin viemisellä perinteisten taide- ja kulttuurilaitosten ulkopuolelle tavoitellaan alueellisen kulttuuritarjonnan ja sen saatavuuden parantamista. Fyysisten tilojen rinnalla ja lisäksi pyritään kehittämään erilaisia digitaalisen osallistumisen mahdollisuuksia. Tärkeä tavoite on myös kulttuurin ammattilaisten toimintaedellytysten kehittäminen tilojen kehittämisen kautta.

Miten mittasimme ja mitä löysimme

Tiloihin liittyvä tarkastelu keskittyy Oulu2026-toiminnan puitteissa käytettäviin ja kehitettäviin tiloihin.

Tiloihin ja investointeihin linkittyvistä asioista saadaan lähtötilanteessa tietoa hakukirjasta, Oulun kaupungin tilinpäätöksistä, talousarvioista ja toimintasuunnitelmista sekä muista rakentamista, korjaamista ja investointeja käsittelevistä dokumenteista. Syventävissä tarkasteluissa hyödynnetään myös syksyllä 2022 kuntien kulttuurista vastaaville viranhaltijoille ja kuntien valtuutetuille, Oulu2026-alueen kulttuuritoimijoille sekä kansalaisille tehtyjen kyselyjen tiloja koskevien kysymysten vastauksia.

Kaikista tiloihin liittyvistä indikaattoreista ei ole vielä tietoa vuodelta 2022. Indikaattorit raportoidaan, kun tietoa toteutuneen ohjelman tapahtumapaikoista on saatavilla avustus- ja tuotannonohjausjärjestelmistä. Lähtötilanteen tiedot perustuvat hakukirjaan sekä toimijakyselyn vastauksiin.

79 García, 2005.
80 Bid Book, 2021, s. 7, 77.

Tilat: lähtötilanne indikaattoreiden valossa

Tiloja kuvaa seitsemän määrällistä indikaattoria, joista neljästä on tietoa lähtötilanteessa vuonna 2022 (taulukko 11).

TAULUKKO 11. Määrälliset indikaattorit: tilat.

Indikaattori	Vuosi 2022	Lähde
Oulu2026-ohjelman toteutuspaikkojen määrä	Tarkastellaan toteutuneen ohjelman osalta	Ohjelmatyön järjestelmät
Vakiintuneiden kulttuuritilojen ulkopuolella järjestettävien tapahtumien osuus Oulu2026-ohjelmassa	**80 %** hakukirjan hankkeista toteutuu kokonaisuudessaan tai osittain vakiintuneiden kulttuuritilojen ulkopuolella	Lähtötilanteessa hakukirja, toteutuneen ohjelman osalta ohjelmatyön järjestelmät
Hybridisti tuotettujen projektien osuus Oulu2026-ohjelmassa	Tarkastellaan toteutuneen ohjelman osalta	Ohjelmatyön järjestelmät
Kulttuuritoimijoiden näkemys toimintaedellytyksistä tilojen suhteen	**3,2** (asteikolla 1=erittäin huonot – 5=erittäin hyvät)	Toimijakysely (n=116)
Kulttuuritoimijoiden näkemys siitä, kuinka hyvin kunta tarjoaa tiloja kulttuuritoiminnan käyttöön*	**2,9** (1=erittäin huonosti – 5 = erittäin hyvin)	Toimijakysely (n=116)
Toteutunut osuus Oulu2026-toimintaan listatuista hankkeista	**20 %** hakukirjassa listatuista investointikohteista toteutunut kokonaisuudessaan	Hakukirja ja kirjallinen aineisto
Osana Oulu2026-toimintaa avattujen uusien kulttuuritilojen määrä alueella	Tarkastellaan toteutuneen ohjelman osalta	Ohjelmatyön järjestelmät

* Väittämät: Kuntani tarjoaa taide- ja kulttuuritoimijoiden työskentelytiloja, Kuntani tarjoaa muita taide- ja kulttuuritoiminnan tiloja (esim. esitys- ja näyttelytilat)

Hakukirjan tavoitteisiin kuuluu, että vähintään puolet kulttuuriohjelmasta toteutuu vakiintuneiden kulttuurilaitosten ulkopuolella ja 40 prosenttia Oulun keskustan ulkopuolella. Hakukirjan analyysin perusteella 80 prosenttia hakukirjan hankkeista on suunnitelmien mukaan toteutumassa kokonaisuudessaan tai osittain vakiintuneiden kulttuuritilojen ulkopuolella. Tavoitteiden toteutumista tarkastellaan jatkossa ohjelmatyön järjestelmien kautta.

Hakukirjan mukaan vähintään 70 prosenttia kulttuuriohjelmasta on hybridisisältöpohjaista eli kokonaan tai osittain koettavissa virtuaalialustoilla missä päin maailmaa tahansa.[81] Toteutuneen ohjelman osalta indikaattori raportoidaan, kun tietoa toteutuneen ohjelman toteutustavoista on saatavilla. Lähtötilanteessa 20 prosenttia hakukirjassa listatuista investointikohteista oli toteutunut kokonaisuudessaan. Jatkossa tilannetta seurataan etenkin kirjallisten aineistojen kautta.

Tilojen kehittäminen linkittyy vahvasti kulttuurialan toimijoiden toimintaedellytysten vahvistamiseen (ks. luku 4). Lähtötilanteessa kulttuuritoimijoiden toimintaedellytyksissä on kehitettävää. Toimijoiden näkemys toimintaedellytyksistään tilojen suhteen oli keskimäärin 3,2 ja näkemys siitä, kuinka hyvin kunta tarjoaa tuloja kulttuuritoiminnan käyttöön 2,9 asteikolla erittäin huonosta (1) erittäin hyvään (5).

Kulttuuritoimijakyselyyn vastanneista 71 prosenttia näki tilojen paremman saatavuuden tärkeänä kulttuuripääkaupunkivuoden kehityskohteena. Samaan aikaan erityisesti oululaisten kulttuuritoimijoiden kanssa käydyissä keskusteluissa on noussut esiin huoli, ettei kulttuuripääkaupunkivuoden aikana tiloja riitä olemassa olevaan perustoimintaan.

Rakennushankkeet osana Oulu2026-toimintaa

Oulu2026-ohjelma ei nojaa uusiin suuren mittaluokan investointeihin. Sen sijaan tavoite on päivittää kaupungin infrastruktuuria kulttuurilaitoksia kunnostamalla ja ottamalla muita kaupungin tiloja kulttuurikäyttöön.[82] Hakukirjassa listataan yhteensä 20 Oulu2026-ohjelman toteutusta tukevaa investointikohdetta.[83] Taulukossa 12 esitetään hakukirjassa listattujen investointikohteiden tilanne vuoden 2022 lopulla.[84] Tuolloin oli kokonaisuudessaan toteutunut neljä kohdetta, käynnissä tai osittain toteutuneita kohteita oli yhteensä kymmenen ja vielä alkamattomia kohteita oli kuusi.

Valtaosa hakukirjassa listatuista investointikohteista kohdistuu Oulussa keskustaan (11 kohdetta) tai keskustan lähialueille (5 kohdetta). Kauemmaksi keskustasta kohdistuvia suunniteltuja investointeja ovat Hiukkavaaran kulttuurikasarmi ja kuntaliitosalueelle sijoittuva Ylikiimingin kirjaston peruskorjaus. Baanaverkkoa sekä valotaide- ja kaupunkivalaistusta koskevat investoinnit kohdistuvat useisiin eri kaupunginosiin, niissäkin valtaosa toimista on vuoteen 2022 mennessä kohdistunut keskustaan ja sen lähialueille.

81 Hakukirja, 2021, s. 72.
82 Hakukirja, 2021, s. 96.
83 Emt., s. 97.
84 Lähteinä tarkastelussa ovat Oulun kaupungin vuosien 2021 ja 2022 toimintakertomukset ja tilinpäätökset, Oulun kaupungin talousarvio 2023 ja suunnitelma 2024–2025 sekä Oulun tilakeskus liikelaitoksen korjausrakennusohjelma.

Investoinneilla tavoitellaan olemassa olevien tilojen teknistä ja toiminnallista päivittämistä ja sitä kautta tilojen parempaa hyödynnettävyyttä erityisesti Oulu2026-tapahtumatiloina sekä yleisesti kulttuuri- ja muussa toiminnassa. Investoinnit edistävät osaltaan kulttuurin saavutettavuutta, kulttuuritoimijoiden toimintaedellytyksiä sekä mahdollistavat kulttuurin esittämistä ja kokemista uudella tavalla ja uudenlaisissa paikoissa.

Taulukossa listattujen investointikohteiden lisäksi hakukirjassa mainitaan myös muita tiloihin ja rakentamiseen liittyviä hankkeita ja projekteja. Aaltosiilo on hanke, jonka tarkoituksena on restauroida Alvar Aallon suunnittelemasta entisestä hakesiilosta monitoimitila kulttuurille ja tutkimukselle. Siilo sijaitsee alueella, jossa ei muuten juurikaan ole kulttuuritarjontaa. Oulun kaupunki huutokauppasi siilorakennuksen vuonna 2020, nykyiset omistajat ovat englantilainen arkkitehti Charlotte Skene Catling ja espanjalainen kulttuuriperinnön digitaaliseen säilyttämiseen erikoistunut säätiö, Factum Foundation.

Oulun kaupunki on noudattanut prosenttiperiaatetta vuodesta 1964. Oulun vuoden 2025 asuntomessuihin linkittyvä Hartaanselänrannan taideohjelma on ensimmäinen Oulussa aluerakentamiskohteeseen laadittu taideohjelma.[85] Asuntomessut linkittyvät Oulu2026-ohjelmaan esimerkiksi edellä mainitun Oulun kaupunginvarikon peruskorjauksen yhteydessä. Asuntomessualueelle on myös tulossa tapahtumapaviljonki, jossa esitellään alueen historiaa.[86] Hartaanselänrannan taideohjelmassa esitetään toive yhteistyöstä Oulu2026-hankkeen kanssa taideteoksen tuottamisessa Hartaanselän alueelle kulttuuripääkaupunkivuonna.[87] Myös Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen rakennuttamassa Oulun yliopistollisen sairaalan uudisrakennusprojektissa on sovellettu prosenttiperiaatetta.[88] Sairaalan ja Oulu2026:n yhteinen SmART Hospital -hanke pyrkii yhdistämään kulttuurisen hyvinvoinnin menetelmiä terveydenhoitoon.[89]

Hakukirjassa mainitaan myös valtion hankkeena toteutettavan Hailuodon sillan rakentaminen. Sillan rakentaminen edistää Hailuodon saarella tapahtuvien Oulu2026 tapahtumien saavutettavuutta merkittävästi. Sillan rakentamisesta on tehty periaatepäätös, mutta lupa- ja valitusprosessi on edelleen kesken.[90]

85 Oulun kaupunki, 2023, s. 7.
86 Hakukirja, 2021, s. 25.
87 Oulun kaupunki, 2023, s. 26.
88 Ks. esim. https://www.julkinentaide.fi/oulun-uudessa-sairaalassa-nykytaidetta-leikkaussaleissakin
89 Hakukirja, 2021, s. 32.
90 Emt., s. 96.

TAULUKKO 12. Hakukirjassa listatut Oulu2026-ohjelman toteutusta tukevat investoinnit.

Hanke	Kuvaus	Yhteys Oulu2026 -kulttuuriohjelmaan	Tilanne 2022	Suuralue
Pohjankartano	Laaja peruskorjaus	Taiteen taimet – lasten biennaali, koulun kulttuurikäyttö	Toteutunut	Höyhtyä
Oulun pyöräilyn baanaverkko	Uudet pyöräilyreitit	Bang Bang Riviera, Let It Snow!	Toteutunut osittain	Useita
Kauppahalli	Laaja peruskorjaus	Arctic Food Lab	Toteutunut	Keskusta
Ouluhalli	Laajennus ja peruskorjaus	Avajaiset	Toteutunut	Keskusta
Oulun Teatteri	Korjaus: yleisötilat ja LVI	Oulu Dance Hack	Toteutunut	Keskusta
Kauppatori	Infran parannukset	Arctic Food Lab, Sopukka	Toteutunut osittain	Keskusta
Oulun Lyseo	Laaja peruskorjaus	Taiteen taimet – lasten biennaali, Lastenkulttuurikeskus STREAM	Käynnissä	Keskusta
Ranta-Toppilan venesatama	Ruoppaus ja muut maanrakennustyöt	Tervahovista seitsemälle merelle, AALTOSIILO	Käynnissä	Tuira
Museo- ja tiedekeskus Luuppi: Oulun taidemuseo, Pohjois-Pohjanmaan museo & Tiedekeskus Tietomaa	Laaja peruskorjaus	ArTech City, Huomisen vaatekaappi, Mielen puolista – nerouden ja hulluuden rajamailla, Tervahovista seitsemälle merelle, Aurora Revelare	Käynnissä	Keskusta
Pääkirjasto	Laaja peruskorjaus	Rethinking Libraries, Lastenkulttuurikeskus STREAM	Käynnissä	Keskusta
Oulun kaupungintalo	Peruskorjaus	ArTech City, Rauhankone	Käynnissä	Keskusta
Ylikiimingin kirjasto	Peruskorjaus	Rethinking Libraries	Ei alkanut	Ylikiiminki
Pysyvä valotaide- ja kaupunkivalaistus	Valaistuksen kehittäminen	Light Matters	Toteutunut osittain	Useita
Oulun Energia Areena	Laaja peruskorjaus, osa 3	Let It Snow!	Käynnissä	Keskusta

Hanke	Kuvaus	Yhteys Oulu2026 kulttuuriohjelmaan	Tilanne 2022	Suuralue
Oulun Musiikkikeskus	Laaja peruskorjaus	MC Oulu, Beyond the Sky	Ei alkanut	Höyhtyä
Sahasaari	Laaja peruskorjaus	Exploring ART	Ei alkanut	Keskusta
Oulun kaupunginvarikko – osana asuntomessuja 2025	Laaja peruskorjaus	Opera Goes Wild, Faravidin maa	Ei alkanut	Tuira
Kulttuuritalo Valve	Laaja peruskorjaus	Taiteen taimet – lasten biennaali, Frozen Nights, 2nd Generation Cultural Embassy	Ei alkanut	Keskusta
Pikisaari	Laaja peruskorjaus	Pikisaari – luova saari, Kesytön konttori	Käynnissä*	Pikisaari
Hiukkavaara	Peruskorjauksia	Hiukkavaara - kulttuurikasarmi	Ei alkanut	Hiukkavaara

*Laajan peruskorjauksen sijaan korjaus- ja muutostöitä. Aluetta kehittää Oulun kaupungin omistama Potential Toimitilat Oy yhteistyössä Oulun kaupungin, kulttuuritoimijoiden ja Pikisaaren yrittäjien kanssa.[91]

Oulun keskeisten taide- ja kulttuurilaitosten uudistaminen ja käytön laajentaminen

Syventävä tarkastelu keskittyy keskeisten oululaisten taide- ja kulttuurilaitosten uudistamiseen ja käytön laajentamiseen osana Oulu2026-toimintaa. Hakukirjassa esiin nostettu tavoite ei liity pelkästään tiloihin, vaan se voi tarkoittaa myös esimerkiksi toimintojen ja rakenteiden uudistamista. Tässä keskitytään uudistamiseen erityisesti tilakysymysten näkökulmasta.

Hakukirjaan sisältyy kaikkien keskeisten oululaisten taide- ja kulttuurilaitosten uudistamis- ja peruskorjaushankkeita. Keskeisinä taide- ja kulttuurilaitoksina tässä ymmärretään Museo- ja tiedekeskus Luuppi (sis. Pohjois-Pohjanmaan museo, Oulun taidemuseo ja Tiedekeskus Tietomaa, Kierikkikeskus, Turkansaaren ulkomuseo, Merimiehenkotimuseo ja Pateniemen sahamuseo), Oulun teatteri, Oulun musiikkikeskus, Kulttuuritalo Valve sekä kaupungin kirjastot.

Osassa hankkeista tarkoituksena on pääasiassa vanhojen tilojen uudistaminen ja peruskorjaus, osassa keskeisenä tavoitteena on myös tilojen uudistunut tai uudenlainen käyttö. Oulun pääkirjasto peruskorjataan ja suunnitelmissa on myös Ylikiimingin kirjaston peruskorjaus. Museo- ja tiedekeskus Luupin laaja peruskorjaus valmistuu suunnitelman mukaan vuoteen 2026 mennessä. Hakukirjaan sisältyvät myös suunnitelmat Oulun Teatterin korjauksesta sekä Kulttuuritalo Valveen ja Musiikkikeskuksen (Oulu Sinfonian pääasiallinen konserttitalo) laajasta peruskorjauksesta.

91 https://potential.fi/oulun-pikisaaren-miljoota-kehitetaan-yhteistyossa/ (haettu 8.12.2023.)

Näistä Oulun Teatterin korjaus on toteutunut. Sen sijaan Valveen ja Musiikkikeskuksen osalta suunnitelmat näyttävät siirtyvän kulttuuripääkaupunkivuoden jälkeiseen aikaan.

Museo- ja tiedekeskus Luupin peruskorjauksen yhteydessä tiloihin rakennetaan uusi immersiivisen taiteen ja teknologian tila, Deep Space, joka luo mahdollisuuden uudenlaiseen taiteen ja kulttuurin kokemiseen sekä tarjoaa tiloja ja esitystekniikkaa koko kaupungin kulttuuritoimijoille erilaisiin esityksiin.[92] Myös Oulun pääkirjaston toimintakonseptia uusitaan peruskorjauksen yhteydessä. Tavoitteena on matalan kynnyksen osallistumisen paikka sekä yhteiskehittämisen ja STEAM-filosofian hautomo, joka mahdollistaa tulevaisuuden innovaatioita ja korostaa niiden keksimiseen vaadittavaa luovuutta. Uudistuksen yhteydessä tilaan aukeaa myös uusi lastenkulttuurikeskus STREAM.[93]

Oulu2026 tavoittelee keskeisten taide- ja kulttuuri-instituutioiden laajentunutta käyttöä. Tämä voi tarkoittaa instituutioiden tilojen laajempaa käyttöä kuten yleisö- ja käyttäjämäärien kasvua ja moninaistumista tai uudenlaisia tapoja ja tiloja kokea taidetta ja kulttuuria joko laitoksen tiloissa tai laitoksen ulkopuolelle vietynä. Hakukirjassa listatuista 51 hankkeesta reilussa kolmanneksessa (19 hanketta, 37 %) mainitaan jokin keskeisistä taide- ja kulttuurilaitoksista joko hankkeen tuottajana tai partnerina. Varsinaisen kulttuuripääkaupunkiohjelman rinnalla taide- ja kulttuurilaitosten tuottama perusohjelmisto limittyy osaksi kaupungin runsasta kulttuuritarjontaa. Oulu2026-ohjelmahankkeissa mukana oleminen luo vakiintuneille taide- ja kulttuurilaitoksille mahdollisuuksia kehittää toimintojaan ja tavoittaa uusia ja nykyistä laajempia yleisöjä. Osa näistä hankkeista toteutuu laitosten tiloissa, mutta monilta osin hakukirjassa listatut hankkeet näyttävät painottuvan vakiintuneiden kulttuuri-instituutioiden ulkopuoliseen toimintaan ja kulttuuritoiminnan viemiseen pois laitosten tiloista.

Osana Oulu2026-toimintaa avatut uudet kulttuurin tilat

Laadullinen tarkastelu syventää osana kulttuuripääkaupunkitoimintaa alueelle avattavien uusien kulttuurin tilojen profiilia. Tarkastelu pohjautuu jatkossa etenkin kirjallisiin aineistoihin.

Lähtötilanteessa toteutettu kysely kuntien kulttuurista vastaaville viranhaltijoille paljastaa Oulu2026-alueen kuntien tiloja koskevia suunnitelmia. Kyselyn mukaan reilu kolmannes (36 %) tuolloin mukana olleista 33 kunnasta suunnitteli tilahankkeita ja/tai investointeja kulttuuripääkaupunkivuoteen liittyen. Noin puolella kunnista (52 %) ei ollut vielä syksyllä 2022 erityisiä suunnitelmia tiloihin liittyen ja reilu kymmenesosa (12 %) ei osannut ottaa kantaa kysymykseen. Kyselyyn vastasivat kunnan kulttuurista vastaavat viranhaltijat.

Kuntien suunnitelmat koskivat vanhojen kulttuurin tilojen kunnostamista tai uudistamista (5 kuntaa), muiden kuin kulttuurin tilojen ottamista kulttuurin käyttöön (3 kuntaa) sekä uusien tilojen rakentamista kulttuurille (2 kuntaa). Suunnitelmissa listattiin myös erityisen kulttuurialueen

92 Hakukirja, 2021, s. 44; Oulun kaupunki, 2021, s. 34.
93 Hakukirja, 2021, s. 34, 37.

kehittäminen sekä kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen peruskorjaus. Monissa kunnissa asiat olivat vielä selvittely- ja suunnitteluvaiheessa, eikä varsinaisia päätöksiä tilahankkeisiin liittyvistä investoinneista ollut vielä tehty.

KUVA 8. Arvio Oulu2026-hankkeseen liittyvistä tila- ja investointisuunnitelmista Oulu2026-alueen kunnissa.
Lähde: Kysely kuntien kulttuurista vastaaville viranhaltijoille, n=33.

Suunnitteleeko kuntanne tässä vaiheessa tiloihin liittyviä hankkeita ja/tai investointeja Oulu2026-hankkeeseen liittyen?

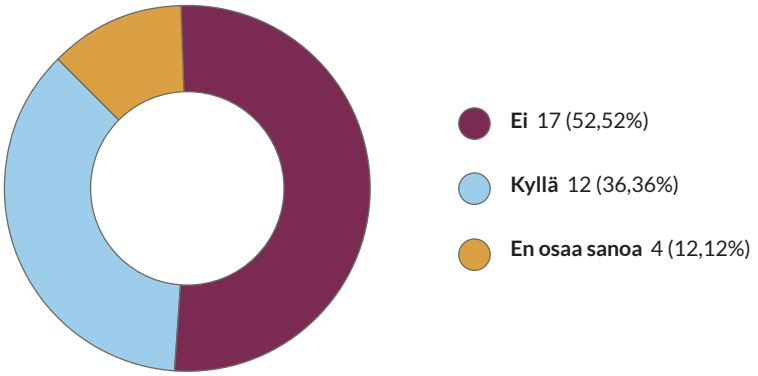

Oulu2026-ohjelman toteutuspaikkojen maantieteellinen sijainti

Kun Oulu2026-ohjelmakokonaisuus on muodostunut, syventävä laadullinen tarkastelu tulee jatkossa kuvaamaan ohjelman toteutuspaikkojen sijoittumista eri puolilla Oulu2026-aluetta Oulussa sekä muissa alueen kunnissa. Lisäksi tarkastellaan sitä, kuinka Oulu2026-ohjelmassa mahdollistetaan kulttuurin esittämistä ja kokemista uudenlaisissa paikoissa kuten esimerkiksi erilaisissa julkisissa ja ulkotiloissa, sairaaloissa, päiväkodeissa, kouluissa ja oppilaitoksissa tai myymälätiloissa. Tarkastelut kytkeytyvät vahvasti kulttuuripääkaupunkitoiminnan tavoitteeseen kulttuurin saavutettavuuden ja saatavuuden edistämisestä. Kulttuuritoimintojen vieminen lähelle asukkaita ja asukkaiden arkisten toimintojen reiteille voivat toimia kulttuuriosallistumiseen vetävinä tekijöinä (*pull*).[94]

Tarvetta kulttuuritarjonnalle ja kulttuurin kokemisen ja harrastamisen paikoille on erityisesti kauempana Oulun keskustasta ja muissa Oulu2026-kunnissa asuvilla. Syksyllä 2022 toteutetun kansalaiskyselyn mukaan lähes viidennes (18 %) oululaisista vastaajista ja yli puolet (54 %) muissa Oulu2026-kunnissa asuvista vastaajista kokee liian pitkän tai hankalan matkan estävän kulttuuripalvelujen käyttöä tai harrastamista paljon tai erittäin paljon. Oulun kaupungissa kuntaliitosalueilla (Ylikiiminki, Haukipudas, Kello, Kiiminki, Jääli, Oulunsalo, Yli-Ii) asuvista 40 prosenttia koki liian pitkän tai hankalan matkan estävän kulttuuripalvelujen käyttöä tai harrastamista. Muilla kaupungin alueilla osuus vaihteli 7–19 prosentin välillä.

94 Kulttuuriosallistumista tarkastellaan usein työntötekijöiden (*push*) (esim. yhteiskuntaluokka, koulutus, taloudellinen tilanne ja perhetausta) näkökulmasta. Ks. esim. Delrieu & Gibson, 2017.

6. OSALLISTUMINEN JA OSALLISUUS

Miksi mittasimme

Osallistuminen ja osallisuus on neljäs Oulu2026-arviointikehyksen teema. Osallistuminen ja osallisuus ovat kiinteästi toisiinsa kytkeytyviä käsitteitä. Osallistuminen tarkoittaa yleistä kansalaisosallistumista tai kulttuuritoimintaa kuten esimerkiksi kulttuuripalvelujen käyttöä. Yksilön toiminta on osallistumisen lähtökohta, mutta sen mahdollistamisessa keskeisiä ovat myös yhteiskunnalliset mekanismit. Osallistuminen on väylä osallisuuteen. Siinä missä osallistuminen kuvaa toimintaa, osallisuus liittyy kokemukseen omasta merkityksestä yhteisön jäsenenä ja kuulumisesta johonkin ryhmään tai joukkoon. Osallistuminen ei suoraan johda osallisuuteen, mutta osallisuus edellyttää mahdollisuuksia osallistua itselle tärkeään ja mielekkääseen toimintaan.[95]

Kulttuuritoimintaan osallistumisen ja osallisuuden lisääminen ovat keskeisiä Euroopan kulttuuripääkaupunkitoiminnan tavoitteita, ja niiden painoarvo on enenevässä määrin kasvanut. Osallistumisen painotusta lisättiin pääkaupunkivalinnan kriteeristössä vuonna 2005, minkä seurauksena osallistumista koskevien toimien merkitys on korostunut myös toiminnan arvioinnissa. Arviointia ohjaavissa EU:n komission ohjeissa kulttuurin saatavuus ja osallistuminen on yksi neljästä erityisestä tavoitteesta.

Oulussa osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin liittyvät kaupungin strategiseen kehittämiseen. Kaupunkistrategiassa (*Oulu 2030*) osallisuuden lisääminen tunnistetaan luvussa 5 osana terveellisen ja hyvinvoivan elämän rakentamista. Siinä ihmisten kohtaamisen, yhteisöllisen toiminnan sekä turvallisen elinympäristön mahdollistaminen muodostavat yhden strategisen tavoitteen, jota edistävistä toimenpiteistä yksi on kaupunginosakulttuurin edistäminen.

Myös Oulun kulttuuristrategiassa korostetaan eri väestöryhmien tarpeiden huomiointia ja halutaan kehittää yhteistyötä uusien yleisöjen tavoittamiseksi. Osallisuuden parantamista tavoitellaan ikäihmisille ja erityisryhmille kohdennetuilla kulttuuripalveluilla. Tapahtumien tuottaminen eri kaupunginosissa nähdään yhtenä tavoitteita edistävänä toimenpiteenä. Kokonaisuutena osallisuutta ja osallistumista edistävät toimenpiteet linkittyvät kulttuuristrategiassa myös yhteisön kehittämiseen, jota mittaavia indikaattoreita on tämän raportin seuraavassa luvussa (ks. luku 6).

95 Ks. Kangas ym. 2014, Karttunen ym. 2020, Kiilakoski ym. 2012.

Osallistuminen on ollut tärkeä lähtökohta koko Oulu2026-toiminnalle. Kulttuuriohjelmaa on laadittu avointen ohjelmahakujen kautta (ks. luku 3), ja kulttuuri-ilmastonmuutoksen ydinajatus ja teemat ohjelmalinjoineen perustuvat kansalaisten osallistumiseen, jota on toteutettu esimerkiksi työpajojen, julkisten keskustelujen ja tapaamisten kautta.[96]

Oulu2026-hakukirjassa osallisuus kytkeytyy yhteisöllisyyden tasapainoiseen toteutumiseen tähtäävään päätavoitteeseen. Hakukirjassa nostetaan esiin tiettyjä väestöryhmiä, joiden osallistumista ja osallisuutta halutaan erityisesti vahvistaa; etenkin lasten ja nuorten osallistuminen nähdään tärkeäksi.[97] Oulu2026:ssa on laadittu myös erityisiä strategioita ja ohjelmia osallistumisen ja osallisuuden edistämiseksi. Näitä ovat yhdessä eri kansalaisryhmien kanssa laadittu *Yhdenvertaisuus- ja monimuotoisuusstrategia* sekä yhdessä Oulun taidekoulun kanssa luotu malli lasten kuulemiseen kolmesta ikävuodesta ylöspäin.[98]

Miten mittasimme ja mitä löysimme

Osallisuutta ja osallistumista koskevat indikaattorit valittiin kuvaamaan osallistumisen mahdollisuuksia ja toteutumista. Osa indikaattoreista seuraa myös suoraan teemaan liittyvien hakukirjan tavoitteiden toteutumista. Hakukirjassa tavoitteena on, että kymmenen prosenttia toteutusalueen asukkaista osallistuu Oulu2026-toimintoihin vapaaehtoisina ja 80 prosenttia yleisönä.

Kaikista indikaattoreista ei ole vielä tietoa vuodelta 2022 ja ne raportoidaan, kun ohjelmaa on kattavasti toteutunut. Lähtötilanteen tiedot perustuvat hakukirjaan, kansalaiskyselyn vastauksiin sekä Oulun kulttuurisäätiöstä saatuihin tietoihin. Koska osallistumisen toteutumista ei voida kattavasti seurata ennen kulttuuripääkaupunkivuotta, lähtötilanteessa raportoinnin painopiste on osallistumisen mahdollisuuksia osoittavissa indikaattoreissa sekä osallistumista korostavien hankkeiden ja osallistumisen esteitä analysoivissa tarkasteluissa. Ohjelman toteuduttua yleisömäärä ilmoitetaan kokonaislukuna ohjelmahankkeiden raporttien perusteella. Osallistumista ja osallisuutta painottavista ohjelmahankkeista saadaan tieto osana tulevaa väliraportointia.

Osallisuuden kokemusta ei seurata tässä erillisellä määrällisellä indikaattorilla. Sen sijaan Yhteisöllisyys ja hyvinvointi -luvun indikaattoreiden kautta seurataan laajasti koetun yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin kehitystä Oulu2026-alueella (ks. luku 7).

96 Hakukirja, 2021, s. 85.
97 "Children and youth are at the heart of CCC. We want to raise bold, creative and responsible citizens of the future." (Bid Book, 2021, s. 8.)
98 Hakukirja, 2021, s. 86, 88.

Osallistuminen ja osallisuus: lähtötilanne indikaattoreiden valossa

Osallistumista ja osallisuutta kuvaa yhdeksän määrällistä indikaattoria, joista seitsemästä saadaan tieto koskien lähtötilannetta vuonna 2022 (taulukko 13). Kaikista indikaattoreista ei ole vielä tietoa vuodelta 2022 ja ne raportoidaan, kun ohjelmaa on kattavasti toteutunut. Lähtötilanteen tiedot perustuvat hakukirjaan, kansalaiskyselyn vastauksiin sekä Oulun kulttuurisäätiöstä saatuihin tietoihin.

TAULUKKO 13. Määrälliset indikaattorit: osallistuminen ja osallisuus.

Indikaattori	Vuosi 2022	Lähde
Oulu2026-ohjelman kävijämäärä	Tarkastellaan toteutuneen ohjelman osalta	Ohjelmatyön järjestelmät
Muualla Suomessa asuvien osuus, jotka ovat kiinnostuneita osallistumaan yleisönä Oulu2026 -ohjelmaan	**27 %** vastaajista muualta Suomesta oli kiinnostunut osallistumaan yleisönä	Kansalaiskysely (n=1089)
Oulu2026-ohjelmaan osallistuvien toimijoiden määrä	**326** tuottajaa/partneria hakukirjan kulttuuriohjelmassa	Lähtötilanteessa hakukirja, toteutuneen ohjelman osalta ohjelmatyön järjestelmät
Oulu2026:n henkilöstömäärä	**13** henkilöä	Oulun kulttuurisäätiö sr
Osallistumista korostavien hankkeiden määrä eri puolilla Oulu2026-aluetta	Tarkastellaan toteutuneen ohjelman osalta	Ohjelmatyön järjestelmät
Asukkaiden kokemus kulttuuriin osallistumisen esteistä Oulu2026-alueella*	**2,45** asteikolla 1 (ei estä lainkaan) – 5 (estää erittäin paljon)	Kansalaiskysely (n=1330)
Kiinnostuneiden asukkaiden osuus osallistua Oulu2026-toimintaan	**67 %** alueella asuvista oli ilmoittanut kiinnostuneisuudestaan osallistua yleisönä tai osallistua toiminnan järjestämiseen	” (n=1655)
Itsensä vähemmistöön kuuluviksi kokevien asukkaiden kiinnostus osallistua Oulu2026-toimintaan	**72 %** alueella asuvista vähemmistöön identifioituvista oli ilmoittanut kiinnostuneisuudestaan osallistua yleisönä tai osallistua toiminnan järjestämiseen	” (n=256)
Oulu2026-ohjelmaan osallistuvien vapaaehtoisten määrä	**0 %**	Oulun kulttuurisäätiö sr

* Estävätkö seuraavat asiat sinua käyttämästä kulttuuripalveluja tai harrastamasta kulttuuria? Ajan puute, Rahan puute, Kiinnostuksen puute, Tiedon puute, Liian pitkä ja/tai hankala matka, Ei ole kaveria, jonka kanssa mennä, Elämäntilanne, En ole ennenkään osallistunut, Tarjonta on vääränlaista, Tarjontaa on väärään aikaan.

Vuonna 2022 Oulu2026-alueella asuvat olivat kiinnostuneempia osallistumaan Oulu2026-toimintaan kuin muualla Suomessa asuvat. 67 prosenttia alueella asuvista kansalaiskyselyn vastaajista ilmoitti olevansa kiinnostunut osallistumaan yleisönä tai toiminnan valmisteluun ja/tai ohjelman järjestämiseen. Vähemmistöön itsensä identifioivien joukossa kiinnostuneiden osuus oli jopa tätä korkeampi (72 %). Muualla Suomessa asuvista kansalaiskyselyn vastaajista vain 27 prosenttia oli kiinnostunut osallistumaan yleisönä Oulu2026-toimintaan. Kansalaiskyselyn vastaajien kokemus kulttuuriosallistumisensa esteistä Oulu2026-alueella oli keskitasoa. Erilaisten koettujen esteiden keskiarvo oli 2,45 asteikolla yhdestä (ei estä lainkaan) viiteen (estää erittäin paljon).

Lähtötilanteessa hakukirjan kulttuuriohjelmassa nimetään 326 tuottajaa/partneria. Näihin on laskettu mukaan hakukirjan ohjelmassa nimetyt toimijat pois lukien Oulu2026-organisaatio itse.[99] Tuottajia nimetään 65 ja partnereita 277: osa toimijoista on sekä tuottajan että partnerin roolissa eri ohjelmahankkeissa.

Vuonna 2022 Oulun kulttuurisäätiössä työskenteli säätiöstä saadun tiedon mukaan 13 henkilöä, joista 11 kokoaikaista ja 2 osa-aikaista työntekijää. Hakukirjassa kuvataan Oulu2026:n henkilöstösuunnitelma vuosille 2022–27. Suunnitelman mukaan vuonna 2022 säätiön henkilöstömäärä on kaikkiaan 15 (10 kokoaikaista, 2 osa-aikaista, 2 harjoittelijaa ja 1 siviilipalvelusvelvollinen). Korkeimmillaan suunniteltu henkilöstömäärä on vuonna 2026, jolloin säätiössä on tarkoitus työskennellä 56 henkilöä.[100] Varsinaiseen Oulu2026-toimintaan liittyvä ja Oulun kulttuurisäätiön vapaaehtoisohjelman mukainen vapaaehtoistoiminta käynnistyy vasta vuoden 2024 aikana. Tämän takia vapaaehtoisia ei ollut vielä vuoden 2022 lopussa. Tiedot ilmoitetaan vapaaehtoisten osuutena Oulu2026-alueen asukkaista, sillä hakukirjassa asetetaan tavoitteeksi, että vähintään 10 prosenttia alueen asukkaista osallistuu ohjelmahankkeisiin vapaaehtoisena.

99 Mukaan ei ole laskettu myöskään tarkemmin nimeämättömiä toimijaryhmiä kuten Schools in Oulu, Observatories from different countries with ties to aurora studies ym.

100 Hakukirja, 2021, s. 100.

Osallistumista korostavat Oulu2026-ohjelmahankkeet eri alueilla ja eri väestöryhmille

Syventävä tarkastelu kohdistuu Oulu2026-ohjelmahankkeiden kohdentumiseen alueen eri osiin ja erilaisten väestöryhmien osallistumisen edistämiseen. Jatkossa tarkastelua syvennetään toteutuneesta ohjelmasta saatavan tiedon kautta. Ohjelmahankkeilta edellytettäviin raportteihin sisällytetään muun muassa toteuttajien arvio siitä, miten saavutettavuus ja osallistuminen ovat toteutuneet.

Lähtötilanteessa kuvataan hakukirjassa esitettyjä väestöryhmiä ja osallistumista korostavia ohjelmahankkeita. Lapset ja nuoret painottuvat hakukirjassa ja monessa ohjelmahankkeessa. Oulu2026:n tavoitteena on olla kaikkien aikojen paras Euroopan kulttuuripääkaupunki lapsille ja nuorille. Koko Oulu2026-hakemuksen arvoperustan ja lähtökohdan muodostivat oululaislapsille vuonna 2017 järjestettyjen työpajojen tulokset liittyen osallistujien unelmien Ouluun. Muina asukasryhminä hakukirjassa mainitaan muun muassa ikäihmiset, vammaiset ja vähemmistöistä LGBTQ+-ryhmät ja etniset vähemmistöt sekä saamelaisyhteisö. (Taulukko 14.)[101]

Hakukirjassa korostetaan eri alueilla asuvien asukkaiden yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia kulttuuritoimintaan. Lähtökohtana todetaan Oulun voimakas alueellinen eriytyminen esimerkiksi sosiaali- ja terveyspalvelujen käytössä ja hyvinvoinnissa. Oulu2026 haluaa näistä lähtökohdista edistää aktiivista kulttuuriosallistumista osana ennakoivaa hyvinvointitoimintaa.[102]

TAULUKKO 14. Eri väestöryhmien osallistumista painottavat ohjelmahankkeet Oulu2026-hakukirjassa.
Lähde: Hakukirja, 2021, s. 85–91.

Väestöryhmä	Ohjelmahankkeet
Lapset	STREAM to the Future, Lasten taiteen biennaali 2026
Nuoret	Urban Boost, Kesytön konttori, Creative Campus, Agentti 026, Generation Xulu, Frozen Nights
Heikommassa asemassa olevat yhteisöt Oulun eri asuinalueilla	SmART Hospital, Luovat kylät, Voice the Taboo!, Täältä taiteeseen -matkatoimisto, Mitä sä haluat nähdä näyttämöllä?
Ikäihmiset	Hybridise Your Festival -ohjelman seniorikonsertit, Art Takeover!
Saamelaisyhteisö	Rajaton saamelaiskulttuuri

101 Hakukirja, 2021, s. 85, 87, 90.
102 Emt., s. 86.

Osallistumisen muodot ja esteet Oulu2026-toiminnassa

Oulu2026-toimintaan osallistumisen analyysia syvennetään jatkossa aiemmissa tutkimuksissa eriteltyjen osallistumisen muotojen kautta. Oulu2026-toiminnassa osallistumisen eri muotojen hahmottaminen voi tukea toiminnan kehittämistä yhä vahvemmin sellaiseksi, mihin asukkaat haluaisivat ja pystyisivät osallistumaan.[103]

Osallistumista käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa viitataan usein Sherry Arnsteinin (1969) ”tikapuumalliin”, jossa tikapuiden kahdeksan puolan alimmalla tasolla osallistuminen on näennäistä ja ylimmällä kansalaisten päätäntävalta toteutuu täydellisenä. Toinen yleinen tapa hahmottaa osallistumisen eri tasoja ja ulottuvuuksia on osallistumisen kehä[104], jossa kuvataan erilaisia osallistumisen ulottuvuuksia (*information, consultation, participation in decision making, empowerement*). Kukin ulottuvuus sisältää erilaisia mahdollisia menetelmiä ja valintoja sekä vaikuttaa muihin ulottuvuuksiin. Osallistumisen kehää soveltamalla on muun muassa tarkasteltu WHO:n Healthy Cities -ohjelman toimenpiteitä eri kaupungeissa.[105]

Turku2011-kulttuuripääkaupunkivuonna havaittiin, että yksittäiset ihmiset, perheet, työyhteisöt, yhdistykset, koulut, päiväkodit ja muut laitokset osallistuivat monipuolisesti Turun kulttuurivuoden tapahtumiin[106]. Samankaltaisia havaintoja on myös liittyen Suomi100 -juhlavuoden toimintaan vuonna 2017[107]. Turku2011-vuotta koskevissa tutkimuksissa on eroteltu kulttuuripääkaupunkivuoteen osallistumisessa neljä keskeistä roolia: yleisön, osanottajan, yhdessä tai itse tekijän sekä vapaaehtoistyöntekijän roolit[108].

Lähtötilanteessa tietoa osallistumisen esteistä Oulu2026-alueella saatiin kansalaiskyselystä. Oululaisten vastaajien joukossa suurimmat esteet kulttuuripalvelujen käyttämiselle tai kulttuurin harrastamiselle olivat rahan puute (18 % koki estävän erittäin paljon) ja ajanpuute (13 %). Seuraavaksi suurimpia esteitä olivat elämäntilanne (8 %), vääränlainen tarjonta (8 %) sekä se, että tarjontaa on väärään aikaan (7 %). Etenkin tarjonnan sisältö ja ajankohta ovat asioita, joihin Oulu2026-kulttuuriohjelman suunnittelussa ja toteutuksessa on mahdollista vaikuttaa. Rahan puutteen osallistumista estävää vaikutusta voi lieventää tarjoamalla ilmaista ohjelmaa tai esimerkiksi vapaalippuja tarpeen mukaan.

103 vrt. Dodge ym. 2012; Ruokolainen ym. 2019, s. 34.
104 Wheel of participation, ks. Davidson 1998.
105 Dooris & Heritage, 2011.
106 Ertiö, 2013, 1.
107 Luonila ym., 2020.
108 Ertiö, 2013, 1.

KUVA 9. Kulttuuripalvelujen käyttämisen tai kulttuurin harrastamisen esteet: Oulu2026-alue. Lähde: Kansalaiskysely 2022.

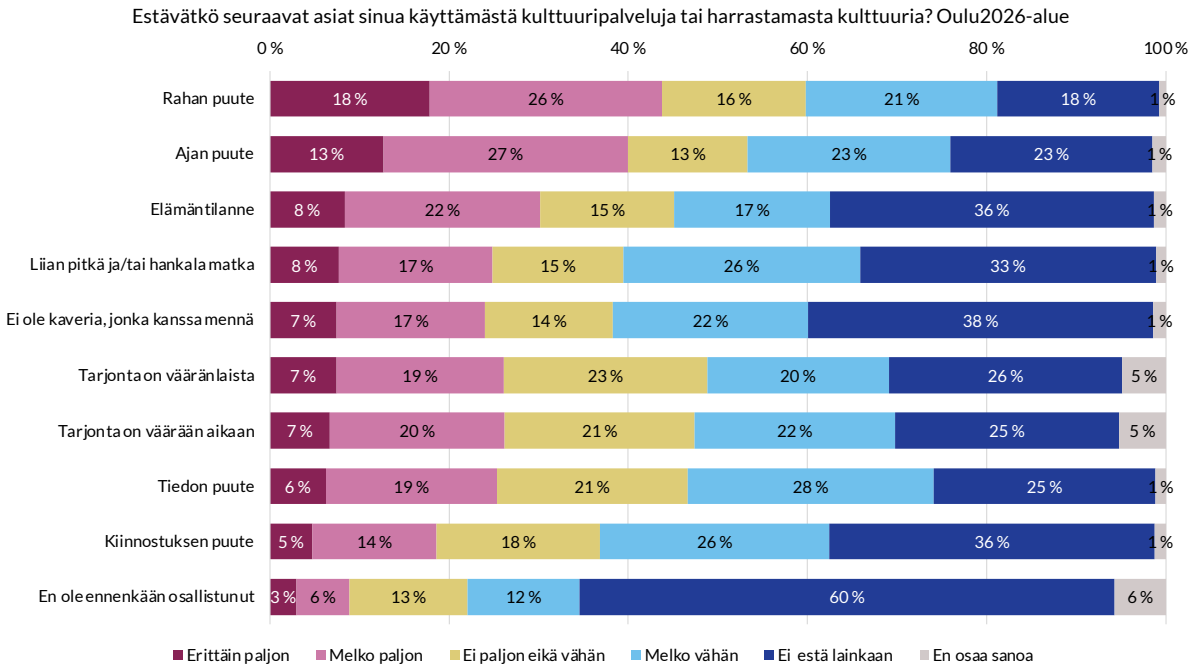

Vapaaehtoiset Oulu2026-toiminnassa

Syventävän tarkastelun kautta arvioidaan vapaaehtoistoiminnan merkitystä kulttuuripääkaupunkitoiminnan toteuttamisessa Oulu2026-alueella. Arvioinnin lähtökohtana on Oulun kulttuurisäätiön keräämä vapaaehtoisia koskeva tieto. Kuten edellä todettiin, varsinaiseen Oulu2026-toimintaan liittyvä ja Oulun kulttuurisäätiön vapaaehtoisohjelman mukainen vapaaehtoistoiminta käynnistyy vasta vuoden 2024 aikana. Hakukirjan mukaan vapaaehtoiset toimivat kulttuuri-ilmastonmuutoksen avainhenkilöinä ja kulttuuriohjelman toteuttamisen keskeisinä voimavaroina[109]. Mukaan halutaan ihmisiä eri taustoista mukaan lukien henkilöitä, jotka eivät ole käyttäneet tai olleet kiinnostuneita perinteisestä kulttuuritarjonnasta. Tavoitteena on saada mukaan 20 000 vapaaehtoista.[110]

Hakuvaiheessa ja Oulun kulttuurisäätiön toiminnan alkuvaiheessa Oulu2026-toimintaan oli mahdollista osallistua kulttuurilähettilääna. Hakuvaiheessa noin 250 ihmistä oli jo ilmoittautunut kulttuurilähettiläiksi.[111] Syksyllä 2022 kulttuurilähettiläitä oli 400. Lähettiläiden tehtävät keskittyivät lähinnä viestintään liittyvään tiedon jakamiseen.

109 Oulu2026-vapaaehtoisohjelma.
110 European Comission, Oulu – First monitoring report, p. 6.
111 Hakukirja, 2021, s. 88.

7. YHTEISÖLLISYYS JA HYVINVOINTI

Miksi mittasimme

Yhteisöllisyys ja hyvinvointi on viides Oulu2026-arviointikehyksen teema. Kulttuurin rooli hyvinvoinnin muodostumisessa tunnistetaan laajasti. Sen lisäksi, että kulttuurin on todettu luovan taloudellista hyvinvointia, kulttuurin on havaittu parantavan kansalaisten elämänlaatua luomalla mahdollisuuksia mielekkääseen, omaa itseä kehittävään merkitykselliseen toimintaan.[112] Kansalaisia aktivoivana toimintana kulttuuri voi edistää sosiaalisten suhteiden vahvistumista sekä vahvistaa lisäksi alueellista identiteettiä, yhteisöllisyyttä, paikkaan kuulumisen tunnetta ja paikallisylpeyttä.[113] Nämä ulottuvuudet ovat myös Euroopan kulttuuripääkaupunkitoiminnassa keskeisiä seurannan ja arvioinnin kohteita.[114]

Kulttuuripääkaupunkitoiminnassa yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia lähestytään kahdesta eri näkökulmasta: yleisesti eurooppalaisen kulttuurialueen ja tarkemmin itse kulttuuripääkaupungin lähtökohdista. Oulu2026-toiminnan tavoitteena on vahvistaa kansalaisten tunnetta kuulumisesta yhteiseen kulttuurialueeseen sekä laajentaa kulttuuritarjonnan saanti- ja osallistumismahdollisuuksia.[115]

Oulun kaupunkistrategiassa halutaan vahvistaa alueella olevien tyytyväisyyttä ja sitoutumista omaan asuin-, elin- ja toimintaympäristöönsä. Yksi strategisista painopistealueista on, että ”Oulussa jokaisella on mahdollisuus elää terveellistä ja turvallista elämää”. Strategisena tavoitteena on, että kun vuonna 2023 kaupungin hyvinvointitehtävä muuttuu, ”oululainen hyvinvointi kasvaa ihmisten ja asioiden kohdatessa”. [116] Oulun kulttuuristrategiassa tavoite liitetään kulttuuri-ilmastonmuutoksen tavoitteisiin ja toimenpiteisiin; yksi kolmesta painopisteestä keskittyy yhteisöllisyyden vahvistamiseen. Kulttuuristrategiassa taiteen ja kulttuurin nähdään luovan siltoja oululaisten vastakohtien välille.[117]

Oulu2026-hakukirjassa tasapainoinen yhteisö on yksi kolmesta kulttuuripääkaupunkitoiminnan painopistealueesta.[118] Hakukirjan mukaan kulttuuriohjelman tavoitteena on edistää hyvinvointia. Kulttuuripääkaupunkitoiminnan tarkoituksena on vahvistaa kaikkien oululaisten mahdollisuutta osallistua kulttuurin tekemiseen ja kokemiseen niin, että kulttuurin merkitys arkielämässä lujittuu. Lisäksi halutaan vahvistaa yhteisöllisyyden tunteen muodostumista sekä asukkaiden sidettä omaan

112 Honkasalo & Laukkanen, 2015; Virolainen, 2015.
113 Esim. Grossi ym., 2011; Liu, 2014.
114 Žilič Fišer & Kožuh, 2019; van der Steen & Richards, 2021.
115 N:o 445/2014/EU, 2 artikla. Ks. kuva 3, s. 14.
116 Oulun kaupunkistrategia, 2021.
117 Oulun kulttuuristrategia, 2021.
118 Hakukirja, 2021.

asuinalueeseensa ja kotikuntaansa.[119] Yhteisöllisyys ja hyvinvointi liittyvät siis läheisesti kulttuurin osallistumisen näkökulmiin, ja niitä seuraavat indikaattorit ovat osin limittäisiä osallistumista ja osallisuutta seuraavien indikaattoreiden kanssa (ks. edellinen luku 6).

Miten mittasimme ja mitä löysimme

Yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia koskevat indikaattorit muodostettiin edellä kuvattujen tavoitteiden mukaisesti seuraamaan yhteisöllisyyttä ja paikkaan kuulumisen tunnetta. Paikallisylpeyttä ja paikkaan kiinnittymistä (*place attachment*) koskevat kysymyksenasettelut on suunnattu kaikille kansalaisille, jotta voidaan seurata ja vertailla Oulu2026-alueella tapahtuvaa muutosta valtakunnalliseen muutokseen.

Kaikkien määrällisten indikaattorien lähde on kansalaiskysely. Näin indikaattorit tuovat esiin suoraan yksilöiden omia kokemuksia yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin kehityksestä Oulu2026-alueella. Oulussa asuvien kokemuksia yhteishengestä Oulussa kysytään kansalaiskyselyssä. Samassa kyselyssä kysytään Oulu2026-alueen asukkaiden kokemusta siitä, kuinka ylpeä vastaaja on kotikunnastaan tai kotimaakunnastaan, Oulu2026-toiminnan vaikutuksia alueen henkiseen ilmapiiriin, asukkaiden kokemuksen kehitystä eurooppalaisuuden tunteesta sekä asukkaiden arvioita Oulu2026-toiminnan vaikutuksista alueen henkiseen ilmapiiriin. Indikaattorien tieto ilmoitetaan annettujen vastausten prosenttiosuutena kaikista vastaajista.

Syventävät laadulliset tarkastelut kohdistuvat laajemmin Oulu2026-toimintaan osallistumisen merkitykseen yhteisöllisyydelle ja hyvinvoinnille sekä eurooppalaiseen ulottuvuuteen osana Oulu2026-toimintaa.

Yhteisöllisyys ja hyvinvointi: lähtötilanne indikaattoreiden valossa

Yhteisöllisyyttä ja hyvinvointia kuvaa kuusi määrällistä indikaattoria (taulukko 15). Kaikkien lähteenä on kansalaiskysely. Näin indikaattorit tuovat esiin suoraan yksilöiden omia kokemuksia yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin kehityksestä Oulu2026-alueella.

119 Oulun kulttuuristrategia, 2021; ks. myös Lewica, 2005.

TAULUKKO 15. Määrälliset indikaattorit: yhteisöllisyys ja hyvinvointi.

Indikaattori	Vuosi 2022	Lähde
Vahvaa yhteisöllisyyttä kokeneiden osuus Oulussa	**33 %** jokseenkin tai täysin samaa mieltä	Kansalaiskysely (n=1318)
Ylpeyttä kotikunnasta kokevien asukkaiden osuus Oulu2026-alueella	**68 %** jokseenkin tai täysin samaa mieltä	” (n=1659)
Ylpeyttä kotimaakunnasta kokevien asukkaiden osuus Oulu2026-alueella	**69 %** jokseenkin tai täysin samaa mieltä	” (n=1615)
Osuus Oulu2026-alueella asuvista, jotka arvioivat asuvansa kotikunnassaan viiden vuoden päästä	**70 %** jokseenkin tai täysin samaa mieltä	” (n=1625)
Ainakin jonkin verran itseään eurooppalaisena pitävien osuus Oulu2026-alueella	**89 %** kokee jonkin verran tai paljon	” (n=1594)
Oulu2026-alueella asuvien osuus, jotka arvioivat Oulu2026-toiminnan parantavan yleistä ilmapiiriä alueella	**51 %** jokseenkin tai täysin samaa mieltä	” (n=1626)

Lähtötilanteessa oululaisista vastaajista kolmannes (33 %) on täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että Oulussa on vahva yhteishenki. Vahvan yhteishengen kokemus korostuu nuorempien alle 25-vuotiaiden oululaisten keskuudessa (45 % vastaajista). Vanhemmissa ikäryhmissä näin kokevien osuudet ovat pienemmät. Kansalaiskyselyssä esitetyn väittämän ”Oulussa on vahva yhteishenki” vastausten keskiarvo on 2,9 asteikolla yhdestä (täysin eri mieltä) viiteen (täysin samaa mieltä).

Ylpeyttä omasta kotikunnastaan koki 68 prosenttia vastaajista Oulu2026-alueella. Oulussa omasta kotikunnastaan ylpeitä oli 65 prosenttia vastaajista ja muissa Oulu2026-kunnissa keskimäärin 75 prosenttia vastaajista. Muualla Suomessa asuvista vastaajista kotikunnastaan ylpeitä on 67 prosenttia vastaajista. Omasta kotimaakunnastaan on ylpeitä 69 prosenttia vastaajista Oulu2026-alueella. Enemmistö (89 %) Oulu2026-alueella asuvista kokee olevansa ainakin jonkin verran eurooppalainen.

Suurin osa (70 %) kansalaiskyselyn vastaajista Oulu2026-alueella uskoo asuvansa kotikunnassaan viiden vuoden kuluttua. Osuus on vastaava Oulussa ja korkeampi kuin koko maassa keskimäärin (64 %). Erityisesti yli 65-vuotiaat oululaiset (77 %) olivat useimmin täysin samaa tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että asuvat kotikunnassaan viiden vuoden kuluttua. Sen sijaan alle 25-vuotiaista vastaajista huomattavasti vähemmän (43 %) uskoo omalla kohdallaan Oulun pitovoimaan tulevaisuudessa.

Oulu2026-toimintaan osallistumisen merkitys yhteisöllisyydelle ja hyvinvoinnille

Syventävä tarkastelu keskittyy Oulu2026-toiminnan merkitykseen yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin vahvistamiseen alueella. Jatkossa tarkastelua toteutetaan etenkin kyselyjen kautta. Lähtötilanteessa tietoa saatiin syksyllä 2022 toteutetuista kyselyistä (ks. taulukko 1).

Oulu2026-hakukirjassa toiminnan keskeisin tavoite, kulttuuri-ilmastonmuutos, keskittyy uuden yhdessäolon tunteen synnyttämiseen. Muutos liitetään kulttuuriseen yhteiskehittämiseen sekä tavoitteisiin kohentaa hyvinvointia ja lisätä yhteistyötä. Tavoitteet ovat esillä myös hakukirjassa esitetyssä kulttuuriohjelmassa, jossa yhteisöllisyys painottuu ohjelman ytimenä kahdessa lippulaivatuotannossa. Lippulaivatuotanto Climate Clock -teosten tuotantoon sisältyy vuotta 2026 edeltävä yhteisötaiteen projekti, jonka tavoitteena on tuottaa yhteisötaiteen teos itse kulttuuripääkaupunkivuotena. Toinen lippulaivatuotanto The Rice of Tar Kingdom hyödyntää yhteistuotantoon soveltuvaa Open Space -menetelmää, jonka avulla tavoitteena on sitouttaa paikallinen yhteisö osaksi luovaa prosessia ja edistää yhteisöllisyyden tunteen muodostumista tuotantoprosessin aikana.[120]

Lähtötilanteessa kansalaiskyselyn vastaajia pyydettiin arvioimaan, mitä kulttuurin kokeminen ja harrastaminen merkitsevät vastaajalle. Oulussa ja Oulu2026-alueella asuvista vastaajista suurin osa oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että kulttuuri tuo iloa (88 % vastaajista) ja lisää hyvinvointia (83 %). Sen sijaan yhteisöllisyyden tunnetta ei tunnistettu samalla tavalla: 55 prosenttia oululaisista ja Oulu2026-alueella asuvista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että kulttuurin kokeminen ja harrastaminen saa vastaajan tuntemaan kuuluvansa joukkoon.

Oulu2026-alueen viranhaltijoille ja päätöksentekijöille suunnatut kyselyt osoittivat, että kuntien kulttuurihallinnossa ja päätöksenteossa kulttuuritoiminnan tärkeyttä perustellaan usein juuri yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Kaikki viranhaltijat (n=33) olivat yksimielisiä siitä, että kulttuuritoiminta on tärkeä tai erittäin tärkeä tekijä kunnan asukkaiden hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistämisessä. Päätöksentekijöiden vastaukset olivat Oulu2026-alueella samansuuntaisia: 94 prosenttia vastaajista liitti kulttuurin tärkeyden juuri asukkaiden hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistämiseen.

Kyselyvastaukset paljastavat odotuksia suhteessa Oulu2026-toiminnan yhteisöllisyyteen ja hyvinvointiin liittyviin vaikutuksiin. Kansalaiskyselyn oululaisista ja Oulu2026-alueella asuvista vastaajista 57 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että Oulu2026-toiminta ja ohjelma vahvistaa yhteisöllisyyttä alueella ja 51 prosenttia siitä, että toiminta parantaa alueen henkistä ilmapiiriä. Viranhaltijoille suunnatussa kyselyssä hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden edistämiseen liittyvät odotukset Oulu2026-toiminnan suhteen painottuivat selkeästi. Enemmistö (73 %, 24 vastaajaa) kuntien viranhaltijoista odotti lähtötilanteessa Oulu2026-toiminnan vahvistavan kuntalaisten yhteisöllisyyden kokemusta. Valtuutetuille suunnatussa kyselyssä puolet vastaajista nimesi

120 Hakukirja, 2021, s. 8, 20, 28, 106.

kuntalaisten yhteisöllisyyden kokemuksen yhdeksi viidestä keskeisestä odotetusta kulttuuripääkaupunkitoiminnan vaikutuksesta.

Eurooppalainen ulottuvuus

Syventävä tarkastelu analysoi eurooppalaisen ulottuvuuden merkitystä osana Oulu2026-kulttuuripääkaupunkiohjelmaa. Eurooppalainen ulottuvuus kuuluu keskeisiin EU-tason kulttuuripääkaupunkitoiminnan tavoitteisiin. Jatkossa tullaan seuraamaan kulttuuriohjelmahankkeiden eurooppalaista yhteistyötä sekä tavoitteiden toteutumista eurooppalaisuuden näkökulmasta.

Lähtötilanteessa Oulu2026-kulttuuriohjelman visio nojaa kolmeen käsitteeseen: innostava, kestävä ja eurooppalainen. Ne kytkeytyvät Euroopan kulttuuripääkaupunkitoiminnan tavoitteeseen vahvistaa kansalaisten tunnetta kuulumisesta yhteiseen kulttuurialueeseen kulttuuriohjelman keinoin.[121] Aikaisemman tutkimuksen mukaan Euroopan kulttuuripääkaupunki on taiteeseen ja kulttuuriin keskittynyttä toimintaa ja väline, jolla Euroopan unioni edistää eurooppalaista identiteettiä ja tukee aluetason kehitysstrategioita.[122] Kulttuuripääkaupunkiohjelman on havaittu tuottavan ja edistävän paikallisuuden ja alueellisuuden lisäksi tietoisesti ja tiedostamatta ”eurooppalaisuutta” ja eurooppalaisia identiteettejä.[123]

Kansalaisille suunnatussa kyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan väitettä ”Oulu2026 toiminta ja ohjelma vahvistaa alueen yhteyttä muuhun Eurooppaan”. Oululaisista ja Oulu2026-alueella asuvista vastaajista 54 prosenttia koki, että kulttuuripääkaupunkitoiminta vahvistaa alueen yhteyttä muuhun Eurooppaan.

Oulu2026-toiminnan tavoitetta edistää alueen eurooppalaista ulottuvuutta ei tunnistettu kovin vahvasti myöskään viranhaltijoiden ja päätöksentekijöiden keskuudessa, sillä Oulu2026-alueen kulttuurista vastaaville viranhaltijoille ja päätöksentekijöille suunnatussa kyselyssä eurooppalaisen yhteisön kokemus näyttäytyy heikkona. Kun vastaajia pyydettiin valitsemaan viisi keskeisintä Oulu2026-toiminnan toivottua vaikutusta omassa kunnassaan, vain neljä vastaajaa (12 %, n=33) valitsi kuntalaisten kokemuksen vahvistumisen kuulumisesta eurooppalaiseen yhteisöön. Päätöksentekijöiden keskuudessa saman väitteen viiden tärkeimmän joukkoon arvotti 14 vastaajaa (8 %, n=170).

121 N:o 445/2014/EU, 7 artikla.
122 Sassatelli, 2008.
123 Lähdesmäki, 2008.

8. MAINE JA IMAGO

Miksi mittasimme

Maine ja imago on kuudes Oulu2026-arviointikehyksen teema. Myönteinen alueen ja kaupungin imago on yksi aluekehittämisen keskeisiä voimavaroja.[124] Positiivinen imago lisää alueen vetovoimaa. Alueet, jotka tunnistavat imagon, maineen ja identiteetin merkityksen ja osaavat huomioida ne kaupunkikehityksessään, menestyvät kaupunkiseutujen välisessä kilpailussa.[125] Hyvä maine heijastuu myönteisesti myös aluetalouteen. Hyvämaineinen alue mielletään luotettavaksi, kilpailukykyiseksi, vetovoimaiseksi ja ratkaisutilanteissa sidosryhmiensä ensimmäiseksi valinnaksi. Epämääräinen tai heikko alueeseen liitettävä mielikuva ei herätä kiinnostusta, ja pahimmillaan se muuttuu kaupunkiseudun kannalta negatiiviseksi.[126] Positiivisen käsityksen ja mielikuvien luominen kaupunkiseudusta sen omien vahvuuksien ja historian lähtökohdista ovat konkreettisia aluebrändin rakentamisen keinoja edistää alueen vetovoimaa ja toisaalta erottaa alue muista kaupunkiseuduista.[127]

Maine liittyy mielikuviin, jotka muodostuvat laajasti erilaisista aineettomista tekijöistä.[128] Näitä tekijöitä ovat esimerkiksi kaupunkien ja alueiden politiikka, talous tai kulttuuri. Hyvä maine vetää puoleensa investointeja, matkailijoita ja työvoimaa – heikko maine puolestaan heikentää alueen kilpailukykyä.[129] Heikko alueellinen identiteetti vähentää alueen toimijoiden ja asukkaiden kiinnostusta alueelliseen kehittämiseen ja päätöksentekoon. Alueellista imagoa on myös vaikea rakentaa alueille, joihin ei samaistuta ja joita ei tunneta.[130] Pitkäjänteinen toiminta, selkeä profilointi ja määrätietoinen alueen brändin ja imagon rakennus mahdollistavat lopulta kaupunkiseudulle positiivisen maineen muodostumisen.[131] Tapahtumallisuus kuten kulttuuripääkaupunkitoiminta on keino vaikuttaa kaupunkien ja alueiden positiivisen imagon ja maineen muodostumiseen.[132] Yhteisöissä ja verkostoissa tapahtuva kulttuuripääkaupunkitoiminta ja siitä viestintä voi parhaimmillaan tuottaa positiivisia mielikuvia isäntäkaupungista ja tapahtuman sidosryhmistä, minkä tuloksena Euroopan kulttuuripääkaupunki -tittelistä on muodostunut merkittävä aluekehitystä tukeva ja alueen brändiä vahvistava tekijä.[133]

124 Esim. Ruokolainen, 2017.
125 Zimmerbauer, 2008; Halonen, 2016.
126 Halonen, 2016.
127 emt.
128 Halonen, 2016, s. 99.
129 Anholt, 2009; Halonen, 2016.
130 Zimmerbauer, 2008, s. 69.
131 Halonen, 2016.
132 García, 2017; Heikkinen, 2000; Liu, 2015.
133 Hakala & Lemmetyinen, 2013.

Euroopan kulttuuripääkaupunkitoiminnan erityisten tavoitteiden mukaisesti kulttuuripääkaupunkitoiminnan tavoitteena on kohottaa kaupunkien kansainvälistä profiilia kulttuurin kautta. Toiminnallisten tavoitteiden mukaisesti kulttuuripääkaupunkia ja sen kulttuuriohjelmaa tulee markkinoida osana toimintaa ja parantaa asukkaiden kansainvälisiä näkymiä.[134] Oulun kaupunkistrategian mukaan kulttuuri-ilmastonmuutoksen tarkoituksena on muun muassa vahvistaa Oulun veto- ja pitovoimaa.[135] Oulun kaupungin kulttuuristrategian yhtenä tavoitteena on nostaa Oulu merkittäväksi kulttuurimatkailukohteeksi.

Oulu2026-hakukirjassa strategiset tavoitteet liitetään maine- ja imagokysymyksiin. Toiminnan tavoitteena on edesauttaa eloisan ja kiehtovan kaupungin kehittymistä niin, että yhä useampi Euroopassa tietää, missä Oulu on ja mitä Oulussa osataan. Lisäksi halutaan edistää koko alueen imagoa nostamalla esiin korkealaatuisia tapahtumia, erityistä kulttuuria ja pehmeitä arvoja, jotka vievät kulttuuri-ilmastonmuutosta eteenpäin.[136] Kulttuuripääkaupunkitoiminta on siten Oulun kaupungin ja alueen mainetta ja imagoa kehittävä strateginen toimenpide. Euroopan kulttuuripääkaupunkitoimintaan liittyvät tavoitteet tukevat koko kaupungin tasolla tapahtuvaa imagonrakennusta, positiivisten mielikuvien muodostumista ja siten vetovoimaisuuden lisäämistä.

Miten mittasimme ja mitä löysimme

Hakukirjassa Oulu2026 esitetään ainutkertaisena tilaisuutena kehittää sekä Oulun kaupungin että koko alueen imagoa ”nostamalla esiin korkealaatuisia tapahtumia, erityistä kulttuuria ja pehmeitä arvoja, jotka vievät kulttuuri-ilmastonmuutosta eteenpäin”.[137] Oulu2026-toiminta liitetään vahvasti Oulun kaupungin brändinuudistustyöhön, ja kuvataan Oulun kaupungin uudistavan brändiään Oulu2026-tarinan mukaiseksi. Koska tavoitteet kytkeytyvät tiiviisti juuri Ouluun, myös maineen ja imagon muutosta seuraavat indikaattorit kohdistuvat pääosin Oulun kaupunkiin liittyviin teemoihin. Lisäksi toteutetaan syventäviä laadullisia tarkasteluja.

Osa indikaattoreista kytkeytyy hakukirjan määrällisiin menestystekijöihin. Näitä ovat Oulun maineen kasvattaminen kulttuurikaupunkina Suomessa 25 prosentilla[138], jonka toteutumista seurataan määrällisellä indikaattorilla, sekä Oulun kansainvälisen näkyvyyden kasvattaminen 25 prosentilla vuoteen 2027 mennessä, jonka toteutumista seurataan määrällisellä indikaattorilla sekä syventävällä laadullisella tarkastelulla.

Kaikkien indikaattorien lähteenä on kansalaiskysely, jossa kysytään kansalaisten näkemyksiä Oulun kaupungista eurooppalaisena kaupunkina ja kulttuurikaupunkina. Lisäksi kysytään näke-

134 No 445/2014/EU, artikla 2. Ks. kuva 3, s. 9.
135 Oulun kaupunkistrategia, 2020.
136 Hakukirja, 2021.
137 Hakukirja, 2021, s. 106.
138 Hakukirja, 2021, s. 15.

myksiä Oulun maineesta ja imagosta sekä Oulussa asuvilta että yleisesti kansalaisilta. Tutkimusasetelma ja kansalaiskyselyn aineisto antavat mahdollisuuden seurata ja verrata Oulussa, muualla Oulu2026-alueella ja muualla Suomessa asuvien vastauksia liittyen Oulua koskeviin imago- ja mainekysymyksiin, joihin keskitymme syvemmässä laadullisessa tarkastelussa.

Syventävät laadulliset tarkastelut laajentavat analyysia Oulu2026-toiminnan medianäkyvyydestä sekä Oulun maineen kehityksestä Oulu2026-toiminnan myötä.

Maine ja imago: lähtötilanne indikaattoreiden valossa

Mainetta ja imagoa kuvaa neljä määrällistä indikaattoria (taulukko 16).

TAULUKKO 16. Määrälliset indikaattorit: maine ja imago.

Indikaattori	Vuosi 2022	Lähde
Kansalaisten kokemus Oulusta eurooppalaisena kaupunkina	**3,5** (asteikolla täysin eri mieltä – täysin samaa mieltä)	Kansalaiskysely (n=2 742)
Kansalaisten kokemus Oulusta kulttuurikaupunkina	**3,5** (asteikolla täysin eri mieltä – täysin samaa mieltä)	” (n=2 726)
Asukkaiden käsitys Oulun imagosta ja maineesta	**3,3** (Oululla on hyvä maine) (asteikolla täysin eri mieltä – täysin samaa mieltä)	” (n=1 317)
Muiden kansalaisten käsitys Oulun imagosta ja maineesta	**3,8** (Oululla on hyvä maine) (asteikolla täysin eri mieltä – täysin samaa mieltä)	” (n=1415)

Lähtötilanteessa kansalaisten arviot Oulusta eurooppalaisena kaupunkina ja kulttuurikaupunkina vaihtelevat alueittain jonkin verran. Kaikista kansalaiskyselyn vastaajista useimmat pitivät Oulua eurooppalaisena kaupunkina (keskiarvo 3,5) ja kulttuurikaupunkina (3,5) asteikolla yhdestä (täysin eri mieltä) viiteen (täysin samaa mieltä).

Oululaiset vastaajat näkivät muita harvemmin Oulun eurooppalaisena kaupunkina. Oululaisista vastaajista[139] 53 prosenttia, muualla Oulu2026-alueella asuvista vastaajista[140] 63 prosenttia ja muualla Suomessa asuvista vastaajista[141] 66 prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että Oulu on eurooppalainen kaupunki.

Arviot Oulusta kulttuurikaupunkina vaihtelivat alueittain enemmän. Oululaisista vastaajista 52 prosenttia, muualla Oulu2026-alueella asuvista vastaajista[142] 67 prosenttia ja muualla Suomessa asuvista vastaajista[143] 64 prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että Oulu on kult-

139 n=1 323
140 n=334
141 n=1 085
142 n=333
143 n=1 081

tuurikaupunki. Jokseenkin tai täysin eri mieltä Oulusta kulttuurikaupunkina oli oululaisten vastaajien keskuudessa vastaajaryhmistä selkeästi eniten: 34 prosenttia.

Oulu2026-toiminnan medianäkyvyyden kattavuus ja äänensävy

Hakukirjassa kuvataan Oulu2026-toiminnan viestinnän toteutus kolmessa vaiheessa. Lähtötilanteessa vuodesta 2022 vuoteen 2024 on suunnitelman mukaan kiinnostuksen herättämisen vaihe. Vaiheen keskeisiä tavoitteita ovat aktiivinen osallistuminen, mielenkiinnon herättely ja yhteistyön kasvattaminen. Keskeisiä teemoja esitellään aktiivisella markkinoinnilla sekä toteutetaan kampanjoita Oulun alueella ja kaikissa digitaalisissa kanavissa. Muita vaiheita ovat yhteyden muodostamisen vaihe (2024–26) sekä juurruttamisen vaihe (vuodesta 2027).[144]

Syventävä tarkastelu kuvaa Oulu2026-toiminnan medianäkyvyyden kattavuuden ja äänensävyn kehittymistä eri vaiheiden aikana. Jatkossa tietoa saadaan Oulun kulttuurisäätiön yhteistyökumppani Meltwaterin tuottaman aineiston kautta. Mediaseurannasta saadaan tietoa maininnoista sekä äänensävystä Meltwaterin määrittelemällä tavalla.[145] Lähtötilanteessa tietoa Oulusta ja Oulu2026-toiminnasta saatiin kotimaisen ja kansainvälisen median maininnoista. Lisäksi tietoa saadaan Oulu2026:n sosiaalisen median kanavista, joita vuonna 2022 olivat Facebook, Instagram ja Youtube. Twitteristä (nykyinen X) tietoja ei ollut lähtötilanteen raportointivaiheessa saatavilla.

Vuoden 2022 aikana Oulu2026-toiminnan kansallinen medianäkyvyys painottui vahvasti Ouluun ja Oulun seutuun. Kotimaan lehdistössä näkyvyys jakautui varsin tasaisesti vuoden aikana. Valtakunnallisessa lehdistössä yhtenä painopisteenä oli uuden vuoden juhlintaan liittyvä uutisointi koskien Oulun kaupungin päätöstä olla ampumatta ilotulitteita. Uutisessa nostettiin esiin Oulu2026-toiminnan tavoite hiilineutraalista tapahtumatuotannosta ja tavoitteesta tehdä Oulusta Euroopan kestävin kulttuuripääkaupunki. Uutista julkaistiin useissa maakuntalehdissä Savossa, Kymessä, Etelä-Suomessa ja Uudellamaalla. Sävyltään uutisointi oli neutraalia.

Oulu2026-toiminnan kansainvälinen medianäkyvyys vuonna 2022 painottui pääasiallisesti kulttuuriohjelmahaun uutisoinnin yhteyteen: yhdeksästäkymmenestäviidestä kansainvälisessä lehdistössä esiin nousseesta Oulu2026-maininnasta 77 sijoittuu lokakuun alkuun, jolloin kulttuuriohjelmahaku julkistettiin (ks. Oulun kulttuurisäätiö, 2022). Tiedote sai näkyvyyttä Ruotsissa, Tanskassa, Saksassa, Italiassa, Espanjassa, Ranskassa ja Isossa-Britanniassa sekä myös Euroopan ulkopuolella kuten Yhdysvalloissa, Meksikossa, Intiassa ja Chilessä.

144 Hakukirja, 2021, s. 107.

145 Meltwaterin käyttämä luonnollisen kielen prosessoinnin algoritmi luokittelee mediaosumat positiivisiin, negatiivisiin, neutraaleihin ja luokittelemattomiin osumiin. Kielimalli ottaa huomioon myös esimerkiksi emojit.

TAULUKKO 17. Oulu2026-mediaseuranta vuodelta 2022.

Seurantakohde	Lkm. 2022
Oulu-maininnat kotimaisessa mediassa	23 988
Oulu-maininnat kansainvälisessä mediassa	17 061
Oulu2026-maininnat kotimaisessa mediassa	444
Oulu2026-maininnat kansainvälisessä mediassa	99
Vierailukerrat Facebook-sivulla	27 289
Oulu2026-Facebook-kanavan seuraajat	1 024
Vierailukerrat Instagram-profiilissa	11 508
Oulu2026-Youtube-kanavan tilaajat	79
Oulu2026-Youtube-kanavan videoiden katselukerrat	9 013

Oulun maineen kehitys Oulu2026-toiminnan myötä

Syventävä laadullinen tarkastelu analysoi Oulun kaupungin maineen kehitystä Oulu2026-toiminnan toteutuksen myötä. Tarkastelun lähtökohtana ovat Oulun kaupunkiin liitettävät mielikuvat sekä Oulu2026-toimintaan liittyvä muutos. Aineistona hyödynnetään esimerkiksi kansalaiskyselyssä kerättävää aineistoa. Seurantaa kehitetään yhteistyössä Oulun yliopiston kauppakorkeakoulun kanssa.

Lähtötilanteen kartoitusta varten toteutetussa kansalaiskyselyssä kaikkia vastaajia pyydettiin kuvaamaan Oulua yhdellä sanalla. Oulua kuvaaviksi käsitteiksi kertyi kaikkiaan 2 331 luokittelukelpoista adjektiivia ja substantiivia, jotka luokiteltiin tutkijoiden toimesta positiivisiin, negatiivisiin ja neutraaleihin adjektiiveihin sekä yleisemmin ilmaistuihin substantiiveihin. Näin luokiteltuna mielikuva Oulusta on varsin positiivinen. Kaikkiaan positiivisia adjektiiveja oli hieman puolet vastauksista, kun negatiivisia oli hieman yli kolmannes ja neutraaleja noin 10 prosenttia sanoista. Merkitykseltään epäselviä adjektiiveja oli vajaa 10 prosenttia.

Positiivisessa mielessä Oulua kuvattiin monipuolisena, kauniina, mukavana ja kehittyvänä kaupunkina. Negatiivisessa mielessä Oulua pidetään tuulisena, kylmänä ja kaukana sijaitsevana tylsänä kaupunkina. Neutraaleissa adjektiiveissa pohjoinen sijainti ja merellisyys korostuivat. Myös substantiiveissa korostui meri, mutta myös koti. Muita eniten esiin nousseita sanoja olivat teknologia, Kärpät ja yliopisto. Kulttuuria käsitteenä ei juurikaan mainittu. Esiin tosin nostettiin joitakin oululaisittain ikonisia kulttuurikäsitteitä kuten Toripolliisi tai ”paska kaupunni”.

Lisäksi kansalaiskyselyn vastaajia pyydettiin arvioimaan väitteitä Oulusta matkailukohteena ja asuinkaupunkina. Reilusti yli puolet (62 %) muualla maassa asuvista vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että Oulu on kiinnostava matkailukohde. Sen sijaan oululaisista vas-

taajista vain hieman yli kolmannes (34 %) ajatteli samoin. Suuri osa muualla kuin Oulussa asuvista Oulu2026-alueen vastaajista (67 %) arvioi Oulun olevan eläväinen kaupunki. Samaa mieltä muualla Suomessa asuvista oli 62 prosenttia ja oululaisista vastaajista oli hieman yli puolet (53 %).

Vaikka oululaiset eivät koe kotikaupunkiaan yhtä kiinnostavana matkailukohteena kuin muualla asuvat, arvioivat oululaiset kotikaupunkinsa viihtyisäksi asuinpaikaksi. Enemmistö (73 %) oululaisista vastaajista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että Oulu on viihtyisä asuinkaupunki. Tässä yhteydessä oululaisten vastaajien asenteet olivat muita ryhmiä positiivisempia, sillä 61 prosenttia muissa Oulu2026-alueen kunnissa ja 54 prosenttia muualla Suomessa asuvista vastaajista arvioi samoin.

Yleisten mielikuvien ja käsitysten lisäksi kansalaisia pyydettiin arvioimaan Oulu2026-toiminnan vaikutuksia mielikuviin Oulu2026-alueesta. Väite ”Oulu2026-toiminta vaikuttaa myönteisesti käsityksiin alueesta” liittyy sisäisen paikkaan kiinnittymisen lisäksi ulkoisiin vetovoimatekijöihin. Kaikkein myönteisimpiä odotuksia Oulu2026-toiminnan vaikutuksista oli lähtötilanteessa Oulu2026-alueen asukkailla, joista 76 prosenttia oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että Oulu2026-toiminta vaikuttaa positiivisesti käsityksiin alueesta. Muualta Suomesta vastanneista 70 prosenttia arvioi samoin. Oulussa asuvat vastaajat (67 %) eivät nähneet Oulu2026-toiminnan vaikutuksia yhtä positiivisina. 13 prosenttia oululaisista vastaajista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä siitä, että Oulu2026-toiminta vaikuttaisi myönteisiin käsityksiin aluetta kohtaan.

KUVA 10. Näkemyksiä Oulu2026-toiminnan vaikutuksista käsityksiin alueesta.

Oulu2026-toiminta ja ohjelma vaikuttaa myönteisesti käsityksiin alueesta?

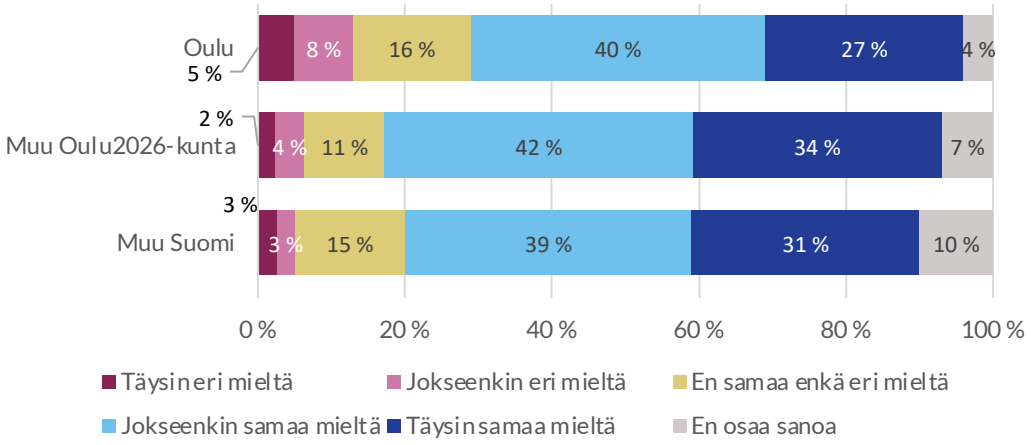

9. KOHTI KULTTUURI-ILMASTONMUUTOSTA

Oulu2026 – Euroopan kulttuuripääkaupunkitoiminta on Oulun kaupunkiin ja laajemmin Pohjois-Suomeen kohdistuva aluekehittämishanke, jonka tavoitteena on kulttuuri-ilmastonmuutos (*Cultural Climate Change, CCC*). Terminä ja tavoitteena kulttuuri-ilmastonmuutos pitää sisällään monitulkintaisia käsitteitä ja näkökulmia. Oulu2026-hakukirjan mukaan kulttuuri-ilmastonmuutoksessa on kyse yhteistyöstä ja yhdessäolon tunteesta sekä ihmisten muuttuneista tavoista olla vuorovaikutuksessa keskenään.[146] Hakukirjassa kulttuuri-ilmastonmuutoksen tavoitetta konkretisoidaan kolmen tavoitekokonaisuuden kautta: tarkoituksena on kehittää eloisa ja kiehtova kaupunki, tasapainoinen yhteisö ja luova alue tuomalla kulttuuriohjelman keinoin ihmisiä yhteen, luomalla kohtaamisia ja uusia yhteyksiä, parantamalla yhteistyötä sekä yhdistämällä ennen näkemättömällä tavalla teknologiaa, taidetta ja luontoa.

Kulttuuri-ilmastonmuutoksen kehitys on Oulu2026-arviointikehyksen seitsemäs ja kokoava teema (ks. luku 1). Kulttuuri-ilmastonmuutosta seurataan kahdella tasolla: määrällisten indikaattorien kautta arvosanaseurantana sekä laajempina syventävinä tarkasteluina. Syventävät tarkastelut jäsentyvät kolmen Oulu2026-hakukirjan päätavoitteen mukaan liittyen paikkaan, yhteisöön ja luovuuteen. Ne heijastavat vaikutuksia taloudelliseen, kulttuuriseen ja sosiaaliseen kehitykseen, joita Euroopan komission kulttuuripääkaupunkeja koskeva päätös korostaa (ks. luku 2). Kulttuuri-ilmastonmuutosta koskeva syventävä tarkastelu pohjaa edellä käsiteltyihin Oulu2026-arviointikehyksen teemoihin ja kokoaa yhteen niiden keskeiset johtopäätökset.

146 Bid Book, 2021, s. 7, 8.

Arvosanat kulttuuri-ilmastolle

Määrällinen arvosanaseuranta kulttuuri-ilmastonmuutoksen kehityksestä perustuu laajalta vastaajajoukolta kyselyillä koottuun tietoon eri väestöryhmien kokemuksesta kulttuuri-ilmastonmuutoksen tilanteesta. Kyselyt toteutetaan kolme kertaa, kahdesti ennen pääkaupunkivuotta (vuosina 2022 ja 2025) sekä kerran pääkaupunkivuoden jälkeen (vuonna 2027) (ks. taulukko 1).

Vastaajaryhmiä olivat lähtötilanteessa kansalaiset, taide- ja kulttuuritoimijat, valtuutetut ja kulttuurista vastaavat viranhaltijat Oulussa ja muualla Oulu2026-alueella. Jatkossa kohde- ja sidosryhmät täydentyvät niin, että indikaattorin seurannassa huomioidaan myös paikalliset Oulu2026-ohjelmahankkeiden toimijat, Oulu2026-kulttuuriohjelman parissa toimivat vapaaehtoiset ja alueella toimivat yritykset.

Kyselyaineisto vastaa seuraaviin kysymyksiin: ”Minkä arvosanan antaisit Oulun kulttuuri-ilmastolle tällä hetkellä?” (kansalaiskysely) ja ”Minkä arvosanan antaisit kuntasi kulttuuri-ilmastolle tällä hetkellä?” (taide- ja kulttuurialan toimijat, kulttuurista vastaavat virkamiehet ja päätöksentekijät). Indikaattorit jäsentyvät näiden kahden kysymyksen kautta arvioihin kansalaisten arvioihin Oulun kulttuuri-ilmastosta sekä muiden vastaajaryhmien arvioihin oman kunnan kulttuuri-ilmastosta. Arvioinnin asteikko on 0–10 (erittäin huono–erittäin hyvä).[147] Tieto ilmoitetaan vastausten keskiarvona (taulukko 18).

TAULUKKO 18. Määrälliset indikaattorit: kulttuuri-ilmastonmuutos.

Indikaattori	**Keskiarvo** (asteikolla 0–10)	**Lähde**
Kansalaisten arvio Oulun kulttuuri-ilmastosta		
Kaikki vastaajat	**6,0**	Kansalaiskysely (n=2 734)
Oululaiset	**5,6**	‘’ (n=1 318)
Muiden Oulu2026-kuntien asukkaat	**6,3**	‘’ (n=332)
Muiden kuntien asukkaat Oulu2026-alueen ulkopuolella	**6,3**	‘’ (n=1 084)
Arvio oman kunnan kulttuuri-ilmastosta		
Kulttuuritoimijat kaikissa Oulu2026-alueen kunnissa	**5,0**	Toimijakysely (n=116)
Kulttuuritoimijat Oulussa	**4,7**	“(n=64)
Kulttuuritoimijat muissa Oulu2026-kunnissa	**5,5**	“(n=42)
Kulttuurista vastaavat viranhaltijat Oulu2026-alueen kunnissa	**6,6**	Viranhaltijakysely (n=33)
Valtuutetut Oulu2026-alueen kunnissa	**6,6**	Valtuutettukysely (n=170)

147 Kulttuuri-ilmastonmuutos on kysymyksen yhteydessä kuvattu seuraavasti: Oulu2026 tavoittelee kulttuuri-ilmastonmuutosta. Tavoitteena on yhdistää asioita yllättävälläkin tavalla, luoda kohtaamisia ja synnyttää vuorovaikutusta ihmisten välille kulttuurin ja taiteen keinoin.

Lähtötilanteessa kokemus Oulun kulttuuri-ilmastosta oli korkein muiden kuin oululaisten vastaajien keskuudessa. Muiden kuin oululaisten vastaajien arvio Oulun kulttuuri-ilmastosta oli keskimäärin 6,3. Oululaisten vastaajien arvioiden keskiarvo oli lähtötilanteessa 5,6. Nuoret, alle 25-vuotiaat Oulussa asuvat vastaajat kokevat Oulun kulttuuri-ilmaston keskimääräistä parempana (6,4), kun taas yli 25-vuotiaat oululaiset vastaajat kaikista heikoimpana (5,4). Oulussa kulttuuri-ilmasto koetaan heikoimpana kuntaliitosalueilla[148] (5,1) ja selkeästi vahvempana Oulun keskustassa, keskustan lähialueilla ja keskustan kaukaisemmilla alueilla (5,6–5,8).

Oulu2026-alueen kulttuuritoimijoilta kysyttiin arviota oman kuntansa kulttuuri-ilmastosta. Arvioiden keskiarvo oli 5,0. Kulttuuritoimijat Oulussa arvioivat oman kuntansa kulttuuri-ilmaston tilan (keskiarvo 4,7) muiden Oulu2026-kuntien kulttuuritoimijoita heikommaksi (keskiarvo 5,5). Arvio oman kunnan kulttuuri-ilmaston keskiarvosta oli korkein kuntien kulttuurista vastaavien viranhaltioiden ja valtuutettujen keskuudessa (keskiarvo 6,6).

Yhteenveto ja johtopäätökset: kulttuuri-ilmaston tila vuonna 2022

Tässä luvussa kootaan yhteen keskeiset johtopäätökset Oulu2026-toiminnan lähtötilanteesta vuonna 2022. Kokoamme keskeiset johtopäätökset kolmen kulttuuripääkaupunkitoiminnan päätavoitteen alle.

Havaintoja peilataan myös mahdollisiin riskeihin, joita hakukirjassa listataan Oulu2026-toiminnan onnistuneelle toteutukselle.[149] Osa riskeistä liittyy yleiseen toimintaympäristöön, osa puolestaan kulttuuripääkaupunkihankkeen toteuttamiseen. Ennakoimattomiin tapahtumiin ja äkillisiin muutoksiin toteutusympäristössä kuuluu muuttunut maailmanpoliittinen tilanne, jonka vuoksi Venäjän suuntaan suunniteltu yhteistyö ei todennäköisesti toteudu suunnitellusti. Yhtenä keskeisenä kulttuuripääkaupunkivuoden toteuttamiseen kuuluvana riskinä tunnistetaan riittämätön budjetti tai talouskriisi vuosina 2022–2027. Nykyisellään julkisen talouden tilanne ei näytä hyvältä. Taloudellisen riskin pienentämiseksi keskeistä on esimerkiksi yritysyhteistyökumppaneiden saaminen.

148 Ylikiiminki, Haukipudas, Kello, Kiiminki, Jääli, Oulunsalo, Yli-Ii
149 Hakukirja, 2021, s. 102–103.

Eloisa, kiehtova kaupunki

• **Kansalaisten näkemykset Oulusta ovat varsin myönteisiä.** Lähtötilanteessa kansalaisten näkemys Oulusta eurooppalaisena kaupunkina ja kulttuurikaupunkina on varsin positiivinen. Oululaiset pitävät Oulua kulttuurikaupunkina harvemmin kuin muualla asuvat kansalaiset. Oululaiset pitävät valtaosin Oulua viihtyisänä asuinkaupunkina; mielikuvat ovat kielteisemmät muualla Oulu2026-alueella ja etenkin muualla Suomessa.

• **Viestinnän tulee jatkossa tavoittaa yhä laajempia kohderyhmiä myös Oulu2026 -alueen ulkopuolella.** Oulu2026-toiminnan medianäkyvyys on lähtötilanteessa ollut varsin maltillista ja liittynyt etenkin ohjelmatyöviestintään. Lähtötilanteessa kiinnostus osallistua kulttuuripääkaupunkivuoden toimintaan Oulu2026-alueella on varsin hyvällä tasolla, mutta alueen ulkopuolella heikompaa. Hakukirjassa riskeinä tunnistetaan keskeisten sidosryhmien ja yleisöjen heikko sitoutuminen sekä se, ettei Oulu2026 tavoita kohderyhmiä eikä viestintä puhuttele tai saavuta paikallisia, kansallisia, eurooppalaisia ja kansainvälisiä yleisöjä eikä kumppaneita.

• **Hakukirjassa esitetystä ohjelmasta suurin osa on toteutumassa vakiintuneiden kulttuurilaitosten ulkopuolella, mutta samaan aikaan vakiintuneet rakenteet pitää huomioida pitkäaikaisen vaikuttavuuden takaamiseksi.** Tiloihin liittyvät kysymykset ovat keskeisiä kulttuuripääkaupunkivuoden toteutuksessa, sen onnistumisessa ja tulevaisuuteen jäävässä perinnössä. Uusien kulttuuriohjelman toteutuspaikkojen osalta keskeistä on luoda selkeä strategia tulevaisuuteen siitä, mitkä tilat jäävät pysyviksi ja mitkä ovat tilapäisiä ja vain kulttuuripääkaupunkivuoden ajan toimivia: saadaanko Oulun keskusta-alueiden ulkopuolelle ja muiden Oulu2026-kuntien alueelle myös kulttuuripääkaupunkivuoden jälkeen pysyviä tiloja ja kulttuuritoiminnan paikkoja.

• **Lähtötilanteessa kulttuuritoimijat kokevat tilojen saatavuuden melko heikoksi ja kulttuuripääkaupunkivuodelta toivotaan tilojen saatavuuden parantumista.** On tärkeä huolehtia hyvissä ajoin siitä, että tiloja riittää sekä kulttuuripääkaupunkivuoden toimintaan että kulttuuritoimijoiden perustoimintaan, joka jatkuu myös vuoden 2026 jälkeen ja jolle kulttuuripääkaupunkivuosi saattaa olla hyvä oman toiminnan kehittämisen ja edistämisen paikka. Lähtötilanteessa tiloihin liittyvät hankkeet ovat alueen kunnissa monin osin alkutekijöissään tai suunnitelmatasolla. Hakukirjassa riskinä tunnistetaan, etteivät kulttuuriohjelman toteutuspaikkojen korjaukset valmistu ennen vuotta 2026. Tämä riski on osin toteutumassa, mutta siihen on edelleen myös aikaa varautua.

Tasapainoinen yhteisö

• **Yhteishenkeä Oulussa ei koeta kovin vahvaksi.** Nuoret kokevat yhteishengen vanhempia vastaajia vahvemmaksi. Odotukset Oulu2026-toiminnalle ovat kahtalaiset: puolet eivät odota Oulu2026-toiminnan kohentavan yleistä ilmapiiriä alueella. Lähtötilanteessa alle puolet (48 %) oululaisista kansalaiskyselyn vastaajista kokee, että Oulussa kaikenlaisten ihmisten on hyvä olla. Omasta kunnasta ja alueesta ollaan kuitenkin varsin ylpeitä. Enemmistö vastaajista olettaa asuvansa kotikunnassaan viiden vuoden kuluttua. Yleisesti pitovoima näyttää varsin hyvältä. Merkille pantavaa kuitenkin on, että kansalaiskyselyn nuoret alle 25-vuotiaat vastaajat eivät usko yhtä yleisesti asuvansa kotikunnassaan viiden vuoden päästä kuin vanhemmat vastaajaryhmät. Lähtötilanne osoittaa, että kulttuuri-ilmastonmuutoksen keskeinen tavoite yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden vahvistamisesta on olennainen ja tarpeellinen.

• **Enemmistöä vastaajista Oulu2026-alueella kiinnostaa osallistua (tai ovat jo osallistuneet) Oulu2026-toimintaan.** Osallisuus ja osallistuminen ovat keskeisiä lähtökohtia koko Oulu2026-toiminnalle ja toiminnan kautta pyritään kehittämään esimerkiksi uudenlaisia tapoja osallistua. Osallistumiseen ja osallisuuteen liittyvistä asioista, esimerkiksi tapahtumien osallistujamääristä, ei kuitenkaan lähtötilanteessa ole vielä mahdollista juurikaan raportoida. Tulevaisuudessa on tärkeää seurata, miten yleisö ottaa vastaan erilaiset osallistumisen muodot, esimerkiksi hybridit tavat osallistua ja kokea taidetta ja kulttuuria verkon välityksellä. Yhteisöllisyyden ja hyvinvoinnin teema kytkeytyy tiiviisti osallistumisen ja osallisuuden kysymyksiin.

• **Kulttuuripääkaupunkitoiminnalla on paljon mahdollisuuksia yhteistyön edistämisessä alueella.** Paikallisella tasolla kulttuuritoimijat tekevät jo paljon yhteistyötä, mutta muilla tasoilla (etenkin kansainvälisellä) vielä vähän. Oulu2026-toiminnan on jo tähän mennessä koettu edistäneen yhteistyötä. Hakukirjassa alueellisen yhteistyön riskinä tunnistetaan vastakkainasettelu Oulun kaupungin ja alueen muiden kuntien välillä sekä se, ettei alue jaa Oulu2026-kokonaisuuden omistusta. Muissa Oulu2026-alueen kunnissa koetaan ainakin osin ulkopuolisuutta toiminnan suhteen ja että Oulu2026-toiminta ei kunnissa ole vielä näkyvää. Kuntien resurssit ja lähtökohdat osallistua kulttuuripääkaupunkitoimintaan vaihtelevat paljon. Joissakin kunnissa yksi henkilö saattaa olla ainoa linkki Oulun kulttuurisäätiön ja kunnan välillä; tämä heikentää toiminnan ja verkostojen kestävyyttä.

• **Kansalaisilla ja päätöksentekijöillä on erilaisia odotuksia kulttuuripääkaupunkitoiminnan vaikutuksista yhteisöllisyyteen.** Kansalaiset eivät näe Oulu2026-toiminnan yhteyttä yhteisöllisyyden vahvistamiseen yhtä laajasti kuin viranhaltijat ja päätöksentekijät.

Luova alue

• **Odotukset kulttuuriohjelmaa kohtaan ovat korkealla.** Päätöksentekijöiden suhtautuminen kulttuuriin ja Oulu2026-toimintaan on varsin positiivinen. Kulttuuritoimijoiden mielikuva ohjelman taiteellisesta laadusta lähtötilannevaiheessa on varsin hyvä.

• **Ohjelmahankkeiden tuotantoja on jo paljon käynnissä ja lisää valitaan vielä ohjelmahaun kautta – kokonaisuus täydentyy ja muokkautuu.** Kaikissa lippulaivatuotannoissa totutustapana korostuvat yleisöä osallistavat yhteistuotannon menetelmät ja laaja-alainen yhteistyö, noudatellen Oulu2026-toiminnalle asetettuja tavoitteita. Hakukirjan kokonaisbudjetti on painottunut ohjelmasisältöihin.

• **Suurin osa hakukirjassa esitellyistä hankkeista on suunniteltu toteutettavaksi kansainvälisten kumppaneiden kanssa.** Hakukirjassa kumppaneina on mainittu esimerkiksi menneitä ja tulevia Euroopan kulttuuripääkaupunkeja ja titteliä hakeneita kaupunkeja, taide- ja kulttuurialan kansainvälisiä verkostoja, taidelaitoksia, festivaaleja, oppilaitoksia, taiteilijoita ja taiteilijaryhmiä. Hakukirjan hankkeissa on suunniteltu paljon kansainvälistä yhteistyötä (tavoite vähintään 80 %), joten odotuksena on, että yhteistyö kehittyy.

• **Kulttuuritoimijoiden kokemus kuntien tuesta ja mahdollisuudesta osallistua kulttuuria koskevaan päätöksentekoon on lähtötilanteessa varsin huono.** Toimijoiden kokemus ja päätöksentekijöiden näkemykset ovat monin osin ristiriidassa. Pitkäjänteinen kulttuuriin pohjautuva kaupunki- ja aluekehittäminen edellyttää toimintaedellytysten vahvistamista osana kulttuuripääkaupunkitoimintaa.

• **Taide- ja kulttuurilaitokset ovat kaupungin ja alueen keskeisiä kulttuuritoimijoita myös kulttuuripääkaupunkivuoden jälkeen.** On tärkeää, että niissä pystytään hyödyntämään kulttuuripääkaupunkivuoden mahdollisuuksia, ja että kulttuuripääkaupunkivuoden kautta voidaan edistää uusien yleisöjen ja käyttäjien löytämistä laitosten tiloihin ja niiden tarjoaman ohjelman pariin.

LÄHTEET

Anholt, S. (2009). *Places. Identity, Image and Reputation.* Palgrave Macmillan, London

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.

Alexander, V. D., Hägg, S., Häyrynen, S. & Sevänen, E. (toim.) (2017). *Art and the Challenge of Markets Volume 1. National Cultural Politics and the Challenges of Marketization and Globalization.* Palgrave Macmillan.

Anders, L. (2011). Alternative Initiatives, Cultural Intermediaries and Urban Regeneration: The Case of La Friche (Marseille). *European Planning Studies*, 19(5), 795–811.

Balsas, C. (2004). City Centre Regeneration in the Context of the 2001 European Capital of Culture in Porto, Portugal. *Local Economy*, 19(4), 396–410.

Bergsgard, N.A. & Vassenden, A. (2011). The legacy of Stavanger as Capital of Culture in Europe 2008: watershed or puff of wind? *International Journal of Cultural Policy*, 17(3), 301–320.

Davidson, S. (1998). Spinning the wheel of participation. *Planning*, April, 14–15.

Delrieu, V. & Gibson, L. (2017). Libraries and the geography of use: how does geography and asset ”attractiveness” influence the local dimensions of cultural participation? *Cultural Trends*, 26(1), 18–33.

Dodge, R., Daly, A., Huyton, J., & Sanders, L. (2012). *The challenge of defining wellbeing. International Journal of Wellbeing*, 2(3), 222–235.

Dooris, M. & Heritage, Z. (2011). Healthy cities: Facilitating the active participation and empowerment of local People. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 90(1), 574–591.

Dzupka, P. & Gróf, M. (2020). The influence of the new cultural infrastructure on residential property prices. Evidence from Kosice ECoC 2013. *Cities*, 110. https://doi.org/10.1016/j.cities.2020.103047

Ertiö, T. (2013). *Osallistuminen ja osallisuus Turun kulttuuripääkaupunkivuoteen 2011.* Tutkimusraportteja 1/2013. Turun kaupunki, Kaupunkitutkimusohjelma. https://issuu.com/turunviestinta/docs/tutkimusraportteja_1_2013

European Commission (2018). European Capitals of Culture (ECoC) 2020-2033. Guidelines for the cities' own evaluations of the results of their ECOC.

European Commission (2019). *European Capitals of Culture 2020 to 2033. A guide for cities preparing to bid.*

European Comission (2022). *European Capitals of Culture 2026. Oulu - First monitoring report.* First Monitoring Meeting Report by the ECOC Expert Panel Virtual Meeting, September 2022. https://culture.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-10/ecoc-2026-finland-first-monitoring-report-v2.pdf

Frey, B. (1998). Superstar museums: An economic analysis. *Journal of Cultural Economics*, 22, 113–125.

García, B, (2005). Cultural Policy and Urban Regeneration in Western European Cities: Lessons from Experience, Prospects for the Future. *Local Economy*, 19(4), 312–326.

García, B. (2017). 'If everyone says so.' Press narratives and image change in major event host cities. *Urban Studies*, 54(14) 3178–3198.

Grodach, C. (2010). Art Spaces in Community and Economic Development: Connections to Neighborhoods, Artists, and the Cultural Economy. *Journal of Planning Education and Research*, 31(1), 74–85.

Grossi, E., Sacco, P.L., Blessi, G.T. & Cerutti, R. (2011). The Impact of Culture on the Individual Subjective Well-Being of the Italian Population: An Exploratory Study. *Applied Research Quality Life*, 6, 387–410.

Gunay, Z. (2010). Conservation versus Regeneration? Case of European Capital of Culture 2010 Istanbul. *European Planning Studies*, 18(8), 1173–1186.

Hakala, U. & Lemmetyinen, A. (2013). 'Culture is the message': The status of Cultural Capital and its effect on a city's brand equity. *Place Branding and Public Diplomacy*, 9(1), 5–16.

Halonen, T. (2016). *Maineella menestykseen – mainetyö kaupunkiseudun kehittämisen välineenä. Tapaustutkimus maineen ja aluekehityksen yhteydestä kolmella kaupunkiseudulla.* Akateeminen väitöskirja. Acta Universitas Lapponiensis, 327. Lapin yliopisto. Rovaniemi. https://core.ac.uk/download/pdf/79177216.pdf

Heikkinen, T. (2000). In From The Margins: The City of Culture 2000 and the Image Transformation of Helsinki. *International Journal of Cultural Policy*, 6(2), 201-218,

Herrero, L.C., Sanz, J.A., Devesa, M. Bedate, A. & del Barrio. M.J. (2006). The economic impact of cultural events. A case-study of Salamanca 2002, European Capital of Culture. *European Urban and Regional Studies*, 13(1), 41–57.

Holden, J. (2015). *The Ecology of Culture*. A Report commissioned by the Arts and Humanities Research Council's Cultural Value Project. Arts & Humanities Research Council.

Honkasalo, M.-L. & Laukkanen, A. (2015). Osallisuus ja yhteisöllisyys hyvinvointia edistämässä. Taiteen ja kulttuurin vaikuttavuuden arviointi EU-hankkeissa. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja, 1*(1), 24–41.

Ilmonen, K. (2009). *The Role of culture in regional development work - changes and tensions.* Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Kainulainen, K. (2005). *Kunta ja kulttuurin talous: Tulkintoja kulttuuripääoman ja festivaalien aluetaloudellisista merkityksistä.* Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Acta Universitatis Tamperensis 475. Tampere University Press.

Kajdanek, K. (2021). Enjoyable events, excited audiences? Event experience during the Special Weekends of the European Capital of Culture Wrocław 2016. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, DOI: 10.1080/19407963.2021.1989693

Kangas, A. & Ruokolainen, V. (2012). *Toimintamalli muutoksessa. Tutkimus kuntien kulttuuripalveluista.* Cuporen verkkojulkaisuja 16. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö.

Karttunen, S., Lahtinen, E., Ruusuvirta, M., Kurlin, A., Karri, S. & KEA European Affairs. (2020). *Kohti avointa ja osallistavaa kaupunkia: kulttuurinen moninaisuus, osallistuminen ja saavutettavuus.* EspooCult -tietokortti 4. KEA European Affairs ja Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

Kiilakoski, T., Gretschel, A. & Nivala, E. (2012). Osallisuus, kansalaisuus ja hyvinvointi. Teoksessa Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa* (s, 9–34). Julkaisuja 118. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimus-seura.

Lemola, T., Lehenkari, J., Kaukonen, E., & Timonen, J. (2008). *Vaikuttavuuskehikko ja indikaattorit.* Suomen Akatemian julkaisuja 6/08. http://epiwww.aka.fi/globalassets/awanhat/documents/tiedostot/julkaisut/06_08-vindi.pdf

Lewica, M. (2005). Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital, and neighborhood ties. *Journal of Environmental Psychology*, 25(4), 381–395.

Lindqvist, K. & Lorentzen, A. (2015). Kultur för regional utveckling In: Gränsløs. *Tidskrift för studier av Öresundsregionens historia, kultur och samhällsliv*, *5*, 5–8.

Lindeborg, L. & Lindkvist, L. (2013). *The Value of Arts and Culture for Regional Development: A Scandinavian Perspective.* Routledge.

Liu, Y.-D. (2014). Socio-Cultural Impacts of Major Event: Evidence From the 2008 European Capital of Culture, Liverpool. *Social Indicators Research*, 115, 983–998.

Luonila, M., Ruusuvirta, M. Renko, V., Ruokolainen, O., Toivanen, M., Rausmaa, S., Haila, K., Korhonen, S., Hämäläinen, M. & Kilpi, J. (2020). *Suomi 100 -juhlavuoden vaikutukset: osa 2. Teema: Osallistuminen ja osallisuus.* Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020:12.

Luonila, M., Ruokolainen, O., Oksanen-Särelä, K., Kurlin Niiniaho, A., Vähäsantanen, S. & Karppinen, A. (2022). *Taide- ja kulttuurifestivaalien aluetaloudelliset mekanismit. Aluetalousvaikutusten mittaamisen haasteet ja mahdollisuudet.* Cuporen työpapereita 18. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

Lähdesmäki, T. (2008). Concepts of Locality, Regionality and Europeanness in Tallinn, Turku and Pécs as European Capitals of Culture. *Ethnologia Fennica*, 35(2), 6–15.

Markusen, A. & Gadwa, A. (2010). Arts and Culture in Urban or Regional Planning: A Review and Research Agenda. *Journal of Planning Education and Research*, *29* (3), 379–391.

Nemeth, A. (2010). Mega-events, Their Sustainability and Potential Impact on Spatial Development: The European Capital of Culture. *The International Journal of Interdisciplinary Social Sciences, 5*(4), 265–277.

Opetusministeriö (2009). *Vaikuttavuusindikaattorit kulttuuripolitiikan tietopohjan vahvistajina.* Opetusministeriön julkaisuja 2009:57. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75631/opm57.pdf

Oulun kaupunki (2022). *Oulun kaupunkistrategia.* https://www.ouka.fi/strategia

Oulun kaupunki (2021a). *You are part of the Cultural Climate Change.* Bid Book, Oulu2026 ECoC Candidate City. https://oulu2026.eu/en/bidbook/

Oulun kaupunki (2021b). *Cultural Climate Change. Oulun matka kohti kulttuuri-ilmastonmuutosta.* Oulu, vuoden 2026 Euroopan kulttuuripääkaupunkihakija. Hakemus, suomeksi toimitettu versio. https://oulu2026.eu/hakukirja/

Oulun kaupunki (2021c). *Oulun kulttuuristrategia.* https://www.ouka.fi/media/6462/download

Oulun kaupunki (2021d). Sivistys- ja kulttuuripalveluiden käyttösuunnitelma 2022 ja TS 2023-2024. Sivistys- ja kulttuurilautakunta 14.12.2021, §168. Oulun kaupunki, Sivistys- ja kulttuuripalvelut.

Oulun kaupunki (2023). Asteen verran esteettisempää asuinympäristöä. Hartaanselänrannan taideohjelma, Asuntomessut Oulussa 2025. Oulun kaupunki, kaupunkiympäristö, 20.2.2023. https://www.ouka.fi/media/6151/download

Oulun kulttuurisäätiö (2022). Euroopan kulttuuripääkaupunki Oulu2026-ohjelmahaku on avoinna – hakemuksia toivotaan kaikkialta Suomesta ja kansainvälisesti. https://oulu2026.eu/tiedotteet/euroopan-kulttuuripaakaupunki-oulu2026-ohjelmahaku-on-avoinna-hakemuksia-toivotaan-kaikkialta-suomesta-ja-kansainvalisesti/

Oulun kulttuurisäätiö (2023a). Oulun kulttuurisäätiö. https://oulu2026.eu/hallituksen-yhteystiedot/

Oulun kulttuurisäätiö (2023b). Mistä on kyse? https://oulu2026.eu/mista-on-kyse-oulu2026-kokonaisuudessa/ (luettu 30.10.2023)

Quinn, B. (2010). The European Capital Culture initiative and cultural legacy: An analysis of the cultural sector in the aftermath of Cork 2005. *Event Management*, *13*, 249–264.

Ruokolainen, O. (2017). *Suunniteltu luovuus. Kulttuuritoiminnot ja strateginen aluekehittäminen.* Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 2245. Tampere University Press.

Ruokolainen, O., Sokka, S., Tohmo, T. & Kurlin, A. (2019). *Taide- ja kulttuurilaitokset osana Jyväskylän hyvinvointia.* Cuporen julkaisuja 56. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

Ruokolainen, O., Luonila, M., Ruusuvirta, M., Renko, V., Toivanen, M., Rausmaa, S., Haila, K., Korhonen, S., Hämäläinen, M. & Kilpi, J. (2020). *Suomi 100 -juhlavuoden vaikutukset: osa 1: Johdanto, Teema: Yhteistyö ja organisoituminen.* Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020:10.

Sassatelli, M. (2008). European cultural space in the European cities of culture. Europeanization and cultural policy. *European Societies*, 10(2), 225–245.

van der Steen, T. & Richards, G. (2021). Factors affecting resident support for a hallmark cultural event: the 2018 European Capital of Culture in Valletta, Malta. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*, *13*(1), 107–123.

Sternberg, E. (2002). What makes buildings catalytic? How cultural facilities can be designed to spur surrounding development. *Journal of Architectural and Planning Research*, *19*(1), 30–43.

Tohmo, T. (2005). Economic Impacts of Cultural Events on Local Economies: An Input—Output Analysis of the Kaustinen Folk Music Festival. *Tourism Economics*, *11*(3), 431–451.

Virolainen, J. (2015). Näkökulmia osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen taiteen ja kulttuurin kentällä. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja*, *1*(1), 100–107.

Žilič Fišer, S. & Kožuh, I. (2019). The Impact of Cultural Events on Community Reputation and Pride in Maribor, The European Capital of Culture 2012. *Social Indicators Research*, 142, 1055–1073.

Zimmerbauer, K. (2008). *Alueellinen imago ja identiteetti liikkeessä.* Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. Yliopistopaino, Helsinki.

LIITTEET

Liite 1. Oulu2026-toimintaa seuraavat määrälliset indikaattorit ja syventävät tarkastelut.

SISÄLLÖT JA TARJONTA

Määrälliset indikaattorit

Oulu2026-ohjelmahankkeiden lukumäärä

Taide- ja teknologiaprojektien osuus Oulu2026-ohjelmahankkeista

Arvio Oulu2026-ohjelman taiteellisesta laadusta

Kansalaisten arvio Oulu2026-ohjelman sisällöstä

Ammattilaisten arvio Oulu2026-ohjelman sisällöstä

Oulun keskustan ulkopuolella toteutettujen projektien osuus Oulu2026-ohjelmasta

Tapahtumien lukumäärä Oulu2026-ohjelmassa

Oulu2026-ohjelman kokonaiskustannukset

Syventävät tarkastelut
Yleiskuva Oulu2026-ohjelmasta

TAIDE- JA KULTTUURIALAN TOIMINTAEDELLYTYKSET JA TOIMINTA

Määrälliset indikaattorit

Taide- ja kulttuuritoimijoiden kokemus kotikunnan toiminnalleen osoittamasta tuesta

Taide- ja kulttuuritoimijoiden kokemus mahdollisuudestaan osallistua kulttuuria koskevaan päätöksentekoon kotikunnassa

Taide- ja kulttuuritoimijoiden välinen yhteistyö Oulu2026-alueella

Taide- ja kulttuuritoimijoiden välinen yhteistyö muualla Suomessa

Taide- ja kulttuuritoimijoiden välinen yhteistyö muualla Euroopassa

Kansainvälisten yhteistyöprojektien osuus Oulu2026-ohjelmasta

Päätöksentekijöiden suhtautuminen Oulu2026-toimintaan kotikunnassaan

Päätöksentekijöiden suhtautuminen kulttuuriin kotikunnassaan

Syventävät tarkastelut
Oulu2026-ohjelmahankkeiden kanavoimat taloudelliset resurssit alueella
Kulttuuritoimijoiden osaamisen sekä toiminta- ja ansaintamallien kehittämiseen keskittyvät hankkeet Oulu2026-toiminnassa
Taide- ja kulttuuritoimijoiden yhteistyö eri tasoilla ja sektoreilla

TILAT

Määrälliset indikaattorit

Oulu2026-ohjelman toteutuspaikkojen lukumäärä

Vakiintuneiden kulttuuritilojen ulkopuolella järjestettävien tapahtumien osuus Oulu2026-ohjelmasta

Hybridisti tuotettujen projektien osuus Oulu2026-ohjelmasta

Kulttuuritoimijoiden näkemys toimintaedellytyksistä tilojen suhteen

Kulttuuritoimijoiden näkemys siitä, kuinka hyvin kunta tarjoaa tiloja kulttuuritoiminnan käyttöön

Toteutunut osuus Oulu2026-toimintaan listatuista hankkeista

Osana Oulu2026-toimintaa avattujen uusien kulttuuritilojen määrä alueella

Syventävät tarkastelut
Rakennushankkeet Oulu2026-toiminnassa
Oulun keskeisten taide- ja kulttuurilaitosten uudistaminen ja käytön laajentaminen
Osana Oulu2026-toimintaa avatut uudet kulttuurin tilat
Oulu2026-ohjelman toteutuspaikkojen maantieteellinen sijainti

OSALLISTUMINEN JA OSALLISUUS

Määrälliset indikaattorit

Oulu2026-ohjelman kävijämäärä

Yleisönä kiinnostumaan osallistuneiden osuus Oulu2026-alueen ulkopuolella

Oulu2026-ohjelmaan osallistuvien toimijoiden määrä

Oulu2026:n henkilöstömäärä

Osallistumista korostavien hankkeiden määrä eri puolilla Oulu2026-aluetta

Asukkaiden kokemus kulttuuriosallistumisen esteistä Oulu2026-alueella

Asukkaiden kiinnostus osallistua Oulu2026-toimintaan

Itsensä vähemmistöön kuuluviksi kokevien asukkaiden kiinnostus osallistua Oulu2026-toimintaan

Oulu2026-ohjelmaan osallistuvien vapaaehtoisten määrä

Syventävät tarkastelut
Osallistumista korostavat Oulu2026-ohjelmahankkeet eri alueilla ja eri väestöryhmille
Osallistumisen muodot ja esteet Oulu2026-toiminnassa
Vapaaehtoiset Oulu2026-toiminnassa

YHTEISÖLLISYYS JA HYVINVOINTI

Määrälliset indikaattorit

Vahvaa yhteisöllisyyttä kokeneiden osuus Oulussa

Ylpeyttä kotikunnastaan kokevien asukkaiden osuus Oulu2026-alueella

Ylpeyttä kotimaakunnastaan kokevien asukkaiden osuus Oulu2026-alueella

Osuus Oulu2026-alueella asuvista, jotka arvioivat asuvansa kotikunnassaan viiden vuoden päästä

Ainakin jonkin verran itseään eurooppalaisena pitävien osuus Oulu2026-alueella

Oulu2026-alueella asuvien osuus, jotka arvioivat Oulu2026-toiminnan parantavan yleistä ilmapiiriä alueella

Syventävät tarkastelut
Oulu2026-toimintaan osallistumisen merkitys yhteisöllisyydelle ja hyvinvoinnille
Eurooppalainen ulottuvuus

MAINE JA IMAGO

Määrälliset indikaattorit

Kansalaisten kokemus Oulusta eurooppalaisena kaupunkina

Kansalaisten kokemus Oulusta kulttuurikaupunkina

Asukkaiden käsitys Oulun imagosta ja maineesta

Kansalaisten käsitys Oulun imagosta ja maineesta

Syventävät tarkastelut
Oulu2026-toiminnan medianäkyvyyden kattavuus ja äänensävy
Oulun maineen kehitys Oulu2026-toiminnan myötä

KULTTUURI-ILMASTO

Määrälliset indikaattorit

Kansalaisten arvio Oulun kulttuuri-ilmastosta

Kulttuuritoimijoiden, viranhaltijoiden ja valtuutettujen arvio oman kunnan kulttuuri-ilmastosta

ALUEELLINEN KEHITYS

Sosiaalinen kehitys

Väkiluku 31.12.2022, lkm.
- Alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä, %
- 15–64-vuotiaiden osuus väestöstä, %
- Yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä, %

Opiskelijoiden osuus väestöstä perusasteen jälkeen, %

Nuorten aikuisten nettomuutto (25–34), lkm

Työttömiä työvoimasta, %
    Nuorisotyöttömät, % 18–24-vuotiaasta työvoimasta

Suomenkielisten osuus väestöstä, %

Ruotsinkielisten osuus väestöstä, %

Vieraskielisten osuus väestöstä, %

Ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä, %

Kokemus siitä, että Oulussa on hyvä olla, %

Taloudellinen kehitys

Kulttuurin ja joukkoviestinnän toimipaikkojen, lkm.

Kulttuurin ja joukkoviestinnän toimipaikkojen henkilöstömäärä, lkm.

Kulttuurin ja joukkoviestinnän yritykset kaikista yrityksistä, %

Kulttuurin ja joukkoviestinnän yritysten henkilöstömäärä kaikkien yritysten henkilöstömäärästä, %

Kulttuurin ja joukkoviestinnän yritysten liikevaihto

Kulttuurin ja joukkoviestinnän yritysten liikevaihdon osuus kaikkien yritysten liikevaihdosta

Majoitusliikkeisiin saapuneet matkailijat

Yöpymisvuorokausien määrä

Majoitusyritysten lkm.

Ravitsemusliikkeiden lkm.

Kulttuurinen kehitys, kuntataso

Valtionosuutta saavat taide- ja kulttuurilaitokset (lkm.): museot

Valtionosuutta saavat taide- ja kulttuurilaitokset (lkm.): teatterit

Valtionosuutta saavat taide- ja kulttuurilaitokset (lkm.): orkesterit

Valtionosuudet vos-museoille

Valtionosuudet vos-teattereille

Valtionosuudet vos-orkestereille

”Kulttuurin asukaskohtaisten nettokustannusten keskiarvo, €/asukas
    Museopalvelut
    Teatteri-, tanssi- ja sirkuspalvelut
    Visuaalisen taiteen palvelut
    Yleisen kulttuuritoiminnan palvelut
    Kirjastopalvelut
    Taiteen perusopetus

Kunnalla on käytössä pysyvä käytäntö, jolla lasten ja nuorten on mahdollista osallistua taiteen perusopetukseen maksutta ja/tai saada maksuihin huojennusta taloudellisen tilanteen perusteella

Kunnalla on käytössä jokin pysyvä käytäntö, jolla lapsille ja nuorille tarjotaan kulttuuritarjontaa ja -vinkkejä (esim. alennetut liput, harrastuspassi, yläkoululaisten kulttuurikortti ym.)

Kunnassa on tehty päätös rakentamiseen liittyvän taiteen prosenttiperiaatteen noudattamisesta ja/tai sovellettu sitä

Kulttuurirakennukset (lkm.)

Kulttuurinen kehitys, maakuntataso

Taiken apurahojen ja avustusten hakijoiden osuus alueella
(% kaikista Taiken apurahojen hakijoista)

Taiken apurahojen ja avustusten saajien osuus alueella
(% kaikista Taiken apurahojen saajista)

Taiken myöntösumman (apurahat ja avustukset) osuus (% koko myöntösummasta)

Taiken myöntösumma (apurahat ja avustukset), €

”Kuukausittain jotakin kulttuuripalvelua (ml. kirjastopalvelut) käyttäneiden osuus (%)”
- 20–64-vuotiaat
- 65 vuotta täyttäneet
- 75 vuotta täyttäneet
- matala koulutus
- keskitason koulutus
- korkea koulutus”

”Kulttuuripalveluita ei tarjolla riittävästi (pl. kirjastopalvelut), (%) palveluja tarvinneista”
- 20–64-vuotiaat
- 65 vuotta täyttäneet
- 75 vuotta täyttäneet
- matala koulutus
- keskitason koulutus
- korkea koulutus”

Liite 2. Tilastollinen kuntaryhmitys Oulu2026-alueella.

Tilastollinen kuntaryhmitys on kerran vuodessa päivitettävä taajamaväkitietoon perustuva kaupunkimaisuuden kuvaajana hyödynnettävä 3-luokkainen kuntaluokitus. Se jakaa kunnat taajamaväestön osuuden ja suurimman taajaman väkiluvun perusteella kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin. Ryhmitystä käytetään esimerkiksi tilastoinnin aluejakona.

Kaupunkimaiset kunnat

Kajaani, Kemi, Kempele, Oulu, Raahe, Tornio

T**aajaan asutut kunnat**

Haapajärvi, Ii, Kalajoki, Kuhmo, Kuusamo, Liminka, Muhos, Nivala, Oulainen, Ylivieska

Maaseutumaiset kunnat

Alavieska, Haapavesi, Hailuoto, Hyrynsalmi, Kärsämäki, Lumijoki, Paltamo, Pielavesi, Pudasjärvi, Puolanka, Pyhäjoki, Pyhäjärvi, Pyhäntä, Ristijärvi, Sievi, Siikajoki, Siikalatva, Sotkamo, Suomussalmi, Taivalkoski, Tyrnävä, Utajärvi, Vaala

OULU 2026

oulu2026.eu

cupore.fi